

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TANZİMAT SONRASI

OSMANLI DÖNEMİ RODOS KENT YERLEŞİMİNDE

EVLERİN CEPHE BİÇİMLENİŞİ

Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programında

Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gül AKDENİZ (YTÜ)

İSTANBUL, 2007

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
HARİTA LİSTESİ.....	iii
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	iv
TABLO ve ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖNSÖZ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. RODOS KENTİ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ.....	3
3. RODOS TARİHÇESİ.....	6
3.1 Rodos Adası Tarihi	6
3.2 Rodos Adası ve Kenti Tarihi Gelişimi.....	11
3.2.1 Osmanlı Öncesi Rodos Kenti.....	12
3.2.2 Osmanlı Dönemi Rodos Kenti.....	16
4. KATALOG	30
5. DEĞERLENDİRME	53
5.1 Plan Özellikleri	53
5.2 Cephe Özellikleri	55
5.2.1 Çıkmlar	56
5.2.2 Kapılar	64
5.2.3 Pencereler	70
5.2.4 Bezemeler	77
5.2.5 Demir Parmaklıklar	85
6. KARŞILAŞTIRMA	86
6.1 Ege, Batı Anadolu Evleri.....	87
6.2 Akdeniz Bölgesi Evleri.....	97
7. SONUÇ.....	107
KAYNAKLAR.....	111
ÖZGEÇMİŞ.....	113

HARİTA LİSTESİ

	Sayfa
Harita 1.1 Rodos Kasabası Tarihi Kaleiçi Mahallesi	2
Harita 1.2 Rodos Adası Haritası	4
Harita 1.3 Rodos Adası Fiziki Haritası.....	5
Harita 4.1 Tez Kapsamında İncelenen Evlerin Yerleri.....	31

FOTOĞRAF LİSTESİ

	Sayfa
3.1 Sokratous St. (Uzun Çarşı)	19
3.2 Kale içinde Payandalı Dar Sokaklar	19
3.3 Süleymaniye Camii	22
3.4 Murat Reis Camii	22
3.5 Rodos Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi	23
3.6 Rodos Süleymaniye Medresesi.....	23
3.7 Rodos Vilayet Konağı	25
3.8 Rodos Mandraki Ve Mercan Tepe	26
3.9 Rodos Şövalyeler Sokağı Osmanlı Hakimiyeti Dönemi	29
3.10 Rodos Şövalyeler Sokağı.....	29
4.1 Rodos Neohori Semti Voriu Epirus-Papaluka Sokakta Akkavi Evi.....	32
4.2 Rodos Monte Smith Semti Antipliarxu Liasku Sokakta Torunzade Süleyman Ağa Evi ...	33
4.3 Rodos Aya Anastasya Maraşı Aya Anastasya Sokak 98'de Yorgalli Evi.....	34
4.4 Rodos Metropolis Maraşı Metropolis Sokak No:4'de Paulo Paulidu Evi.....	35
4.5 Rodos Çimenlik-Şehitlik Semti Riga Ferreo Sokak'ta Mehmet Ali Kapancı Evi	36
4.6 Rodos Ay Yorgi Mahallesi Ay Nikola Sokak No:12'de Paraskeva Evi	37
4.7 Rodos Metropolis Maraşı Aya Anastasia Sokak:144'de Andreniko Karava Evi.....	38
4.8 Rodos Metropolis Maraşı Venetokleon Sokak No:28'de Topçubaşı Ağa Evi.....	39
4.9 Rodos Neohori Maraşı Variu İpirus Sokak No:5'de Kurkula Evi.....	40
4.10 Rodos Kale İçi Mahallesi Ermou Sokak No: 8'de Hasan Bey Konağı	41
4.11 Rodos Kale İçi Mahallesi Pitàgora Sokak No:4'de Faralyalı Hacı Halil Efendi Evi	42
4.12 Rodos Kale İçi Mahallesi Ergiou Sokak No:12'de Kaptan Paşa Evi.....	44
4.13 Rodos Neohori Maraşı Pindou Sokak No:3'de Mehmet Hoca Evi.....	45
4.14 Rodos Neohori Semti (Yeni Maraş) Venizelou Sok:22'de Osmanlı Evi.....	46
4.15 Rodos Ay Yorgi Mahallesi Kolokotroni Sokak No:29'de Osmanlı Evi.....	47
4.16 Rodos Kaleiçi Mahallesinde Kumanyacı Mahmut Hoca Evi.....	48
4.17 Rodos Kale İçi Mahallesi Socratus Sokak No:157'de Buğdaycı Hamdi Evi.....	49
4.18 Rodos Ay Yanni Mahallesi Panayoti Rod. Sok.No:88'de Osmanlı Evi.....	50
4.19 Rodos Kale İçi Mahallesinde Osmanlı Evi.....	51
4.20 Rodos Kale İçi Mahallesi İppoton Sok.No:5'de Osmanlı Evi	52
5.1 Katalog 17'deki evin çıkmasının metal döküm furuşu.....	62
5.2 Katalog 13'deki evde bitkisel motifli ahşap çıkma taşıyıcısı	62
5.3 Katalog 11'deki evin ahşap kapalı çıkması	63

	Sayfa
5.5 Katalog 15'deki evin söveli, üstü pencereli demir parmaklı kapısı	67
5.6 Katalog 10'daki evin sivri kemerli ahşap tablalı kapısı	68
5.7 Katalog 11'deki evin kapısındaki alt kanatlarda bitki motifli ahşap bezeme.....	69
5.8 Katalog 13'deki Türk Evinin bitki motifli ahşap kapısı	69
5.9 Katalog 11'deki evin kademeli taş söveli demir parmaklı penceresi	74
5.10 Katalog 14'deki evin üstü taş söveli penceresi.....	74
5.11 Topçubaşı Ağa Evinde alçı tepe pencerelerinin sofadan görünüşü	75
5.13 Katalog 10'da alçı tepe pencereleri	75
5.12 Rodos daha çok Türklerin yaşadığı Kaleiçi Mahallesinde bir görüntü	76
5.14 Katalog 12'deki evin giriş kapısının yanında alçı sütun başlığı.....	82
5.15 Katalog 1'deki Akkavi Evinin cephesindeki üçgen alınlığı	82
5.16 Katalog 11'deki Türk Evinin üçgen alınlığındaki alçı motif örnekleri	83
5.17 Katalog 11'deki evin ana giriş kapısı üzerindeki alçıdan çiçek motifi.....	83
5.18 Katalog 12'deki evin çıkmasındaki yıldız motifli pencere.....	84
5.19 Katalog 13'deki evin giriş kapısı kanadında bitki motifleri.....	84
6.1 Buca evinde demir çıkma konsolu	90
6.2 Buca evleri kapılarında demir parmaklıklar, kat ve saçak silmeleri	90
6.3 Buca evlerinde kapalı ahşap çıkmalar	91
6.4 İzmir Arap Fırını Semtindeki kargir evin çıkması ve bitkisel motifli payandası	91
6.5 İzmir Arap fırını Semtinde kargir evin meander motifli demir döküm payandası	92
6.7 Tire Uzunkuyu Cad. No:27'deki kargir ev	93
6.8 Tire Yanıkönak Sokaktaki evin metal payandası	93
6.9 Tire evlerinde cephe biçimlenişi Rodos'a benzer	94
6.10 Tire'de bir evin ahşap çıkması üzerindeki meander motifler	94
6.11 Tire evlerinde ahşap çıkmalar.....	95
6.12 Tirede üçgen alınlıklı ahşap çıkmadaki dişli motif Rodos evlerindeki benzer.....	95
6.13 Bergama Evlerinin S ve C kıvrımlı demir parmaklı giriş kapıları	96
6.14 Bergama Evleri	96
6.15 Isparta Tokalar Evin giriş kapısı S ve C kıvrımlı demir parmaklıklıdır.....	100
6.16 Isparta'da Keçeci Mah. Zafer Yolu No:7'deki evde kullanılan yapı elemanları.....	101
6.17 Isparta'da Keçeci Mah. Zafer Yolu No:7'deki ev	101
6.18 Isparta'da üçgen alınlıklı ev	102
6.19 Burdur'da ahşap kapalı çıkma örneği.....	102
6.20 Burdur'da bir evin giriş kapısı.....	103

	Sayfa
6.21 Burdur’da bir evin ahşap pervazlı demir korkuluklu giriş kapısı.....	103
6.22 Antalya’da bir evin ahşap çıkması ve giriş kapısı kenarlarındaki kolonlar.....	104
6.23 Antalya’da bir evin meander motifli demir konsolu	104
6.24 Antalya’da bir ev	104
6.25 Mersin Evlerinden söveli pencere örnekleri.....	105
6.26 Mersin Akdeniz Otelindeki ahşap kapalı çıkma ve çıkmayı taşıyan metal payanda	105
6.27 Mersin Evlerinde demir korkuluklu kenarlarında	106

TABLO ve ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1 Rodos Kasabasının inşa edildiği M.Ö. 408 - M.S.7. yüzyıla kadar olan dönem.....	12
Şekil 1.2 Rodos Kasabasının M.S. 7.yüzyıldan 1522 Osmanlı idaresine kadar olan dönem ...	14
Şekil 1.3 Rodos Kasabasının 1522’den 1912’ye kadar olan Osmanlı dönemi.....	16
Tablo 5.1 Rodos Evleri Ön Cephesindeki Çıkma Biçimlenişi	59
Tablo 5.2 Rodos Evleri Ön Cephesindeki Çıkma Örnekleri	60
Tablo 5.3 Rodos Evlerinde Çıkma Taşıyıcıları	61
Tablo 5.4 Rodos Evleri Giriş Kapısı Örnekleri	66
Tablo 5.5 Rodos Evleri Pencere Örnekleri.....	73
Tablo 5.6 Rodos Evleri Ön Cephesinde Bulunan Bezeme Örnekleri.....	80
Tablo 5.7 Rodos Evleri Ön Cephesindeki Köşe Bitişlerinin Sınıflandırılması	81

ÖNSÖZ

Rodos 390 yıl Türk hâkimiyetinde kalmış ve Batı Anadolu ve Akdeniz Bölgesine yakınlığıyla Anadolu'daki mimari akımlardan etkilenmiş ve örneklerini az da olsa günümüze yansıtmayı başaramış yerleşmelerdendir. Çalışma konusu olarak seçilmesindeki neden bu örneklerin yok olmadan incelenerek Ege ve Akdeniz kıyı coğrafyasındakilerle benzerliklerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın her aşamasında yardım ve desteklerini esirgemeyen doğru kaynaklara zamanında ulaşmamı sağlayan danışman hocam Doç. Dr. Gül Akdeniz'e, Rodos'ta yerlerinin bulunması artık çok güç hale gelen kalan son Türk Eserlerini bulmama yol gösteren, bilgi ve birikimlerini her zaman paylaşan, yabancı olduğum Yunanca kaynaklara ulaşmamı ve çevirilerde yardımcı olan Rodos Adası eşrafından Sayın Sadi Nasuhoğlu'na, Rodos Adasında çalışmalarında yardımını esirgemeyen Rodos Türk Konsoloslukunda görevli İdari Ateşe Sayın Yavuz Topateş'e, çalışmalarına yol gösteren Rodos Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesinde görevli Yusuf Kıbrıslı'ya, maddi manevi her türlü desteklerinden dolayı aileme, Rodos hakkında bildiklerini esirgemedi aktaran ve bana evlerini açan az da olsa adada yaşam mücadelesi veren, misafirperverliklerini her zaman gösteren Rodoslu Türklere, Rodos'ta şuan kapalı olan camilere girmemi sağlayan Rodos Müftüsü Sayın İsmail Çakıroğlu'na, destek ve yardımlarını esirgemeyen tüm arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Ocak 2007

ÖZET

Rodos Helenistik Dönem'in en zengin krallıklarından biridir. Akdeniz ticaretinin kilit noktasında Ege Denizinin stratejik noktasında yer almaktadır. Çalışma kapsamında Rodos'un Tanzimat Sonrası Osmanlı Dönemi Evleri ele alınmış ve özgün ev tiplerinin belirlenmeye çalışılmıştır.

I.Bölümde, ilk olarak Rodos Adasının fiziksel özellikleri, tarihçesi incelenerek Adada bulunan Rodos Kentinin tarihsel gelişimi de ele alınmıştır. Rodos kenti konut yapısında bu faktörlerin etkisi tespit edilmiştir.

II. Bölümde, çalışmanın devamında arazi çalışmalarına geçilerek saha çalışmaları yapılmıştır. Araştırma konusu evlerde ölçümlere gidilmiş, fotoğraflar çekilmiştir. Bunlar ışığında rölemler ve yapı katalogları hazırlanarak cephelere ait veriler toplanmıştır.

III. Bölümde, çalışmanın değerlendirme kısmında kataloglardaki örnekler ışığında Rodos Evlerine ait cephe özellikleri tablolar ve fotoğraflar yardımıyla açıklanarak benzer ve farklı özellikler sıralanmaya çalışılmıştır.

IV. Bölümde, Rodos Evlerinin Ege-Batı Anadolu Bölgesi ve Akdeniz Bölgesindeki örneklerle karşılaştırılması yapılmıştır. Yapılan bu incelemeler ve karşılaştırmalar neticesinde Rodos'ta Osmanlı yönetimi süresince yapılan evlerde cephelerdeki biçimlenişinin Anadolu'daki örneklerden farklılıkları ve benzerlikleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ev, Adalar, Rodos

ABSTRACT

Rhodes was one of the most prosperous kingdoms of the Hellenistic period. It is situated in the strategic point of the Aegean Sea, the key point to the Mediterranean trade. The work has included the Ottoman houses built in Rhodes after the Tanzimat era and has tried to place the original house types in the tradition of the Ottoman architecture.

Part I included the physical features of Rhodes Island as well as the island's past and the historical progress of the City of Rhodes. The influence of these factors in the housing tradition of the City of Rhodes has been established.

In Part II, the work has continued with field survey. The houses in the research project have been assessed and photographed. In the light of these, relievos and building catalogues have been created and the figures in relation to the façades have been gathered. The elements in the structure of the façades have been inspected.

In Part III, the evaluation part of the work, the façade features of the Rhodian houses have been explained with tables and photographs in the light of the samples in the catalogues, the similar and different qualities have been classified and the elements characterising the façade have been studied.

In Part IV, The Rhodian houses have been compared to the Aegean – Western Anatolian and Mediterranean samples. These studies and comparisons have displayed the similarities and differences between the façade forms of the houses built during the Ottoman rule following the Tanzimat in Rhodes and the samples in Anatolia.

Key words: house, islands, Rhodes

1. GİRİŞ

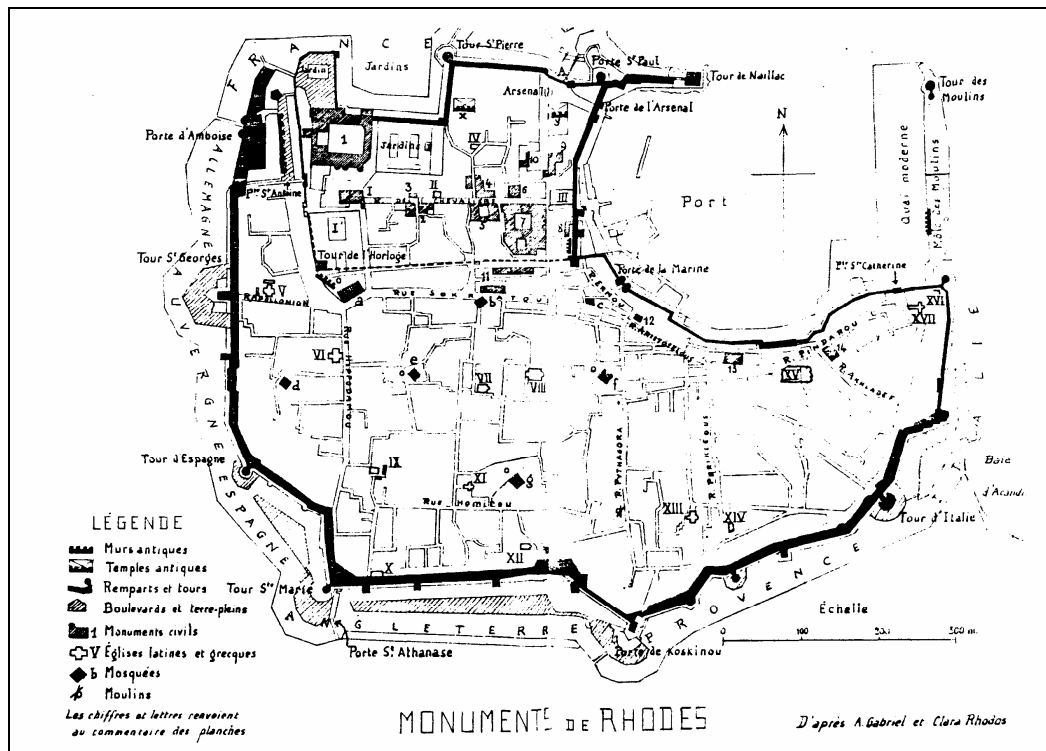
Rodos Adasında ve kentinde çeşitli dönemlere ait birçok mimari eser bulunmaktadır. Rodos Kenti UNESCO tarafından 30 Kasım 1987 yılında Dünya Kültür mirası listesine dâhil edilerek koruma altına alınmış ender sit alanlarından biridir (World Heritage List, 1987:493). Apollon Tapınağı, Nimpheus, Roma Antik Tiyatrosu, Jimnasyum ve Akropolis adadaki en önemli mimari eserlerdir. Şövalyeler 1309'dan 1523 yılına kadar geçen süre içinde adayı idare etmişler ve geriye birçok mimar eser bırakmışlardır. O dönemde yapılan 4 km. uzunluğundaki şehir surları, 1312 yılında yapılan ve Şövalye sarayını, Şövalyeler Sokağı ve Evleri, hastaneyi çevreleyen Kollakium en önemli eserlerin başında gelmektedir (Harita 1.1). Şövalyelerden sonra yaklaşık 1523'ten 1912 yılına kadar 4 asır süren Osmanlı yönetimi boyunca da adada birçok dini ve sosyal içerikli binalar yapılmıştır. Osmanlılar bu yapıların yanı sıra geniş bir alana yayılmış çeşmeler ve sebiller gibi birçok eser bırakmışlardır. Osmanlı döneminde yapılaşma hiç aksamadan adanın Türklerin elinden çıkışına kadar sürmüştür.

Tez konusu olarak seçilen Rodos Kenti çok zengin bir kültüre sahip olması nedeniyle Batılı ve Yunanlı araştırmacıların dikkatini her zaman çekmiştir. Rodos Kentinde bulunan mimari yapıtlar üzerine yapılan araştırmaların birçoğu Roma, Bizans ve Şövalyeler dönemi yapılar üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak Osmanlı dönemi tarihi yapıları geniş çaplı bir incelemeye tabi tutulmamıştır. İtalyan yönetiminde adada görevli İtalyan mimar ve araştırmacı Hermes Balducci Rodos Adasının ileri gelenlerinden Türk asıllı Celaledin Rodoslu'nun isteği üzerine Türk İslam Eserlerine ilgi göstermiş ve yazdığı eserle bize ışık tutmaya çalışmıştır. Ayrıca Anadolu'da birçok araştırmalara ve yapılara imza atan Albert Gabriel'in de Rodos'taki Osmanlı eserlerine yönelik araştırmaları mevcuttur. Yakın dönemde Rodos'ta uzun süre konsolosluk görevinde bulunan Zeki Çelikel'un adadaki Türk Eserlerini içeren kitabı da bize Rodos Kentindeki Türk eserleri hakkında geniş bilgiler vermektedir. Ancak yalnızca fotoğraflar ve tarihi bilgilerle yetinilmiş mimari eserler mimarlık tarihi bağlamında herhangi bir bilgi aktarılmamıştır. Son zamanlarda yoğun bir şekilde adadaki Türk eserlerine ilginin artması da Türk Yunan ilişkileri ile paralellik izlemektedir. Yunanistan Hükümetinin Türk eserlerine olan ilgisizliği ve araştırmalara izin vermemesi gibi gerekçelerden dolayı çalışmalar bakir kalmıştır. Buna rağmen yok olmaya bırakılan Türk eserleri Yunanlı araştırmacıların yakın zamanda ve 1985 yıllarında ilgisini çekmiş, araştırmacı yazar Moutsopoulou tarafından "Greek Traditional Architecture" adlı kitap yayınlanmıştır.

Sedat Hakkı Eldem; "Adalar ve Sakız Tipi" olarak tanımladığı konut tipinin Anadolu'da Ege Bölgesi ve İzmir civarında, Yunanistan'da Ege Adalarında görüldüğünden bahsetmektedir

(Eldem,1984:75). Bu evlerin genellikle Levantenler tarafından inşa edildiği ve Osmanlı devletinde Müslüman olmayan kesime mal edilmiştir. Bu tipteki yapılar Batı Anadolu'nun ana karakteri olarak bilinen dış sofalı plan özelliğindedir. Rodos Adasında bu tipte yapılar Adada ileri gelen Rum ailelerin "arkhontiko" (malikâne) denilen görkemli binalarına benzemektedir. Bu yapıların da yayınlanan çeşitli makalelerde Ege Kıyıları ve Adalar konut mimarisi etkileşiminde olduğu bilinmektedir (Levi,2002:275). Ayrıca adada Osmanlı konağı diye tabir edilen dış sofalı evlerin cephe biçimlenişinin de Akdeniz Bölgesindeki evlere yakınlığı da yadsınamaz bir gerçektir.

İtalyanların Rodos Adasını 1912 yılında işgalinden sonra başlayan ve II. Dünya Savaşı sonu 1945 yılına kadar olan süreçte adada başlayan ciddi İtalyan dönemi yapılaşması Osmanlı eserlerinin tahribatını da birlikte getirmiştir. Rodos kentinin Mandraki Limanında yapılan Vilayet Konağının cephesi değiştirilerek İtalyan hâkimiyeti temsil edilmeye çalışılmıştır. Şövalyeler Caddesinde Osmanlı döneminde kargir yapılı evlere eklenen cumbaların yıkılarak arındırılması bu tahribatın bir göstergesidir. Yeniden başlayan imar çalışmaları ve planlama anlayışıyla şehre yeni bir proje "piano regolatore" projesi getirilmiştir. Bu plan kentteki Osmanlı şehircilik anlayışını böylelikle geride bırakmış ve adada bulunan birçok Osmanlı Türk Eserinin de tahribatına yol açmıştır. 1940–1944 yıllarında Alman İşgalindeki adada yaşanan bombardımanlar da de birçok yapı ortadan yok olmuştur.

Harita 1.1 Rodos Kasabası Tarihi Kaleiçi Mahallesi (İCOMOS World Heritage List)

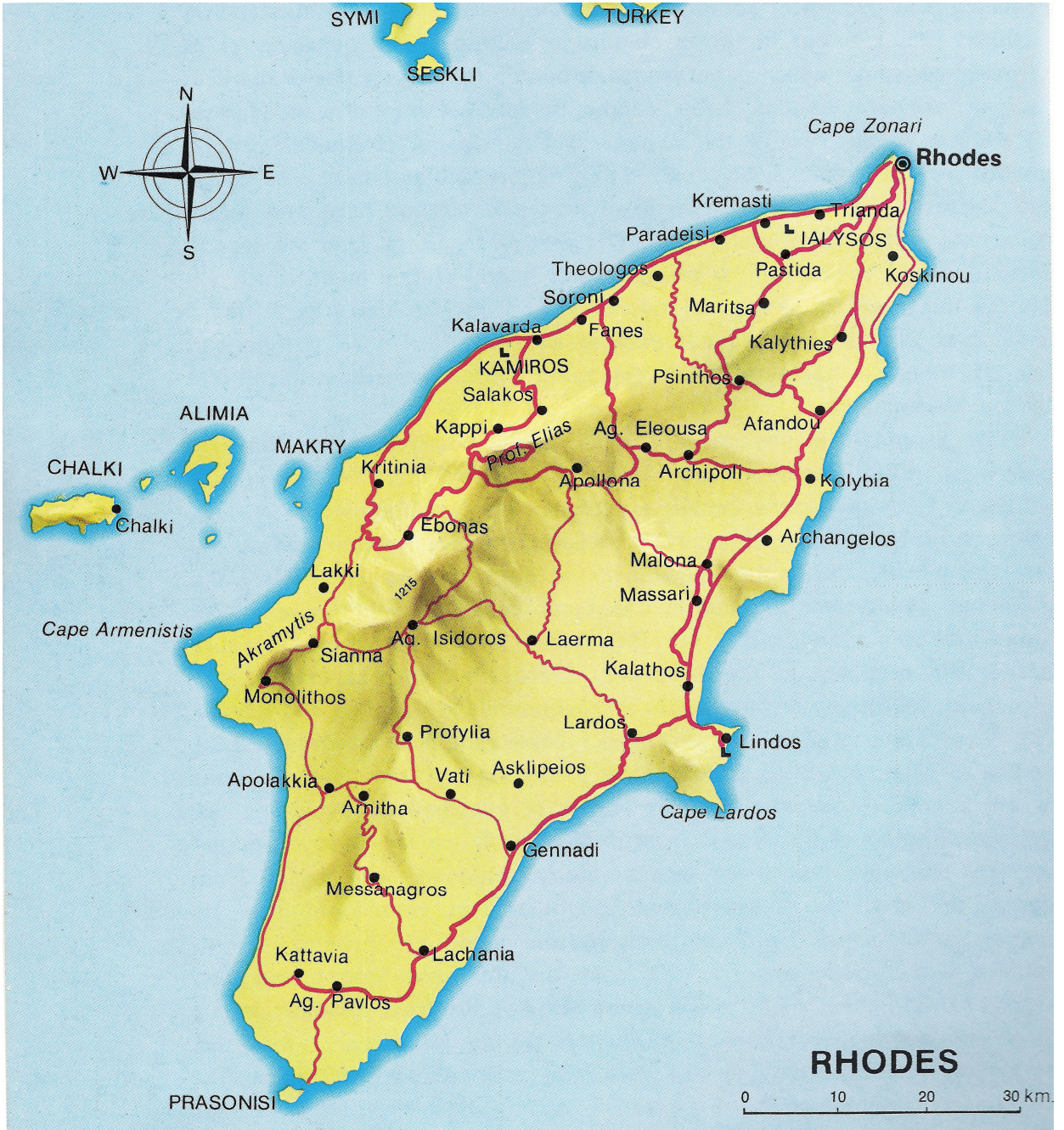
2. RODOS KENTİ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Ege Denizinin güneydoğu ucundaki Rodos Adası 12 Adalar (Dodecanese Island) zincirinin yüzölçümü olarak en büyük ve Yunanistan'ın dördüncü büyük adasıdır. Rodos'un coğrafi konumu, Ege Denizi üzerinde 36° paralelde bulunan adanın, Anadolu'ya doğru uzanan yerleşimi Kuzeydoğu-Güneybatı eksenindedir (Harita 1.2). Rodos Adasının yüzölçümü 1404 kilometrekare olup, kuzeydoğu ve güneybatı yönünde, Kumburnu ile Prasonisi burnu arasında 80 km. uzunluğu, Lardos ile Monolithos burunları arasında yaklaşık 38 km. genişliği vardır. Adanın kuzeydoğu ucunu oluşturan Kumburnu ile karşısındaki Anadolu kıyısının en yakın noktası olan Prinari burnu arasında 18 km. uzaklık vardır. Marmaris ile Rodos Limanı arasındaki mesafe 45 km. yaklaşık 25 deniz milidir (Ziver,1876:1). Rodos adasının çevresi yaklaşık 220 km'dir. Rodos'u sırasıyla Faliraki, Lindos, Haraki, Pefkos, Archangelos, Afandou, Koskinou, Embona (Attavyros), Paradisi, and Trianta (İalysos) koyları çevrelemektedir.

Adanın orta kısmı kesintisiz dağlardan oluşan büyük bir dağ kitlesiyle kaplıdır. Bunlar ortada Attaviros 1215 rakımıyla adanın en yüksek dağıdır. Adanın kuzeyinde Profitis, Elias ve güneyinde Akramitis dağları yer almaktadır. Adanın orta kısmındaki dağ sıraları dik yamaçlıdır. Rodos Adasında göl, nehir veya devamlı akan herhangi bir ırmak yoktur (Ziver,1876:5). Osmanlı döneminde üretilen haritalar bize adanın topografyası hakkında bilgi vermektedir (Harita 1.3). Adanın batı tarafı denize eğimli oval biçimli ovalarla çevrilidir. Adanın fiziksel özelliklerinden bir diğeri, Ege Denizinin kalan kısmıyla bağlantılı olan büyük miktardaki ağaçlık alanla çevrili olmasıdır. Yeşil uzun çamlar, sedir ve servi ağaçlarından oluşan kısımlar, verimli ovalar, ormanlar ve kökenlerden meydana gelen gür bitki örtüsüdür ve bunlar temel olarak iç bölgelerde ve adanın Kuzey Batı kısmında bulunur. Güney kısmında bulunan Attaviros dağında yaygın çalılık örtüsü ve çorak alanlar yer almaktadır.

Rodos Adası tipik Akdeniz iklimi özelliklerine sahiptir. 12 Adalar'ın diğer kesimlerine göre nispeten fazla yağış almasına rağmen, tüm Ege Denizi adalarında olduğu gibi bol güneşli ılıman iklimi vardır. Adada yıllık ortalama sıcaklık 10 derecedir. Kış mevsimi ılık ve nemli, yaz mevsimi ise kuru ve sıcaktır. Yıllık ortalama yağış miktarı 350 milimetre kadardır. Yağışlar genellikle kış aylarında toplanmıştır (Erinç, Yücel,1988,67). Yazın sıcak günlerde dahi kuzey rüzgârları (meltemler) eksik olmamakta, havayı berraklaştırmakta ve serinletmekte başlıca etken rüzgâr olmaktadır (Mansel,1971:4). Kışın fırtınası bol olan Rodos Adasında soğuk kuzey rüzgârlarını (poyraz) yağmur getiren ılık güney rüzgârları (lodos) izlemektedir.

1947 yılında Yunanistan idaresine geçen Rodos'ta yaklaşık 110.000 insan yaşamaktadır. Bu nüfusun yaklaşık %1,5 ini Türkler geriye kalan nüfusun büyük bir çoğunluğunu Rum nüfus oluşturmaktadır.

Harita 1.2 Rodos Adası Haritası (Moutsopoulou, 1985:10)

Harita 1.3 Rodos Adası Fiziki Haritası (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü)

3. RODOS TARİHÇESİ

3.1 Rodos Adası Tarihi

Rodos Adasının adı ile ilgili çeşitli birçok söylenceler olmuştur. Geçmişte birçok farklı isimle anılmıştır. Bunlardan bazıları Helioussa (Güneş Adası), Aeria (Rüzgâr Adası), Ophioussa (Yılanlı Ada), Corymbia gibi isimlerdir. Rodos ismi Yunan dilinde gül sözcüğünden türemiş olduğu rivayet olunan rhoden ifadesinin kökü rod'tan gelmektedir. Bu ad Fenike lisanında yılan manasına geldiği hatta Fenikelilerin Rodos'a Yılan Adası manasını ifade etmek üzere "gesirath rod" dedikleri rivayet edilmektedir. Daha sonra Yunanlılar bunu Rodos diye isimlendirmişlerdir. Diğer bir rivayete göre Lindoz şehri temellerinde tunçtan bir gül goncası bulunması üzerine adaya Rodos adı verilmiştir. Osmanlılar Rodos ismini benimsemişlerdir. (Ziver,1876:6).

Yunanistan ve Rodos'un da M.Ö. 3. ve 4. binyıla kadar çıkan çok eski bir kültüre sahip olduğunu adanın çeşitli yerlerinde yapılan kazılar sonucu neolitik bulgular ortaya koymuştur. Bugün Trianda köyünün olduğu bölgede bir Minos kolonisi bulunduğu; buranın da MÖ 1400'de terk edildiği bilinmektedir (Mansel,1971:33). Rodos'ta Yalisos Şatosunun eski ismi "Akhaya" nın adından anlaşılabileceği gibi M.Ö. 1300 ve 1400 yıllar boyunca Rodos Adası Akalar tarafından da yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. O bölgede kazılar sonucu çıkan arkeolojik belgeler (nekropoller ve keramikler) Rodos'un önemli bir Aka üssü olduğunu göstermektedir. MÖ 11. yy. da bütün Yunanistan ve Rodos Adası Akaların adadaki varlığından sonra Dor kabilelerinin göçleriyle birlikte işgale uğramıştır. Rodos'ta Dor uygarlığına ait tek bilgi kaynağı mitolojiden gelmektedir. Daha yakın zamandaki araştırmalar, Epirus'tan gelen Dorların ilk yerleşimlerinin bulunduğu ve Truva'da savaşan Rodosluların Dorlar olduğunu belirtmektedir (Papachristodoulou,1972:54). Ayrıca Homeros'a göre Dorlar Rodos Adasını merkezi kasabalar Lindos, Ialysus ve Camerus olmak üzere üç kısma ayırmışlardır. Rodos Adasındaki bu üç şehir Homeros'a göre Kos(İstanköy), Knidos(Datça) ve Halicarnassus(Bodrum) ile beraber Altı Dor Şehri (Doriki Exapolis) olarak anılmıştır (Mansel1971:96). Bu şehirler Dor şehri halkının, Milet'li meşhur mimar Hippodamus'un planına göre M.Ö. 408 yıllarında yeni bir dini, idari ve ticari merkez olarak yeniden planlanarak yapılmışlardır. Bu yerleşimlerin konumları itibariyle Anadolu'ya en yakın nokta olan Marmaris Bozburun mevkiine bakan tarafa yakınlığı dikkat çekmektedir. MÖ 700 dolaylarından itibaren Rodos adası diğer Ege Adalarına baskınlık kurarak kültürel, ekonomik ve politik olarak yükselişe başlamıştır (Mansel1971:122). Bu üç Rodos kasabası idari

birliklerinin imzalandığı MÖ 411'e kadar gelişmesini sürdürmüş ve kuzey ucunda yer alan Rodos kasabasının kurulmasıyla birlikte önemlerini yitirmeye başlamıştır. Bu durum bölgesel merkezlerin (Lindos, Camerus, Ialysos) düşüşüne yol açmış ve yeni kurulan Rodos kasabasının yalnızca adanın çevresindeki daha geniş bir bölgenin politik ve ekonomik merkezi haline gelmesine yol açmıştır.

Dorlar Yunanistan'ı istila ettikten ve adalar üzerinden Anadolu kıyılarına ulaştıktan sonra daha uzak ülkeler üzerinde koloniler kurmaya başlamışlardır. M.Ö. 750 ile 550 yılları arasında gerçekleşen Yunan kolonizasyonu ile Yunanlılar Adalara ve Anadolu'daki topraklara ulaşmışlar hatta Karadeniz kıyılarında yeni koloniler kurmuşlardır. M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllarda Yunanistan'da şehir devletleri başında Atina olmak üzere birçok yerde krallıklar kurulmaya başlanmıştır. Rodoslular M.Ö. 408 yılında Atina ittifakına katılarak Perslere karşı savaşmışlardır. Ancak uzunca bir dönem Pers akınlarına karşı sürdürülmeye çalışılan deniz birliği M.Ö. 355–357 yıllarında Rodos'un da aralarında bulunduğu Sakız, İstanköy Adaları Atina'da yaşanan iktidar mücadelesinden sonra Atina ittifaktan ayrılmışlardır (Moutsopoulou, 1985:8).

Şehir devleti ilkesi üzerine kurulmuş olan 4.yy Yunanistan'ı siyasal alanda tüm Yunanlıları içine alan bir birlik meydana getirememekle beraber buna karşılık uygarlık anlamında birçok yeni birlikler kurulmasını sağlamışlardır. Bu yüzyılda Yunan uygarlığının şehir devletleri çerçevesi dışına çıktığı, çeşitli şehir kültürleri arasındaki farklılıkların ortadan kalkarak müşterek oluşturulan bir uygarlığın ortaya çıktığı görülmektedir (Mansel1971:407). Rodos Roma İmparatorluğunun kuruluşuna kadar Doğu Akdeniz'de stratejik bir rol almayı başarmıştır. M.Ö. 4. ve 3.yüzyıllar için Rodos Akdeniz havzasının en gelişmiş bölgesidir. Rodos'taki felsefe, edebiyat ve hatiplik okulları da bölgenin en önde gelen okullarındandır. Bu dönemde Rodos şehrinde Atinalı tanınmış ünlü Orator Aisshines'in (Aechines) M.Ö. 4.yüzyıllarda Orotoryo Okulu açtığı bilinmektedir (Papachristodoulou,1972:66).

M.Ö. 431–404 yıllarında yaşanan Mora Savaşlarında tarafsız kalan Rodos sonradan Makedonyalı Büyük İskender saflarında yer almıştır. Büyük İskender'in ölümünden sonraki dönemde Rodos Mısır Krallığıyla gerek ticaret gerekse politik anlamda ilişkiler kurmuştur. Mısır ile olan bu gelişme İskender'in ölümünden sonra parçalanan İskender İmparatorluğun Suriye Kralı olan Antigonos'un oğlu meşhur savaşçı Demetrius Poliorkitis'i M.Ö. 305 yılında adayı kuşatmaya sevk etmiştir. Ancak ada çok iyi korunduğundan bir yıl süren kuşatma başarısızlıkla sonuçlanmış ve barış imzalamak zorunda kalınmıştır (Mansel1971:421).

M.Ö. 3.yy'da kurulan Roma İmparatorluğu tüm Yunanistan ve Doğu Akdeniz bölgesini nüfuzuna katmıştır. Rodos uzun bir süre Roma'nın müttefiki olarak kalmıştır. Ancak Romalıların ticarete büyük sınırlama getirmesi Rodos'un Akdeniz üzerindeki stratejik önemin diğer Roma illerine kaymasına neden olmuştur. M.S. 42 yıllarında Rodoslular Romalı Julius Caesar tarafında yer aldığı için Romalı General Cassius tarafından yağma edilmiş ve adada bulunan birçok sanat eseri tahrip edilmiştir.

Roma'nın ikiye ayrılmasından sonra Rodos Adası M.S. 297 yılında Bizans'a bağlanmıştır. Bizans egemenliğine giren Rodos Adası büyük stratejik önemi bulunan bir liman olmaya devam etmesine rağmen, politik ve ekonomik gücünü koruyamamıştır. M.S. 653–658 yılları arasında bir süre de Emeviler tarafından idare edilmiştir. Rodos'ta rüzgârla çalışan değirmenlerin Emevi döneminde yapıldığı bilinmektedir.

1204 yılında gerçekleşen Latin istilasında İstanbul'u yağmalayan Latin Haçlıları Rodos'u da alarak Bizans idaresine son vermişlerdir. Yağmaya katılan haçlıların büyük toprak sahiplerinden Leo Gavallas adlı komutanı Rodos Adasını ele geçirmeyi başarmıştır. 1261 yılında Bizans adayı geri almıştır. Bizans İmparatorluğu'nun idaresi altında kalmasına karşılık Ceneviz ve Venedikli tüccarların ticareti sürdürdüğü bilinmektedir. Akdeniz'de gerçekleşen ticaret faaliyetlerine uygun olarak, korsan hareketleri de genişlemiştir. Rodos'ta bu korsanlardan etkilenmiş ve birçok kez yağmaya uğramıştır (Moutsopoulou, 1985:8). Rodosta surların gelişerek daha sağlam hale getirilmesi ve şehirleşmenin güvenli alanlara kayması bu dönemin getirisiidir.

Rodos o dönem Selçuklu idaresinde olan Anadolu Türklerinin de ilgisini çekmiştir 13. yüzyıl başlarında Anadolu'da Alanya (Alaiye) tersanesinin kuruluşunu (1229–1236) takiben Teke ve Menteşe uç beyleri, Ege ve Akdeniz deki korsan faaliyetlerini durdurmak üzere Akdeniz'e birçok akınlar düzenlemişlerdir. 'Emir es-sevahil' (sahil beyi) ve 'Sultan es-sevahil' (sahil hükümdarı) unvanlarını taşıyan Menteşe beyleri, Anadolu kıyılarına saldırılarda bulunan Hristiyanları durdurmak üzere Rodos Adasına da seferler yaparak Akdeniz deki ticaret gemilerinin güvenliği sağlamaya çalışmışlardır (Erinç, Yücel,1988:63).

1308 ve 1310 yıllarında Haçlıların yaptıkları ve Kudüs'ün korumasını üstlenen Selçuklularla savaşta büyük yenilgilere uğradıkları Haçlı seferleri sırasında konaklama ve ikmal merkezi olarak kullanılan Rodos Adası Kudüslü St. John Şövalyelerinin yönetimine girerek yeni bir idare döneme başlamıştır. St. John Şövalyeleri tarikatı reisleri yönetimi ele geçirerek korsanların yuvası olmaktan çıkan Rodos bağımsız bir politik ve ekonomik merkez olarak

işlev gördüğü (1309–1522) yeni bir döneme sokmuşlardır. Rodos Adası, Kudüs'ü kaybettikten sonra Müslümanların ilerleyişini önlemek ve St. John Şövalyelerine mensup Avrupalı asiller için Anadolu kıyılarına kadar sokulan şato ve kale yapılarına sahip yeni bir düğüm noktası olarak uzun süre kalmıştır. Bu düğüm noktası civardaki adaları da birbirine bağlayarak siyasi ve askeri yapısını Rodos ile birlikte 15.yy ortalarına kadar korumayı başarmıştır. Böylece St. John Şövalyeleri 1309 yılından sonra Rodos'la birlikte komşu adalara da sahip olmuşlar ve Anadolu'ya kıyısı olan birçok kenti de kontrollerinde tutmuşlardır. Anadolu'da sağlam yapılı Bodrum kalesinin Rodoslu Şövalyeler tarafından yapıldığı bilinmektedir (Çelikel,1986:13).

Şövalyeler, Osmanlı Sahilleri boyunca sefere çıkmış bütün tekneleri talan etmekle kalmıyorlar, kıyı sahillerindeki kasabalara da saldırılarak Anadolu'ya akınlar düzenliyorlardı. Bu durum İstanbul'un fethinden sonra daha başka toprakların fethine hazırlanmakta olan Osmanlılar için hep tehdit unsuru olmuştur (Erinç,Yücel,1988,63). Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet Rodos Şövalyelerini cezalandırmak üzere 1455'de Hamza Bey komutasında bir donanmayı Rodos göndermiş ancak donanma başarılı olamamış adadaki Archangelos istihkâmlarını tahrip edip geri dönmüştür. Adanın fethi için bir kez de Karaman Valisi Şehzade Cem Sultan görevlendirilmişse ada alınamamıştır. Bunun üzerine 1480 yılında vezir Mesih Paşa komutasında Osmanlı Donanması Rodos Kalesini iki yıldan fazla karadan ve denizden muhasara altına almış ancak yine başarılı olunamamıştır. Bütün bu kuşatmalar adayı ellerinde tutan St. John Şövalyelerin savunma kabiliyetini arttırmış ve müdafaa sistemlerini geliştirerek kalelerin daha güçlü hale getirmesine neden olmuştur. Şövalyelerin idaresindeki Rodos Adası Akdeniz deniz trafiğinde Osmanlılar için devamlı güvenlik tehdidi oluşturmuştur. 15 yy. ortalarında Osmanlılar Mısır'a hâkim olmasıyla birlikte Anadolu, Mısır ve Suriye arasındaki deniz ticaret yolunun önemi bir kez daha artmıştır. Zira bu ülkelerden gelen Osmanlı gemilerinin önlerini kesip malları Rodos'a götürmesi Osmanlı ticaretini engellemektedir. Yavuz Sultan Selim Han döneminde de seferler düzenlenmişse de başarı sağlanamamıştır.

Osmanlılar 1522 yılında Rodos'u ele geçirmek üzere büyük bir hazırlığa başlayarak Bodrum kalesinin Şövalyelerden alarak daha sonra tam bir yıl sürecek Rodos muhasarası başlatmışlardır. Şövalyelerin son reisi Villiers de l'Isle 1 Ocak 1523'de Osmanlılar ile bir antlaşma imzalayarak Rodos'u Osmanlılara bırakarak yenilgiyi kabul etmek zorunda kalmıştır (Çelikel,1986:17).

Türk topraklarına katılan Rodos'un idaresinde ilk olarak muhasaradaki başarısından dolayı Kurtoğlu Musluhiddin Bey görevlendirilmiştir (Çelikel,1986:17). Osmanlı döneminde Rodos ve bölgeyi içine alınan kalıcı idari teşkilatlanmanın Barbaros Hayreddin Paşa'nın 1534 yılında Ege Adalarına Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaleti'nin Beylerbeyiliğine tayin edilmesiyle gerçekleşmiştir (Bostan, Karamahmut,2003:5). Eyaletin adına Cezayir-i Bahr-i Sefid ve Kapudani denmiştir. 1830 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığından sonra, 1849 yılında yeniden teşkilatlandırılan eyaletin uzun bir süre merkezi Rodos olmuştur.

Osmanlı Devleti içinde 1821'de başlayan Yunan isyanı adaları da etkilemiş ve çok geçmeden başta Rodos olmak üzere bütün 12 Adalara yansiyarak bağımsızlık ateşinin alevlenmesine neden olmuştur (Bastıyalı,1999:64). Mora'da başlayan Yunan isyanı 1828 yılında bastırıldıysa da Londra Protokolü ile birlikte Mora, Kiklades adaları ve 12 Adaların Fransa, İngiltere ve Rusya'nın garantörlüğüne girdiği ilan edilmiştir. 1841 yılında Girit adasında başlayan Rum ayaklanması ve İngilizlerin müdahalesiyle birlikte Osmanlılar İyonya Adalarını Yunanistan'a bırakmak zorunda kalmışlardır. 4 Mayıs 1912 yılında İtalyanlar Trablusgarp Savaşı devam ederken Rodos ve 12 adaları işgal etmişlerdir. Her ne kadar Uşi Antlaşmasında Trablus ve Bingazi'nin boşaltılmasına karşın adaların geri verileceğini belirtilmişse de 1914 yılında I.Dünya Savaşının başlamasını müteakip işgalden vazgeçilmiştir (Çelikel,1986:23). 1919 yılında Yunanistan ve İtalya arasında imzalanmış olan antlaşmalarla Rodos hariç diğer adaların Yunanistan'a bağlanması konusunda kararlar verilmiştir. Ancak bu antlaşmalar uygulanmamış Rodos uzun yıllar 1943 yılına kadar İtalya yönetiminde kalmıştır.

Rodos Adası II. Dünya Savaşının çıkmasının ardından 1943 ve 1945 yılları arasında Almanların işgaline uğramıştır. Savaşın sonunda 9 Mayıs 1945 yılında Rodos Adasına İngiliz ordusu ayak basarak yeni bir dönemi başlatmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti uzun yıllar Rodos üzerindeki haklarını koruyamamış ve adanın Paris'te İtalyanlar tarafından yapılan 10.2.1947 Paris Antlaşması gereğince adaların Yunanistan'a verilmesine engel olamamıştır (Küçük:2001:61). Paris'te sürdürülen görüşmelerde Rodos ve 12 adaların hangi devlete bağlanacağı konusunda büyük tartışmalar yaşanmıştır. Ancak II. Dünya Savaşına katılmayan Türkiye hiçbir istekte bulunmayarak ve müzakerelere katılan İngiliz ve Fransa Devletlerinin iradesiyle resmen Yunanistan'a bırakmıştır. Rodos Adası bugün Yunanistan'a bağlı bir vilayettir.

3.2 Rodos Adası ve Kenti Tarihi Gelişimi

Rodos'taki en önemli yerleşimler Rodos-Lindos yolunda üç eski Rodos kasabası Lindos, Ialysos ve Camiros ile bağlantılı ekseninde, kasabadan birkaç kilometre dışı doğru yayılmaktadır. Rodos ve Lindos haricinde diğer tüm yerleşimler adanın iç kısımlarındadır. Rodos ve Lindos kasabaları kendi limanları sayesinde gelişmişler ve önemli yerleşim yerleri halini almışlardır. Rodos'un iç kesimlerdeki köyler sıklıkla yamaçlarda (Archipolis, Kritina, Ebonas, Ay). Isidoros, Monolithos, Archangelos), bir tepenin sırtında, bir dağda (Messanagros, Theologos, Apolakkia), bir nehir kenarında, bir boğazda (geçitte) (Malona, Trianda), bir koyda (Koskinou), küçük iç vadilerde gizlenmiş (Kalythies, Afandou) veya yoğun olarak geniş ovalarda (Kattavia, Apollona) kurulmuşlardır (Moutsopoulou, 1985:15). Genellikle bu yerleşimlerin çoğu denizden görülemeyecek kadar geride yer almaktadır. Ana yolların denizden görülmemesi ve bu yerleşimlerin önemli olmasını sağlayan nedenlerin başında adadaki korsan akınlarından etkilenen dönemde kurulmuş olmalarından kaynaklanmaktadır. Lindos ve Rodos kasabası dışında Rodos'un tüm geleneksel yerleşimleri eski çağlardan çok yakın zamana kadar birçoğu denizcilik ve tarımsal özellikleri olan, kapalı ekonomik yapıya sahip kasaba örgütlenmesi şeklindedir (Moutsopoulou, 1985:15).

M.S. 7. yüzyıldan 9. yüzyılları arasında Bizans yönetimine bağlı olan Rodos Adası sıkça Akdeniz korsanlarının istilasına uğramıştır. Çöküş dönemi olarak anılan bu yıllarda ada da birçok köy ve kasaba yeniden oluşmuştur. Adanın güney ucunda yaralan Messanagros ve Monolithos köyleri bu yerleşimlerden birkaçıdır (Moutsopoulou, 1985:16). 9.yüzyıllardan sonra bu eski korsan kasabalarının neredeyse tamamı yıkılmış veya terk edilmiştir. Burada oturanlar iç kesimlerdeki mevcut yerleşimlere göç etmişler ve denizden çok uzak yeni yerler inşa ederek yeni ekonomik ve kültürel etkinlikler geliştirmişlerdir (Bastıyalı,1999:20).

Rodos Adasında St. John Şövalyeleri 1309 yılından kalan yapılar Bizans döneminden (M.S. 400) kalanlarla karışık ve iç içe yer aldıklarından yapıldıkları yıllarla birlikte gelişim süreçleri de ayırt edilmemektedir (Çelikel:1986:20). Ancak Şövalyelerin adada sürdürdüğü idare sırasında birçok yerleşimin varlığı bilinmektedir. Şövalyelerin reisi E.B. Degli Orsini döneminde düzenlenen yasaların listesinde, belirli sayıda yerleşimin saldırı durumunda göç aldığı 44 yerleşim için 12 kaleden ayrıntılı olarak bahsedilmektedir (Moutsopoulou,1985:15). Son Şövalye reisi Pierre d'Abusson yönetiminde adada 1479 yılında yayınladığı Emirlerinde 32 yerleşim için dokuz kalenin varlığı bilinektedir. Bunlardan bazıları deniz kıyısında bulunan Castello, Kritinias, Kitale, Siana, Lardos, Gennadi ve Messanagros kaleleridir (Bastıyalı,1999:22).

3.2.1 Osmanlı Öncesi Rodos Kenti

İtalyan hâkimiyetinde 1912 yılına kadar Rodos Kasabasının kentsel gelişimi Osmanlı yönetimi öncesinde dağınık bir görünüm sergilemektedir. Rodos kasabasının henüz kurulmamış olmasıyla birlikte güvenlik endişesinin olmamasından dolayı şehirleşme küçük köyler şeklindedir. Güvenliğinin korunaklı bir alanda ve ticaretin kontrol edilebilmesi için Rodos kasabası adanın Anadolu'ya bakan kısmında konumlanmıştır.

Şekil 1.1 Rodos Kasabasının inşa edildiği M.Ö. 408 - M.S.7. yüzyıla kadar olan dönem

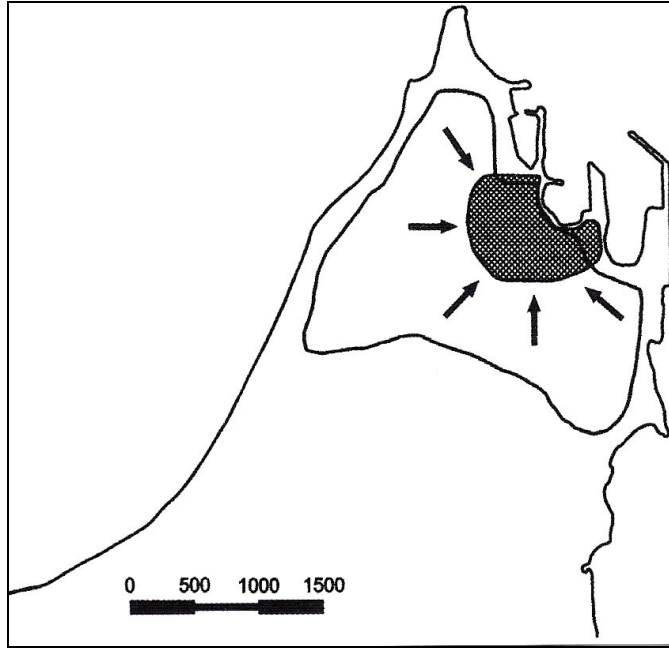
M.Ö. 408 yılından M.S. 7. yüzyıla kadar süren 1. kentsel gelişim döneminde Şehrin inşası için ünlü mimar Hippodamus'un şehir planının uygulandığı bilinmektedir (Moutsopoulou, 1985:18). Rodos'ta Hippodamus projesi hiç aksatılmadan bazı değişikliklerle uygulanmış ve kentte çeşitli sosyal donatı alanları da düşünülerek imar faaliyetlerine girilmiştir. Bu yapılar ibadethane, hamam ve yollar şeklindedir. Bu mimari projeye göre şehrin merkezinde yolların genişliği 10–16 metre, tali yolların genişliği de 4 – 6 metre, bütün yollar paralel ve dikey şekilde, güneyden kuzeye ve doğudan batıya doğru ızgara şeklinde olarak her yöne doğru şekillenmiştir. İnşaat yapmak için ayrılan arazilerin yüz ölçümü 100 x 150 "dorik ayak" olarak hesaplanmıştır¹. Bölgenin iki tarafının deniz ve arazinin dağdan denize doğru meyilli olmasına rağmen, Hippodamus projesi mutlak surette ve hiç şaşmadan uygulanarak şehrin

¹ Bir "dorik ayak" 33.726 cm. olarak hesaplanmaktadır. Bu ölçü M.Ö. 183-263 yıllarında Dor Kralı Philetairos'un ayak uzunluğudur.

gelişmesi sağlanmıştır. Şehri kuzey ve doğu kısmında denizden başlayan ve güneyinde de karada inşa edilen ve o zaman için çok sağlam sayılan surlar kaplamaktadır. 70 metre genişliğinde olan çarşısı (Agora) şehrin merkezinden geçen hattın ortasında yer almaktadır. Burada bütün mesleklerde faaliyet gösteren her türlü sanatkârlara dükkânlar yapılmıştır. Şehrin içme suyu ve atık su tesislerinin ortaya çıkarılmış olması kasaba düzeninin planlı olmasının bir göstergesidir. Tersanenin yeri bugünkü modem ticari liman ile Mandraki'deki askeri limanının arasında yer almıştır. Adanın güney bölgesinde bulunan ve altı kilometrelik bir sahayı kaplayan "nekropolis" (mezarlık bölgesi) bile şehrin mimarisinin ne kadar düzgün olduğunun bir göstergesidir. O zamanki savunma hattının kalıntılarını bugün şehrin değişik bölgelerinde halen görülebilmektedir (Moutsopoulou, 1985:18). Bugün UNESCO destekli yapılan kazılarla ortaya çıkarılmaya çalışılan surlar döneme ait en önemli bulgulardır. Ayrıca gün ışığına çıkarılan tarihi eserlerin başında stadyum, küçük konservatuar-tiyatro, Apollon Tapınağı, Nimpheus Tapınağı, henüz daha kazılmamış olan tiyatro ile Jimnasyum ve Akropolis o dönemin en önemli tarihi kalıntıları arasındadır.

M.Ö. 3.yy'dan itibaren Romalılar devrinde şehirde kentleşme adına önemli gelişmeler yaşanmıştır. Güvenliğin ön plana çıkmasıyla birlikte Bizans surları inşa edilmiştir. Şehir genellikle bu surlar içinde canlanarak gelişmesini sürdürmüştür. Bu dönemde zaman zaman Bizans surlar güçlendirilerek şehir içindeki hayat mümkün olduğu kadar güvenceye alınarak imar faaliyetleri sürdürülmeye çalışılmıştır. Tarihi Uzun Çarşı (Socratus) Sokağı açılarak önemli bir ticari aks oluşturulmuştur. Sokaklar genişletilerek, dükkânların önlerine giriş kapıları ve kemerler inşa edilmiştir. Uzun Çarşı Sokağı Roma devrindeki askeri limana kadar uzanmış olup özel abidelerle süslenerek, en önemli çarşı yolu haline getirilmiştir. Şehir yavaş yavaş daralmağa ve daha yoğun bir inşaat alanı oluşturmaya başlamış ve bu sırada şehrin etrafı surlarla güven altına alınır ki, bu da 7. yüzyılda Bizans devri kalesinin inşasına yol açmıştır (Moutsopoulou, 1985:19). Surlar Ege bölgesinde inşa edilen ender yapıtlardandır ve 7. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar şehre verilen önemin bir göstergesi olarak görülmektedir (Nasuhoğlu,2004:35). Uygulanmak istenen bu plana göre şehir, bugünkü şövalyeler sarayının yerinde bulunan bir Akropolis tapınağı, sonradan Şövalyelerin Kollakium haline getirdikleri surlar ve sade halkın ikamet ettiği yerleşim bölgelerinden oluşmuştur. Bizans surların inşasından sonra halkın bir kısmının surlar dışında bırakılmış olduğu ve sadece şehrin korsan akınlarına maruz kaldığı zamanlarda bu insanların içine alındıkları rivayet edilmektedir. Şehrin bu şekilde parsellenmiş olması Romalıların uyguladıkları "cardo" usulüne uygun yapıldığı yani bugünkü Ay Fanuris sokağından Lahitos sokağına doğru şehrin merkezi hattından geçmiş olduğundan anlaşılmaktadır. Cardo usulüne göre bu cadde şehrin kuzey-

güney doğrultusunda uzanmaktadır. M.S. 11. yüzyılda inşa edilmiş olduğu bilinen kale içindeki "Panaya tu Kastro" kilisesi, kilise inşasının bu yüzyılda ne kadar mükemmeliğe ulaştığının ayrıca bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Nasuhoğlu,2004:35).

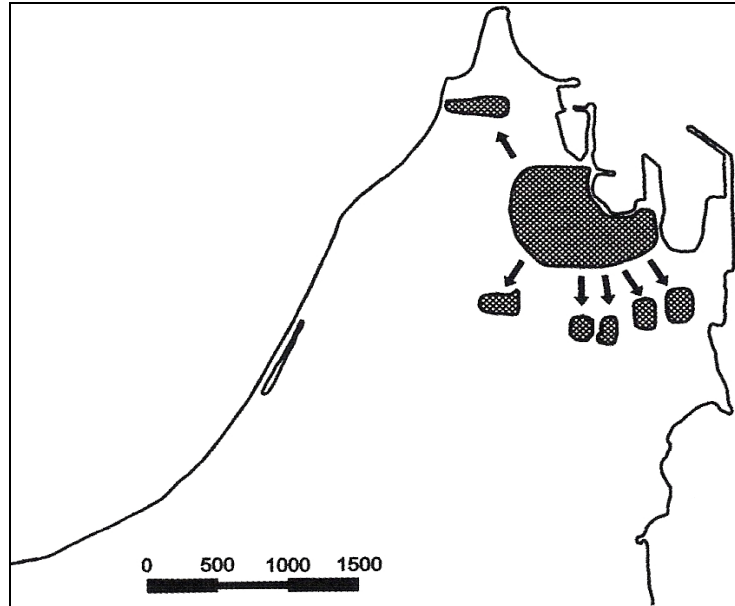
Şekil 1.2 Rodos Kasabasının M.S. 7.yüzyıldan 1522 Osmanlı idaresine kadar olan dönem

Rodos Kentinin 2. gelişim aşaması Şövalyelerin adayı almasıyla başlamaktadır. Bu dönemde (M.S.1309–1522) şehir surlarının yapımına devam edilmiştir. Şehir Kollakium ve Burgus adında iki bölgeye ayrılmıştır. Kollakium kısmı, surların iç kısmına inşa edilerek Şövalyelerin ikametine tahsis edilmiştir. Yeni binalar, idare merkezleri, yeni yerleşim alanları, yabancı konuklar için misafirhaneler, hastane, kütüphane ve Şövalyeler Şatosu inşa edilmiştir. Şövalyeler Sokağı, üzerinde yapılan Şövalyeler Şatosu, "Panayia tu Kastro" kilisesi, Osmanlı döneminde içi barut deposu olarak kullanılan 1856 yılında infilak ederek yıkılan Ay Yanni (Saint John) kilisesine giden Kollakium'un en önemli yolu haline gelmiştir. Bu sokak üzerinde önde gelen şövalyelerin evleri de bulunmaktadır. Taht mücadelesinde yenik düşerek Rodos Şövalyelerine sığınan Osmanlı Şehzadesi Cem Sultan'ın da bir süre bu sokakta ikamet ettirildiği bilinmektedir. Burgus bölümü ise, şehrin M.S. 14. ve 15. yüzyıllarında Bizans devrinden kalma binaların takviye edilerek geliştirilmesinden oluşturulmuş bölümdür. Bu bölge Şövalye ve Bizans devirleri arasındaki surların içinde bulunmaktadır. Burgus semti Yunanlılar, Yahudiler ve diğer ırklara ait olan azınlıkların oturduğu bir bölgedir (Moutsopoulou,1985:25). Şehrin bu gelişme döneminde Bizans surlarlarıyla çevrilmiş olan sur içi yerleşmesi yeniden planlanarak imar şekli tamamen değiştirilmeye çalışılmıştır.

Kuzeyden güney istikametine doğru giden ve Roma devrine ait olan "cardo" yolunun 100 metre genişliğindeki bir bölgesi iptal edilerek bu yolun çevresinde çalışan bazı yan sanayi tesisleri ile bazı önemli binalar da tahrip edilmiştir. Bazı merkezi hizmet tesisleri başka hatlara nakledilmiş ve Kollakium surlarının doğusundan batısına doğru olan ve Uzun Çarşı (Sokratus) Sokağı olarak bilinen "magna et communis platea" bugünkü merkez çarşı kısmına taşınmıştır. Şehrin surlarının dışında da bazı yerleşim merkezleri oluşmuştur. Bugün Çayır (Monte Smith) Semti olarak bilinen semtte "Saint Stefanos" kilisesi ve bugünkü Tütün Fabrikasının bulunduğu yerin yakınlarında bulunan "Panaghia Elemonitria" kilisesi gibi bazı tapınakların da surlar dışında inşa edildiği bilinmektedir. Bu bölgelerde çingenelerin de ikamet ettiği tespit edilmiştir (Nasuhoğlu,2004:35).

3.2.2 Osmanlı Dönemi Rodos Kenti

Rodos Kentinin 3. gelişim aşaması Osmanlıların adayı almaları ile birlikte başlar. Rodos'un 1522'de Türklerin eline geçmesiyle beraber adada yeni bir devir başlamıştır. Siyasi, mali ve sosyal hayatı değiştiren sosyal içerikli yapılar meydana getirilmeye başlanmıştır (Çelikel,1986:14). Aynı zamanda Anadolu'dan Türk göçmen getirilerek adanın demografik yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Gelen nüfusla birlikte adada Türkler çoğunluk olmaya başlamıştır. Osmanlıların şehri almasıyla birlikte hızlı bir inşaat süreci başlar. Savaş süresince zarar gören kale duvarları ve şehirdeki binaları tamir edilmeye çalışılır. Ayrıca yeni nüfusun ikametne yönelik düzenlemeler getirilerek yeni mahaller kurulmuş ve göçmenlerin ikameti sağlanmıştır. Rodos Kasabasında Türk nüfusun yerleştiği mahaller aynı zamanda mahalleye yapılan camilerin isimleriyle anılmıştır (Aslanapa, 1965:531). Süleymaniye Mahallesi, içinde bulunan Süleymaniye Camisiyle anılır. Kasabanın yapılaşma orginazasyonu ve idari şekli "mahalleler" biçimindedir. Mahallede bulunan cami ve şadırvanı o mahallenin merkezi sayılmıştır. Türkler için oluşturulan bu mahallelerin hepsi kale içindedir. Şehrin en işlek yeri "pazarıdır" ve ortaçağdan kalma çarşının tam ortasına kurulmuştur. Bu alanın boş yerlerine binalar, dükkânlar, depolar ve atölyeler inşa edilmiştir (Balducci,1987:20). Böylece Osmanlı Döneminde Rodos Şehri, Eski Rodos (Kale İçi) ve Yeni Rodos (Kale Dışı) olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Kale içi dar yolları olan eski şehrin doğu tarafı yukarı, batı tarafı aşağı şehir olarak oluşur. Yukarı şehir vaktiyle Şövalyelerin oturduğu sağlam surlarla çevrili kısımdır (Nasuhoğlu,2004:61).

Şekil 1.3 Rodos Kasabasının 1522'den 1912'ye kadar olan Osmanlı dönemi

Bazı bölgelerde korunmuş olan kent sülieti, geleneksel Osmanlı mimari öğeleriyle desteklenerek şehirdeki Şövalyeler devri yapıları yerini daha fazla binanın yapılmasıyla birlikte Osmanlı Kenti görünümüne çevirmiştir. Anadolu'dan gelen göçlerle birlikte değişen nüfusun yayılımı buna paralel olarak gelişmiş ve 19.yy başlarında Rum Mahallerinin yanı başında Türk bahçeleri, değirmenleri, çiftlik evleri, ahırlar ve sair tesisler oluşturulmuştur. Kanamat, Zümbüllü (Rodini), Uzgur (Sguru), Santırlı, Kandilli, Mikse, Mandra Boğazı ve Çayır adlarıyla yeni Mahaller kurulmuştur. Bu süreç uzunca bir süre devam etmiş ve adada tam bir Türk egemenliği kendini göstermiştir (Balducci,1987:23).

Adanın idaresinin Osmanlılara geçmesi ve Türklerin oturacağı mahallerin kale içinde oluşturulmasıyla birlikte azınlıkların ikameti şehir kale dışına taşımış ve bu olay Rum halkın kendi mahallerinin oluşma sürecini başlatmıştır. Rumlar kale etrafında "Maraş" denilen sekiz mahalle meydana getirmişlerdir (Nasuhoğlu,2004:25). Bu mahalleler Rodos kalesinin etrafında inşa edilmiş olup her biri bir kale kapısının karşısına inşa edilerek kale içiyle olan alışverişlerine kolaylık getirilmiştir. Kurulan Rum Mahalleri Metropolis (Despot Maraşı), Aya Anastasya, Ay Nikola, Ay Yorgi Pano, Ay Yorgi Kato, Neohori Maraşıdır. Her mahallenin ismi de Türklerde olduğu gibi mahallede yapılan kiliselerin azizlerinin "Saint" ini isminden almışlardır. Anastasia Maraşı mahalledeki St. Anastasia kilisesinin bulunduğu yerleşim yerinin ismidir. 1522 yılından sonra Osmanlı döneminde şehrin planlanması ilk önce Kale içindeki şehirde Türk mahalleleri ile Yahudi Mahallesi şeklinde iki kısma bölünmesiyle şekillenmiş olup, Pitogora Sokak Yahudileri ve Müslüman Mahallelerini kesin bir çizgi ile ayrılması günümüze canlılığını korumakta ve adadaki birçok Yahudi nüfus çoğunlukla bu bölgede yaşamaktadır.

Ayrıca Türkler şehir surlarının hemen dışında, bugün park haline getirilen kale çevresinde mezarlıklar yapmışlar ve bu alanda yapılaşmaya izin vermemiştir. Böylece şehrin güvenliğini sağlamaya çalışmışlardır. 1671 yılında Rodos'u ziyaret eden Evliya Çelebi, şehirde 24 mahalleden bahseder ve bunların 18'i Müslümanlara 4'ü Rumlara ve 2 mahallenin de Yahudilere ait olduğunu rivayet etmektedir (Turan,1977:48). 1788 yılında 37500 nüfuslu adada 23500 Türk, 12500 Rum ve 500 kadar da Yahudi'nin yaşadığı rivayet edilmektedir 1830 yılında yapılan ilk Osmanlı nüfus sayımında, Rodos nüfusunun 20.250 Rum-Ortodoks, 6.825 Müslüman-Türk, 1.513 Yahudi, 546 Katolik İtalyan ve 14 Ermeni olarak dağılmıştır. 1912 yılında İtalyanlar adayı işgal ettiklerinde yapılan nüfusta adaki Türk nüfus 12 500 civarındadır (Çelikel,1986:18).

Osmanlılar döneminde Şövalyelerden kalan hastane ve Şövalyeler şatosu kışla ve hapishane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Rodos'un önemli devlet adamlarının sürgüne gönderildiği bilinmektedir. Adada bulunan birçok Ortaçağ yapısı da korunmuştur. Bu dönemde binalar Türklerin yaşam biçimi ve yaşam ihtiyaçlarına göre değişikliklere göre yeniden düzenlenmiştir. Kiliseler camiye çevrilmiştir. Kale içinde Platon Meydanında bulunan Demirli Cami Ortodoks Kilisesinden camiye çevrilmiştir. (Çelikol,1986:54) Şövalyeler zamanında Santa Maria del Castello Kilisesi olarak bilinen yapı 1522 yılında Enderun (Kanduri) adını alarak cami olarak değiştirilmiştir (Balducci,1987:64). İtalyan mimar Albert Gabriel'e² göre bugünkü merkez çarşı içinde bulunan Şadırvan Camisi de (1887) eski San Sebastiano Kilisesinin yerine yapıldığı iddia edilmektedir (Balducci,1987:70).

Sokratous St.- Hippoton St. ya da Türkler tarafından Uzun Çarşı diye adlandırılan sokakta altı dükkan üstü konut olarak kullanılan ve yine cumbalı evler yapılmaya başlanılmıştır (Fotoğraf 3.1). Bu meşhur sokak şehrin Dorlar döneminde kalma Hippodamian şebekesini ve eski kanalizasyon sistemini üzerindedir. Şövalyeler zamanından kalan birçok sokak kemerli payandalarla desteklenmiştir. Osmanlı Döneminde bunların sayıları artırılmaya çalışılmıştır (Nasuhoğlu,2004:62). Bu payandalar deprem anında yapıların desteklenmesi amacıyla yapılmıştır (Fotoğraf 3.2).

²Mimar Albert Gabriel adanın 1912 yılında İtalyanlara geçmesiyle birlikte adada imar faaliyetlerinde görevlendirilmiştir. Albert Gabriel'in Rodos adasıyla ilgili gözlemlerini "La Cite de Rhodes" adlı eseri vardır.

Fotoğraf 3.1 Sokratous St. (Uzun Çarşı)

Fotoğraf 3.2 Kale içinde Payandalı Dar Sokaklar

Rodos'ta İtalyan işgali döneminde uzun yıllar kalarak Türk eserleri üzerinde araştırma yapan Hermes Balducci Osmanlıların adayı aldıktan sonra camilerin yapıldığını ve kiliselere minareler eklenerek şehrin görünümünün şarkıllaştığından bahsetmektedir (Balducci,1987:59). Rodos kasabasında imar faaliyetlerinin hızlandığı bu aşamada Rodos Kasabasında Osmanlı Dönemine ait birçok camii yaptırılmıştır. Süleymaniye Camii (Fotoğraf 3.3) 1541 yılında Rodos'un fethinden hemen sonra Şövalyeler döneminde St. Apostoli Kilisesinin bulunduğu yere yaptırılmıştır. Caminin mimarı aynı zamanda Rodos fethine katılan Mimar Sinan'dır (Çelikel,1986:51). Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından İbrahim Paşa tarafından 1540 yılında yaptırılan İbrahim Paşa Camisi, 1588 yılında yapılan Recep Paşa Camisi, Barbaros Hayreddin Paşa'nın komutanlarından ünlü Türk denizcisi Murat Reis tarafından 1622 yılında yapılan Murat Reis Camisi (Fotoğraf 3.4) bunlar arasındadır. Bu yapılarda klasik Osmanlı mimari üslubu görülmektedir. Aynı zamanda Sultan III. Mustafa tarafından 1764 yılında Sultan III. Mustafa Camisi yaptırılmıştır. 1820 yılında Rodos halkı tarafından yaptırılan Ağa Camisi ahşap yapıdır ve Uzun Çarşı Sokağı üzerinde bulunmaktadır. 1870 yılında yaptırılan bilinmeyen Borazanı Baba Camii, II. Abdülhamit döneminde 1880 yılında Girit Mahallesinde yaptırılan Hamidiye Camisi, 1887 yılında yapılan Şadırvan Camii ve 1909 yılında ahşap kargir sistemle inşa edilen Ali Hilmi Paşa Camisi en önemlileri arasındadır.

Kentin gelişiminde mahallelerin oluşumuyla birlikte camilerin yapımı da paralellik göstermektedir. Girit Mahallesinin gelişimi buna en iyi örnektir. Girit Ayaklanmasından sonra adada yaşayan Türklerden bir kısmı can güvenliklerini korumak üzere Rodos Adasına göç etmek zorunda kalmışlardır. Bugün adada yaşayan nüfusun tahmini 4000 kadar olan Türk halkın birçoğu bu göçler sırasında adaya yerleşen Giritli Göçmenlerden oluşmaktadır (Nasuhoğlu,2004:74). 1897 yılında gerçekleşen göçte en büyük göç dalgasını Rodos Adası almıştır. Ancak yerli halkla geçinemeyen Giritli Muhacirlerin bir kısmı Rodos Adası valisi Abidin Dino Paşa tarafından Ay Stefanos (Mercan Tepe) dağının eteklerinde, Hurmalık mevkii veya Psaropula denilen kıyıya yerleştirilmişlerdir. Bu yerleşim yeri şehrin dışındadır ve günümüzde İxia sahilleri olarak bilinmektedir. Rodos valiliği tarafından o zamanlar adada çalışan meşhur Yunanlı mimar Yorgo Tsimettas'a göçmenler için sayısı 40 adet ve tek katlı bahçeli evler inşa ettirilmiştir. Girit Mahallesi Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit tarafından yaptırılan ilk göçmen yerleşimi özelliğini taşımaktadır. Mahallede her türlü sosyal donatı alanları da düşünülmüş camii, mahalle çeşmesi ve mahalle okulu yaptırılmıştır.

Kentin sosyal yapısının değişimiyle birlikte gelişen bir başka Türk mahalle öğesi olan hamamlar da yapılmıştır. Osmanlı Döneminde şehre yapılan hamamların bir çoğu şehrin merkezinde bir yerdedir. Yapım yılı bilinmeyen Sömbüllü Hamamı şehrin merkezinde Şövalyeler Sokağı üzerindedir. Bu hamam 1940 yılında İtalyanlar tarafından yıktırılmıştır. Sultan III. Mustafa Camii yanına inşa edilen Sultan III. Mustafa Hamamı halen ayaktaadır ve kullanılmaktadır. Ayrıca Rodos'ta Osmanlılar döneminde suyolları da yenilenerek bütün mahallere yeni çeşmeler yapılmıştır. Şehirde irili ufaklı birçok çeşme görölmektedir.

Osmanlı döneminde kültürel ve eğitim faaliyetlerine yönelik idari yapıların yan sıra Rodos Kasabasında medrese ve eğitim faaliyeti sürdürölen birçok bina yapılmıştır. 1793 yılında yapılan ve halen müze olarak kullanılan Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi (Fotoğraf 3.5), 1852 yılında yaptırılan Fethi Paşa Rüştiyesi, 1852 yılında yapılan Fethi Paşa Saat Kulesi ve çevresindeki medreseler bu yapılar arasındadır. 1876 yılında adaya sürgün gönderilen ve Rodos mutasarrıflığını yapan Namık Kemal ile arkadaşlarının halktan topladığı paralarla yaptırdığı Süleymaniye Medresesi 1974 yılına kadar uzun bir süre faaliyet göstermiştir (Fotoğraf 3.6).

Fotoğraf 3.3 Süleymaniye Camii

Fotoğraf 3.4 Murat Reis Camii

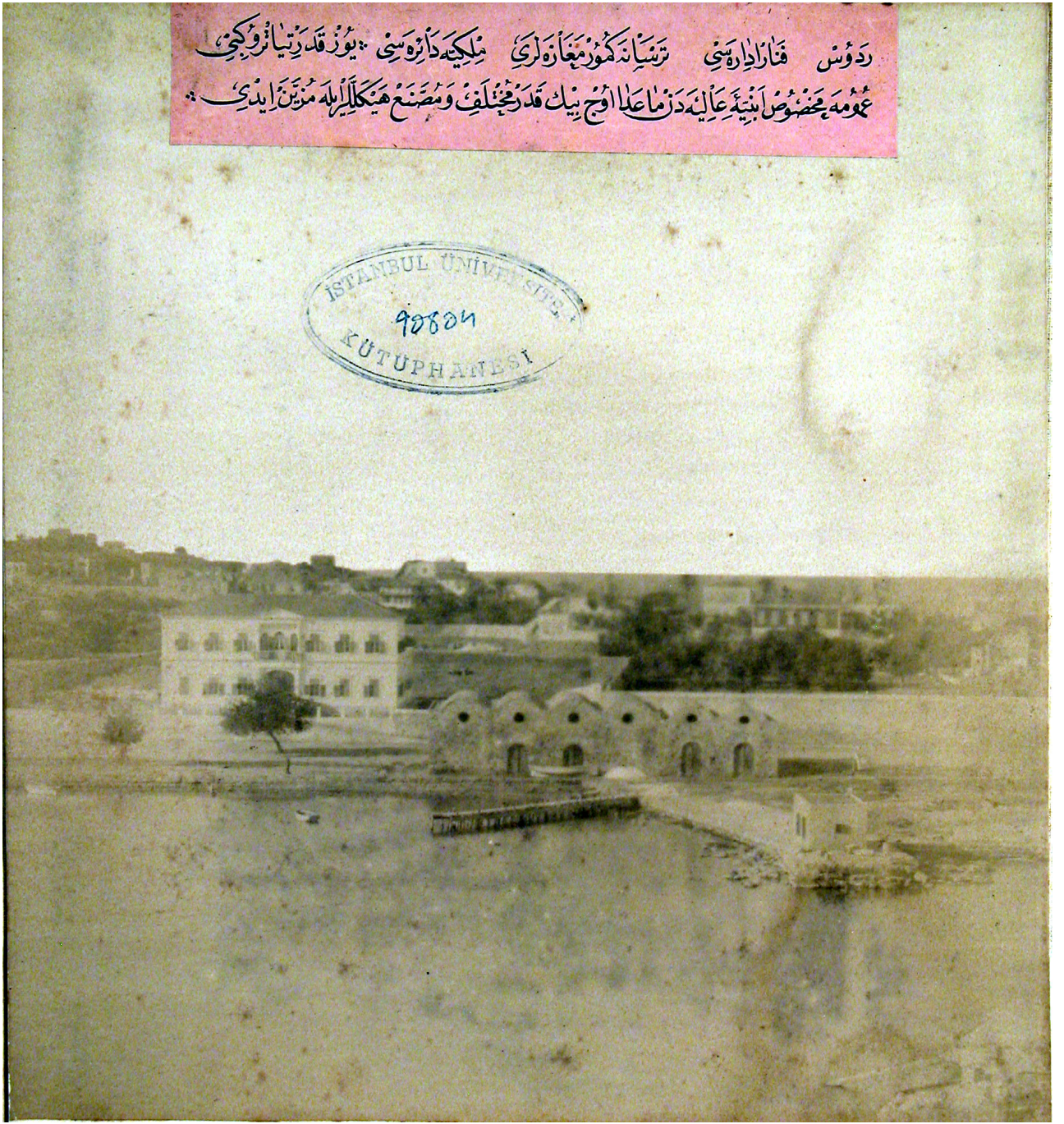
Fotoğraf 3.5 Rodos Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi
(IRCICA Fotoğraf Arşivi, II. Abdülhamit Yıldız Fotoğraf Albümleri)

Fotoğraf 3.6 Rodos Süleymaniye Medresesi

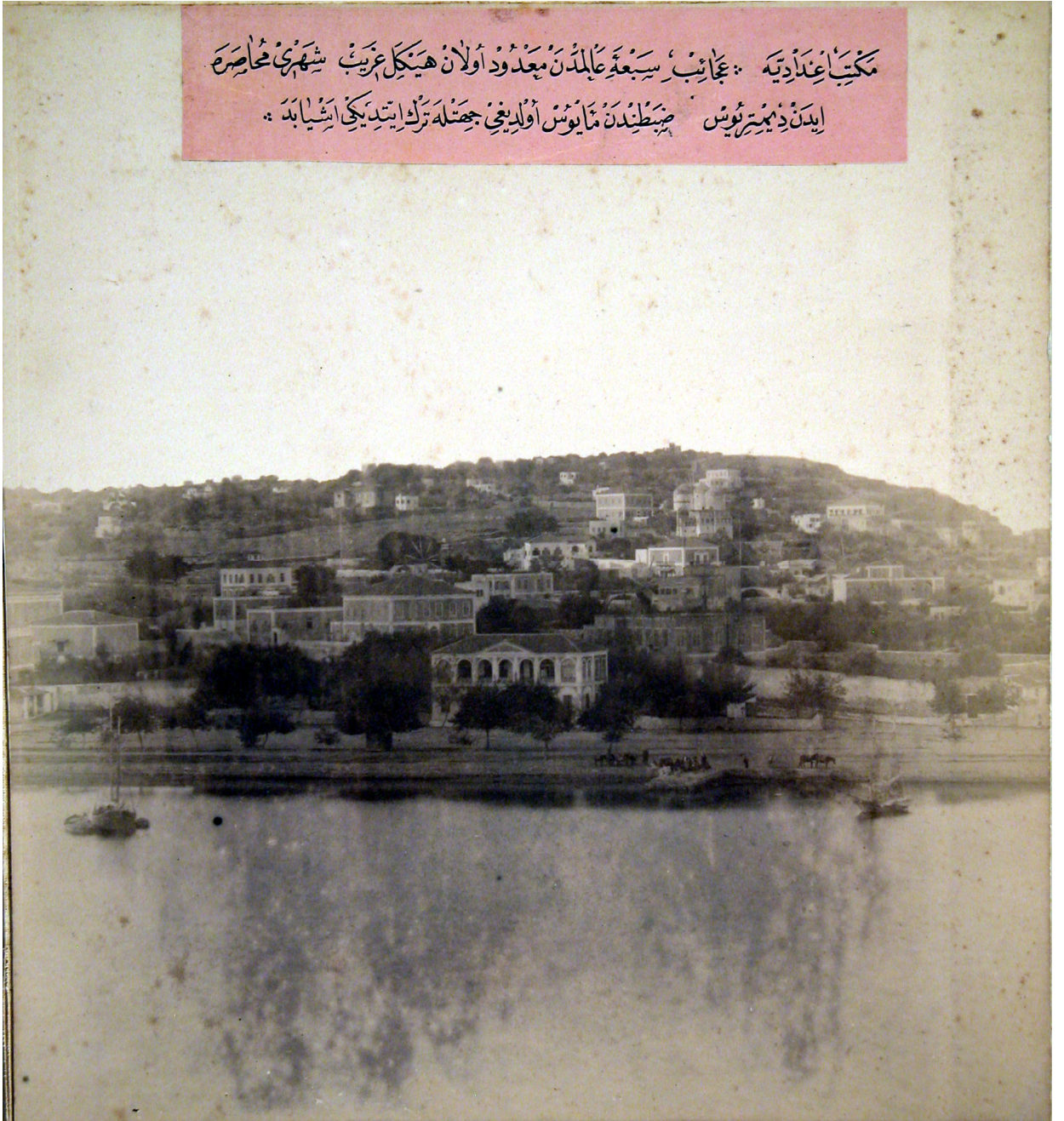
379 yıl Osmanlı idaresinde kalan Rodos kasabası en önemli planlı gelişimini 19. yüzyıl sonunda başlatmış ve 20. yüzyıl başlarına kadar olan süreçte yaşamıştır. Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan ederek Osmanlı'dan ayrılması ve Osmanlı içinde azınlıklara tanınan bazı haklar bu süreçte önemli bir faktördür. Tanzimatla birlikte azınlıklar idareden aldıkları izinle birlikte kendi okul ve dini tesislerini yapmaya başlamışlardır. Böylece şehirde yeni bir planlamaya gidilmiş ve yeni imar alanları açılmıştır. 1894–1906 yıllarında Cezayir-i Bahr-i Sefid valiliği yapan Prevezeli Abidin Dino Paşa görevi süresince başarılı bir yönetim sergilemiş ve adada başlattığı imar faaliyetleri ile planlı bir dizi yenikler gerçekleştirmiştir. Bu dönemde şehrin yeni merkezi kale içinden kalkarak bugünkü Mandraki bölgesine kaydırılmıştır. İtalyan işgalinden sonra cephesi tamamıyla değiştirilen bugün tarihi Postane Binası olarak kullanılan Mandraki Semtindeki Vilayet Konağı (Fotoğraf 3.7,3.8) yaptırılmıştır. Rodos kasabasında modern sayılabilecek ilk hastane, Çimenlik Mevkiinde kurulan ilk eczane ve Rodos'un birçok semtinde yeni çeşmeler yapılmıştır.

Abidin Paşa eski Akropolis'in eteklerinde Mercan Tepe civarında denize nazır bir konak yaptırmış ve valilik ikametgâhını buraya taşıttırmıştır. Bu konağın hemen yakınına Torun Zade Süleyman Ağa da halen ayakta duran bir ev yapmıştır. Osmanlı idaresinin ön ayak olduğu planlamayla birlikte adada yaşayan zengin Osmanlı tebaası da yeni kargir ikişer katlı konaklar yapmaya başlamıştır. Örneğin Rodos kasabasında nüfuzlu ailelerden Faralyalılar Yahudi ve Müslüman Mahallerini sınırlayan Pitogora Sokakta geniş bir araziye muhteşem bir konak inşa ettirerek geleneği devam ettirmiştir. 1904 yılında inşaatı tamamlanan konağın mimarı aynı zamanda Girit Mahallesiindeki evleri de yapan Yunanlı mimar Yorgo Tsimettas'tır. Türklerin yanı sıra ada da ikamet eden zengin Gayr-i Müslim azınlıkların da mülk edinerek kendilerine konut ürettikleri bilinmektedir. 1850 yılından sonra zengin Ayakatsika, Venetokleon, Pavlidi, Kazulli gibi pek çok Yunanlı aile de yapım faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Rodoslu Yunanlılar Abidin Dino Paşa döneminden öyle memnun olmuşlar ki Aya Anastasia Kilisesinin önüne yapılan çeşmenin üzerine “II. Sultan Abdulhamid Han'ın padişahlığı döneminde ve Abidin Dino Paşa Rodos Valisi iken bu semt susuzluktan kurtarılmıştır” ibaresini dahi yazarak bu memnuniyetlerini dile getirmişlerdir (Nasuhoğlu,2004:75).

Fotoğraf 3.7 Rodos Vilayet Konağı

(IRCICA Fotoğraf Arşivi, II. Abdülhamit Yıldız Fotoğraf Albümleri)

Fotoğraf 3.8 Rodos Mandraki Ve Mercan Tepe
(IRCICA Fotoğraf Arşivi, II. Abdülhamit Yıldız Fotoğraf Albümleri)

Osmanlı idaresinin ilk dönemlerinde Rumların kale dışına atılması ve Müslüman, Yahudi nüfusun Kale içindeki şehirde ikamet etmesi sağlanmıştı. Tanzimatla birlikte gerçekleşen kentleşme sürecinde gelenek bozulmamış Kale içinde Yahudi ve Müslümanların dışında kimseye ikamet izni verilmemiştir. Aynı zamanda surlara yakın alanlarda da yapılaşmaya müsaade edilmemiştir. Boş kalan bu alanların bir kısmı Müslüman, bir kısmı da Yahudi mezarlığı haline getirilmiştir. Osmanlı idarecilerinin surların yakınlarına yerleşim izni vermemekle kale içindeki şehrin muhafazası amaçlanmıştır. Kale dışında yapılaşma olsa de şehrin başlıca hizmet merkezleri hep şehir içinde kalmağa devam etmiştir. Ticari faaliyetler Tanzimat dönemi kent gelişimiyle dışarı atılmak istense de hep kale içinde devam etmiş ve Kale kapıları akşam ezanıyla birlikte Rum halka kapatılmıştır.

Osmanlı yönetiminde Rum mahalleleri mevcut yol ağı ile bağlanmış meyve bahçelerinin ortasında ve kale dışında kurulmuşlardır. Kurulan bu yerleşimler kendi kilisesi, dükkânları, dar ve kıvrımlı sokaklarıyla kapalı iç mekânları bulunan ve caddelerin üzerindeki alanlarda yapılmış evleri barındıran yerlerdir. Surlar dışında oluşan bu mahallelerde zengin Osmanlıların da geniş araziler üzerine konaklarını yaptıkları görülmektedir. Katolog 13, Katolog 15 ve Katalog 18 deki evlerin yapım tarihleri 18.yüzyıl başlarındadır ve geniş araziler üzerine yayılmış yapı topluluklarından oluşmaktadır. Arazinin yapı alanlarının dışında kalan kısımlarında tarım devam ettirilmiştir.

Türklerin yeni oluşturdukları mahallelerde yaptıkları konutlarda şehrin karmaşık ve dolambaçlı sokak yapısına uyularak evler karışık parsellerde yapılmıştır. Rodos'ta kale içindeki mahallelerin karmaşık ve labirent biçimli sokak ağından ve payandalarla desteklenen dar sokaklardan oluşması yüksek duvarlar ile birlikte yürüyüş alanının oldukça az kalmasına neden olmuştur. Tanzimatla birlikte gelişen Osmanlı idari döneminde mimari eklentilerle birlikte mahalle dokusu da değişmeye başlamıştır. Kale içinde kalan Türk evlerini dar sokaklara açılanlar ve bahçe içerisinde yer alan bahçe kapısının sokağa cepheli olanlar olarak şekillenmiştir. Evler özel aile yaşamını kamusal yaşamdan ayıran yüksek duvarlı bahçeler ve kapalı iç mekânlardan oluşmuştur. Osmanlı idaresinin ilk dönemlerinde Şövalyeler döneminden kalan eski bina cephelerinde değişik yapılmış balkonlar, taraçalar ilave edilmiş; tavan arası, sofa ve ahşap bölmelerle katlarla odalar çoğaltılmaya başlanmıştı (Balducci,1987:18). Sivil yapılara geçerken Rodos'taki Müslüman ev tiplerinin, genellikle savaştan kalan evlerde değişiklik yapılarak kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları balkonlar, teraslar, ahşap duvarlar ve zeminler kullanılarak kat sayısının ve odaların iki katına çıkarılmasıdır. Fakat mevcut binalarda yapılan eklerin ve değişikliklerin ötesinde, tamamen

Türklerin konut kullanım şekillerine uygun yeni binalar da ortaya çıkmıştır. Osmanlılar adayı ilk aldıkları zaman Şövalyelerin ikamet ettikleri Şövalyeler Caddesindeki evlere cumbalar ekleyerek sokağın görünümü değişikliğe uğramıştır. Bu cumbalar dönemlere göre mimari etkileşimlere uğramışlar ve neo klasik üslubunda etkisiyle değişik biçimleniş sergilemişlerdir. Sokaktaki bu değişiklik adanın İtalyanlar tarafından işgaline kadar korunmuş ancak İtalyanların adada başlattığı yoğun imar faaliyetlerinden bu sokakta nasibini almış ve Albert Gabriel tarafından yeniden yorumlanan sokağın Osmanlı döneminde eklenen cumbaları kaldırılmıştır (Fotoğraf 3.9,3.10). İtalyanlar Osmanlı eserlerinin birçoğunu tahrip etmiş olup cami kilise dönüşümünü tersine çevirerek camileri tekrar eski hallerine büründürmüştür. Tanzimatın ilan edilmesiyle gelişen bu yeni dönemde artık evlerde ihtiyaçların görülmesine yönelik yeni planlanmış evlerin yapıldığı yeni bir süreç başlamıştır.

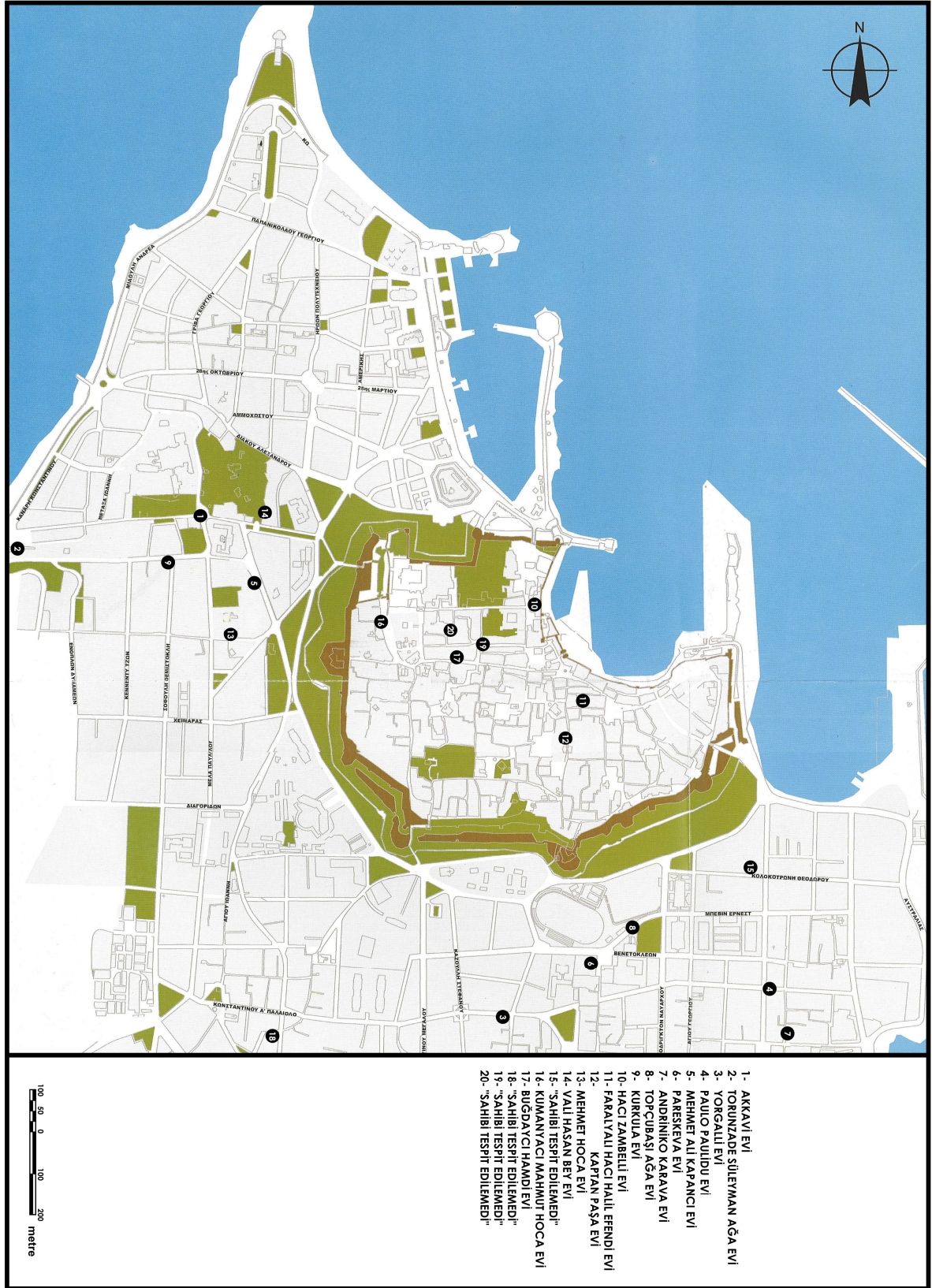
Fotoğraf 3.9 Rodos Şövalyeler Sokağı Osmanlı Hakimiyeti Dönemi
(IRCICA Fotoğraf Arşivi, II. Abdülhamit Yıldız Fotoğraf Albümleri)

Fotoğraf 3.10 Rodos Şövalyeler Sokağı

4. KATALOG

Rodos Kent Yerleşiminde Cephe Biçimlenişinin araştırılmasına yönelik 20 ev incelenmiştir. Araştırmaya alınan evler Osmanlı idaresinde ve Tanzimat'ın ilanından sonraki yıllarda yapılmışlardır. Katalog içerisinde yapının tarihi, yapım özelliği ve cephe özelliği ile birlikte çevreden toplanan bilgiler de aktarılmıştır. Kataloglarda yer alan çizimler bulunan kaynaklardan da istifade edilerek eklemeler yapılmıştır. Ayrıca arazi çalışmalarında yapılan röleveler ve çekilen fotoğraflardan da istifade edilerek cephede kullanılan elemanlar teknik resim kurallarına göre çizilmiştir. Katalog çerçevesi sınıflandırılarak giriş kapısı ve pencereler başta olmak üzere, cephede bulunan çıkmalar, demir parmaklıklar, çatı alınlıkları gibi elemanlar dâhilinde listelenmiştir. Cephe üzerinde kullanılan bezemeler de detaylı bir biçimde ifade edilerek dönemsel özellikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Diğer bölgelerdeki evlerle karşılaştırmaya zemin oluşturacak biçimde yapılan sınıflandırma yöntemi ile kataloglara düzen getirilmeye çalışılmıştır.

Harita 4.1 Tez Kapsamında İncelenen Evlerin Yerleri

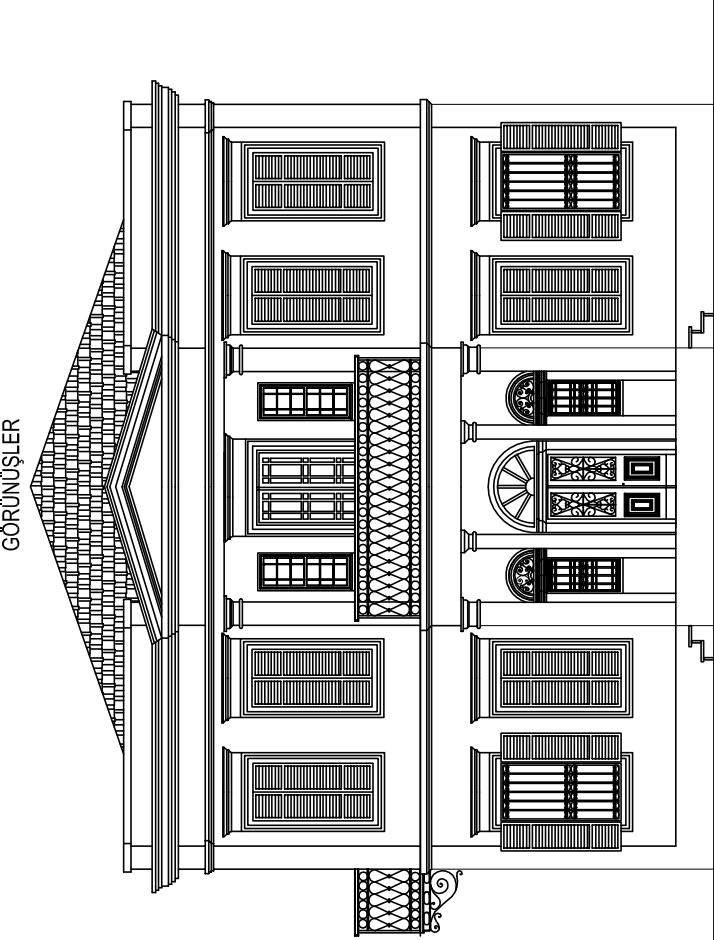
1

AKKAVİ EVİ

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

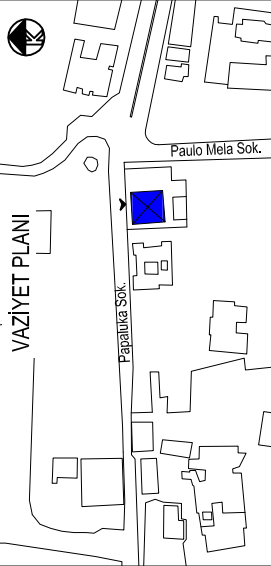
KAPILAR - PENCERELER

GÖRÜNÜŞLER

ÖN GÖRÜNÜŞ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Neohori Senti
(Yeni Maraş)
Voritu Epirus-Papaluka Sok.

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1894 yılında inşaa edilmiştir (KARNDAKİS A. 2005:155)

Plan Özellikleri :

Yoldan 2 metre kadar yükseklikte bulunan ev iki katlı yığna kargir olarak inşaa edilmiştir.Zemin katta sofa etrafına dizilmiş odalar ve girişin karşında ikinci kata çıkılan iki kolları merdiven bulunmaktadır.Bu merdivenle odalar sofa etrafına sağlı sollu dizilmiştir.Mutfak ve ıslak hacimler zemin kattadır. Binanın girişin hemen üstünde bir balkon bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri :

Yapıda simetrik bir cephe biçimleniş görülmektedir.Bininin köşelerinde zemin ve üst kat hizalarında gömme plastiflar vardır.Çıkma dışındaki zemin kat pencereleri ahşap kepenkli ikinci kat pencereler kademeli taş silmelidir.Girişin sağ ve sol yanında yer alan pencereler kemerli ve terfoje demir parmaklıdır.Balkona açılan pencere ve kapı doğramalar renkli camlarla süsüdür.Balkonlar S ve C kıvrımlı demir çiruşan destekli demir parmaklıktan oluşmuştur. Ahşap kırma çatlı ve kremit örtülüdür.

Bina ile ilgili sözli aktarımlar :

Sahibi Elia Tanus Akavi adlı saygın bir tüccardır.İtalyanlarca "Büyük Ev" diye bilinmektedir.Bina simetrik şekilde olup neo klasik bir cephe anlayışı vardır.Beyruttan Rodos'a gelen levanten Elia Akkavi'nin,Akkavi adıyla Vahıf kurmuştur. Sadı NASUHOĞLU'LA yapılan görüşmede binanın 1975 yılında Rodos Belediye Başkanlığınca istimlak edildiği bilgisi aktarılmıştır.

Fot: 4.1

GİRİŞ KAPISI

0 0.5 1 m

2.KAT BALKON PENCERESİ

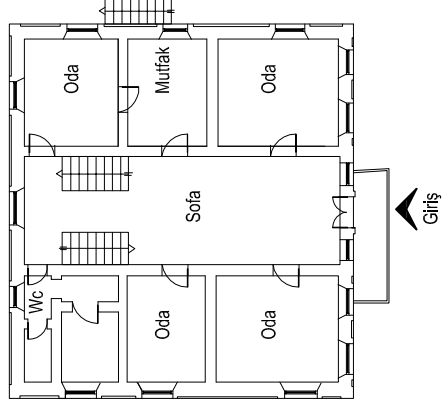
0 0.5 1 m

GİRİŞ AVLUSU PENCERESİ

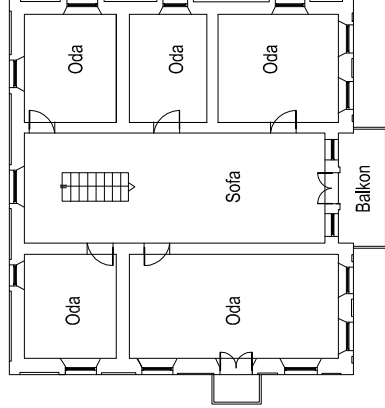
0 0.5 1 m

ZEMİN KAT PENCERESİ

PLANLAR

Zemin Kat Planı

2.Kat Planı

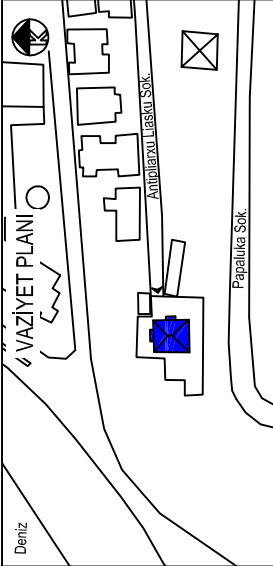
0 1 2 3 4 5 m

Röleve : Mimar KARNDAKİS A. (Rodos İ Poli Ektos Ton Tihon adlı kıtaptan alınmıştır)

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

2

TORUNZADE
SÜLEYMAN AĞA EVİMonte Smith Semti
Antiplarxu Liasku Sok.

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1894 yılında inşaa edilmiştir (KARNDAKİS A. 2005:153)

Plan Özellikleri :

Yapı 2 katlıdır. Zemin kata giriş kapısı büyük bir hole açılır. İç Sofalı plan tipindeki evde üst kata çıkan ahşap küpeşelli bir merdiven yer alır. Sofaya açılan sağlı sollu odalar bulunur. Üst kata çıktığında zemin kattaki simetrik plan düzenin devam etmektedir.

Cephe Özellikleri :

Neo klasik mimari uslubla kargir olarak inşaa edilmiştir. Yapı ana girişinde dairesel kemerli bir revak vardır. Cephenin iki yanında kolon biçiminde pilastirler vardır. Kapılar ve pencereler taş sövelidir. Söveler, kat ve saçak simeleri beyaza boyanmıştır. Cephedeki kat simeleri kademeli taş elemanlardan oluşmuştur. Binanın girişinde kemer şeklinde kapının üstünde yerlan cumba kapalı ahşaptır ve revakin üzerine oturur. Plandaki simetrinin cephe de devam ettiği ve giriş cephesinde yan cephede ahşap cumbalar yer almaktadır. Ahşap iskelet üzerine oturtulmuş kiremit örtülü çatı vardır. Cumbaların üzeri de aynı kiremitle örtülmüştür.

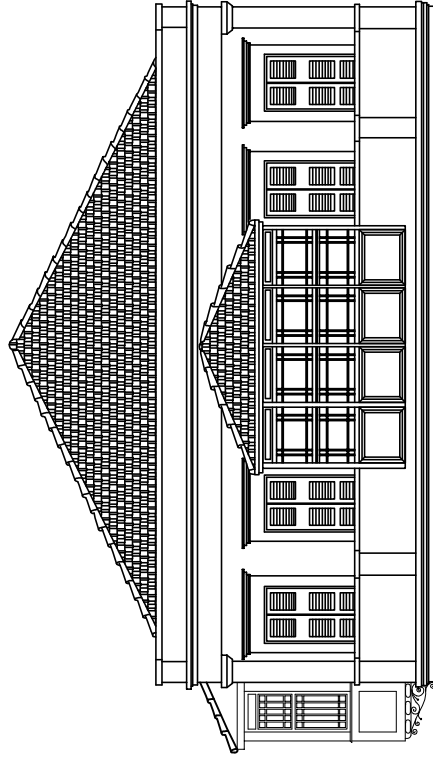
Bina ile ilgili sözülü aklarımlar :

Sadi NASUHOĞLU'LA yapılan görüşmede Halen Uluslararası Yazarlar ve Çevirmenler Merkezi olarak kullanılmakta olan binanın 1907'de Rodos Valtı Abidin Dino Paşa ikametgah olarak kullanıldığı bilgisi alınmıştır.

Fot: 4.2

GÖRÜNÜŞLER

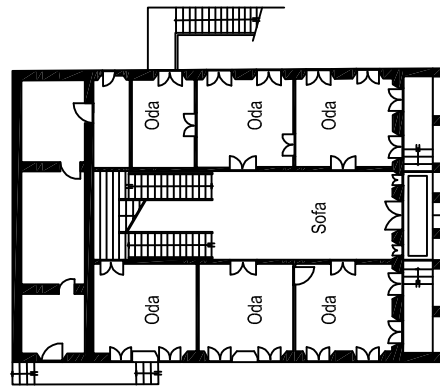

0 1 2 3 m

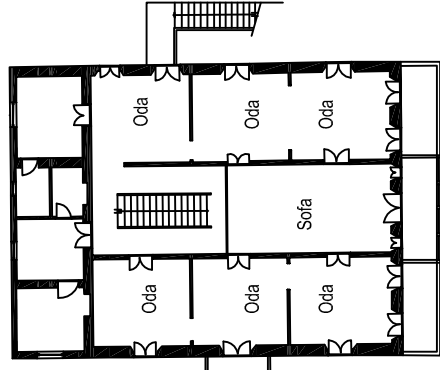
ÖN GÖRÜNÜŞ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

Zemin Kat Planı

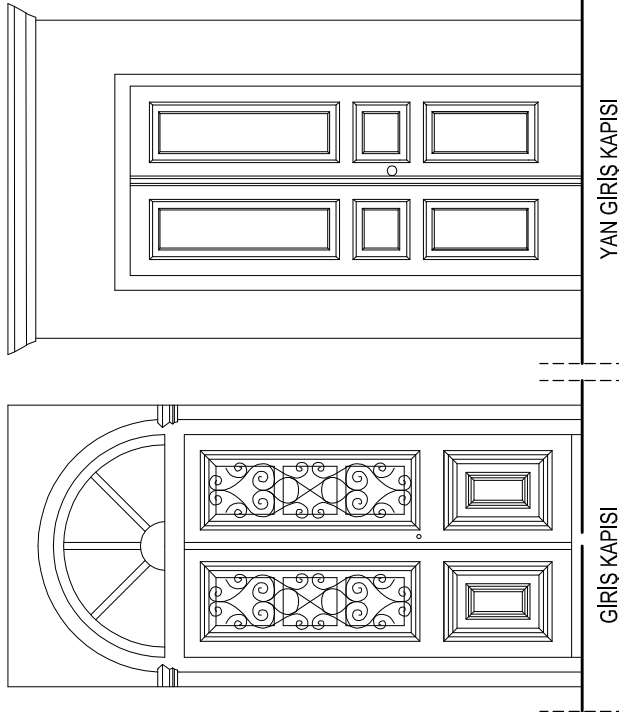

2.Kat Planı

0 1 2 3 4 5 m

Röleve : Mimar KARNDAKİS A. (Rodos İ Poli Ektos Ton Tihon adlı kitaptan alınmıştır)

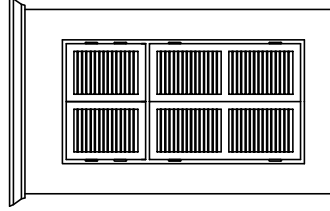
KAPILAR - PENCERELER

GİRİŞ KAPISI

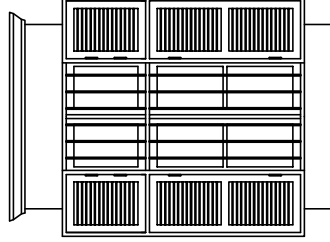
0 0.5 1 m

YAN GİRİŞ KAPISI

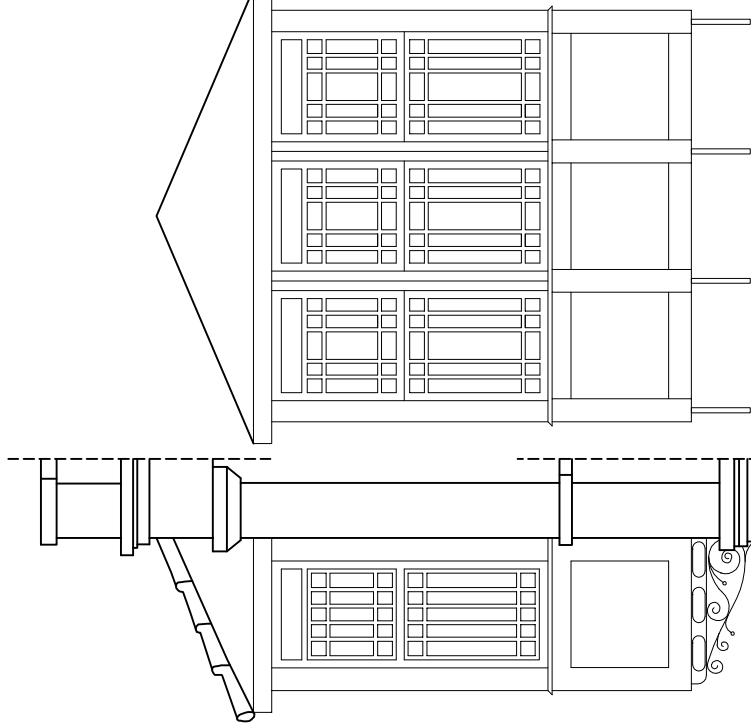
ZEMİN KAT PENCERESİ

0 0.5 1 m

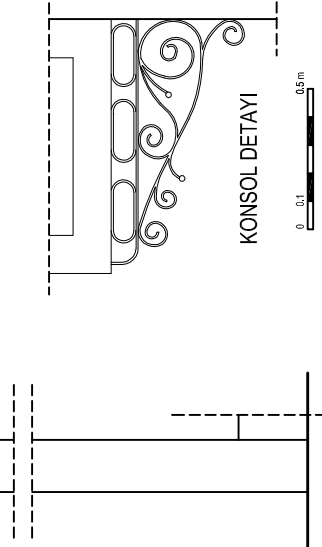

1.KAT KAT PENCERESİ

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

YAN CEPHE ÇIKIMASI ÖN GÖRÜNÜŞÜ

KONSOL DETAYI

0 0.1 0.5 m

YAN CEPHE ÇIKIMASI YAN GÖRÜNÜŞÜ

0 0.5 1 2 3 m

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

VAZİYET PLANI

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1910 yılında inşaa edilmiştir (KARNDAKIŞ A.,2005:150)

Plan Özellikleri :

Evin içne girilememiştir.

Cephe Özellikleri :

İki katlı yığma taştan yapılan evde cephe tezyinatı ve taş işçiliğini görülmektedir.Bina girişi üstünde bulunan balkonun yanlarında korentiyen başlıklı yalancı kolonlar bulunmaktadır.Yapıda simetrik bir cephe biçimlenişi görülmektedir.Binanın köşelerinde zemin ve üst kat hizalarında plastirlar vardır.Alınlığın ortasında yunan güneşi diye bilinen taş bir süsleme detayı mevcuttur.Pencere kenarlarında alçı silmeler bulunur.Doğramalar ahşap kayıtlı ve kepenklidir.Cephe açık mavi renge plastirlar ,balkon korkulukları ve yalancıkolonlar ise beyaz renge boyanmıştır.S ve C kıvrımlı demir kapı işçiliği neo klask akımlardan etkilenilmiştir.

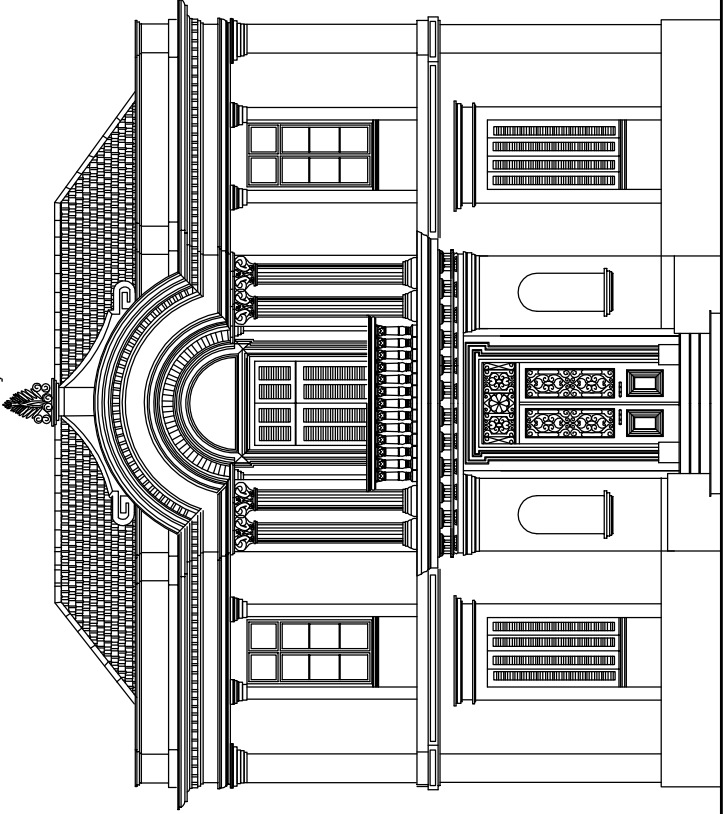
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Sadi NASUHOĞLU'LA akatrdığı bilgide Rodos Adasının ileri gelen Rum ailesinden Yorgallier tarafından inşaa ettirildiği söylenmiştir.Yapınınçümüle kapısından girişteki demir kapının üstünde ev sahibinin isimlerinin baş harfleri işlenmiştir.Rodos adasındaki Rum halkın yaptığı evlerin tipik bir örneğidir. 2007

Fot.: 4.3

GÖRÜNÜŞLER

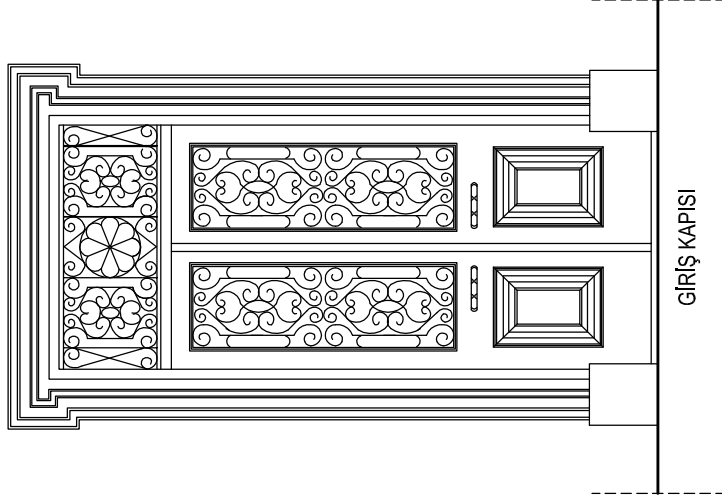

0 1 2 3 m

ÖN GÖRÜNÜŞ

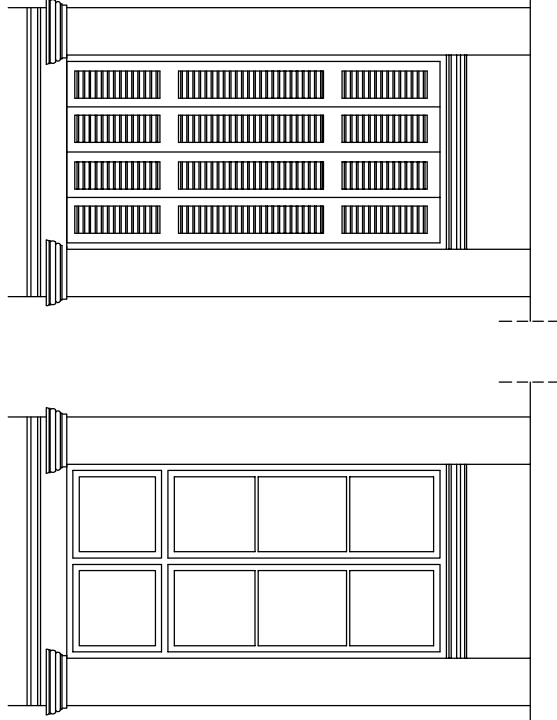
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

KAPILAR - PENCERELER

0 0.5 1 m

GİRİŞ KAPISI

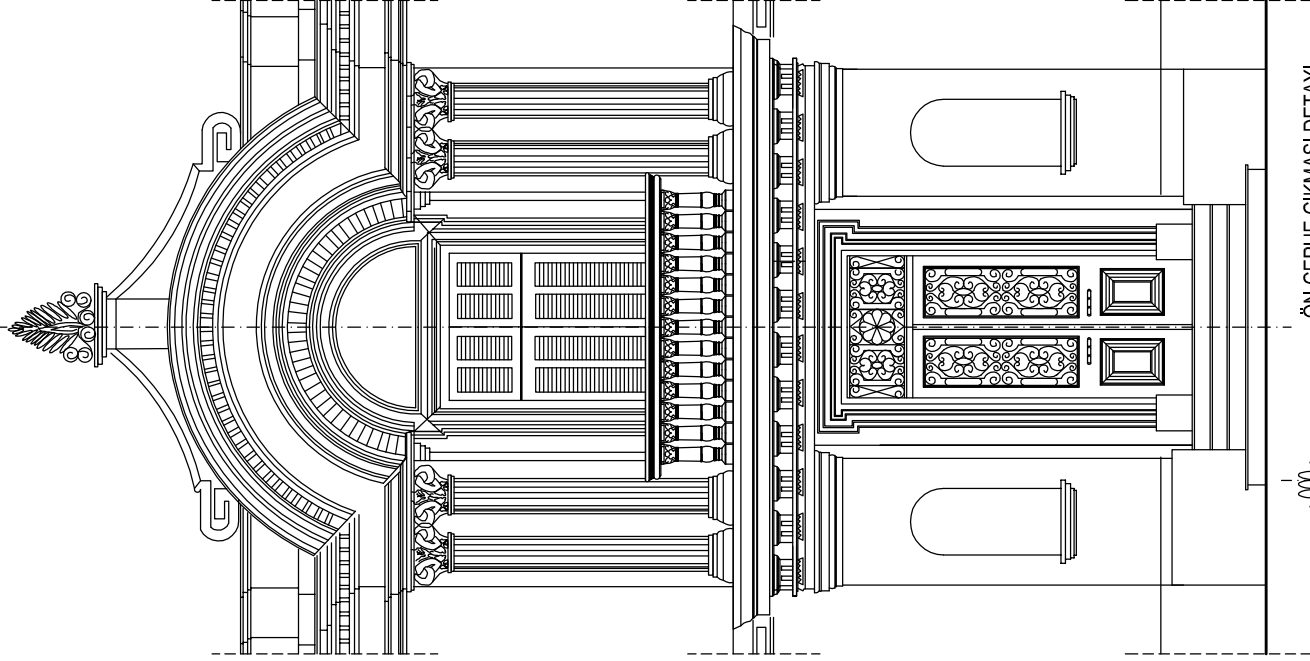
2. KAT PENCERESİ

0 0.5 1 m

ZEMİN KAT PENCERESİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

ÖN CEPHE ÇIKIMASI DETAYI

0 0.5 1 2

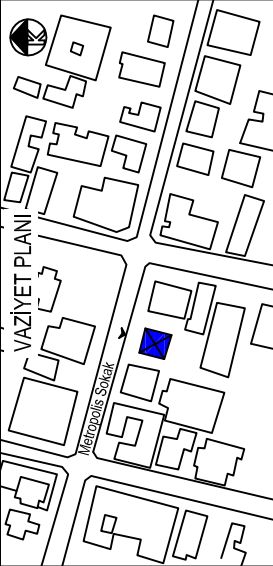
ALINLIKTAKİ SÜSLEME
(YUNAN GÜNEŞİ)

0 0.1 0.2 0.3

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

4

PAULO PAULIDU EVİ

Metropolis Maraşı
Metropolis Sokak No:4

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1907 yılında inşaa edilmiş mimarı bilinememektedir

Plan Özellikleri :

Zemin katta evin kabul bölümleri ve yardımcı odalar bir sofa etrafındadır. Binaya yanında birer antik sütun başlıklı yalnız kolonlu içerlek bir kapıdan girilir.Girişteki sofanın yanında üst kat merdiveni bulunur.Girişin karşısında camlı bir kapıdan bina arkasına geçilir.Üst katta sofa ve etrafına dizilmiş odalar bulunmaktadır.Her iki giriş üstünde birer balkon yer alır.

Cephe Özellikleri :

İki katlı kargir olarak inşaa edilen eve neo klasik mimarı uslubla yapılmış cephe anlaşıyor vardır. Giriş kapısı yanlarında antik sütun başlıklı yalnız kolonlar bulunmaktadır. Dış cephelerde yoğun bir işleme göze çarpmakta ve mermer balkon korkulukları bulunur.Çatı üstünde üçgen alınlık vardır. Zemin katta demir parmaklıklı pencerelerin üstü kemer biçiminde sövelidir Köşelerde ve kat hizalarında kademeli alçıdan kat simeleri bulunur.. Binanın çatısı arşap konstrüksiyonlu marsilya kiremit örtülü kırma çatıdır.

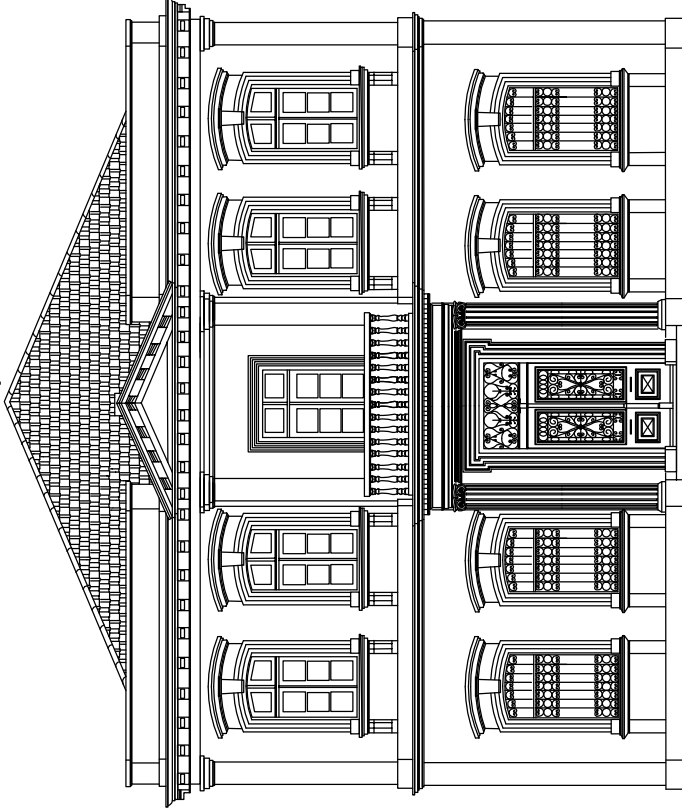
Bina ile ilgili sözleri aktarımlar :

Günümüzde Rodos Mimarlar ve Mühendisler Odası binası olarak kullanılmaktadır. Sahibinin Anadoludan gelme doktor olduğu çevredeki halk tarafından aktarılmıştır.1970 yılına kadar konut olarak kullanılmış çevresinde geniş bir bahçe ve ağaçlık bir alan bulunmaktadır.

Fot: 4.4

GÖRÜNÜŞLER

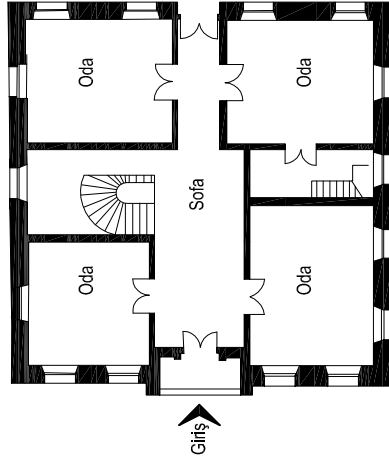

0 1 2 3 m

ÖN GÖRÜNÜŞ

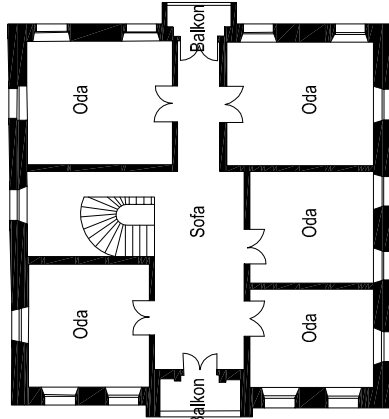
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

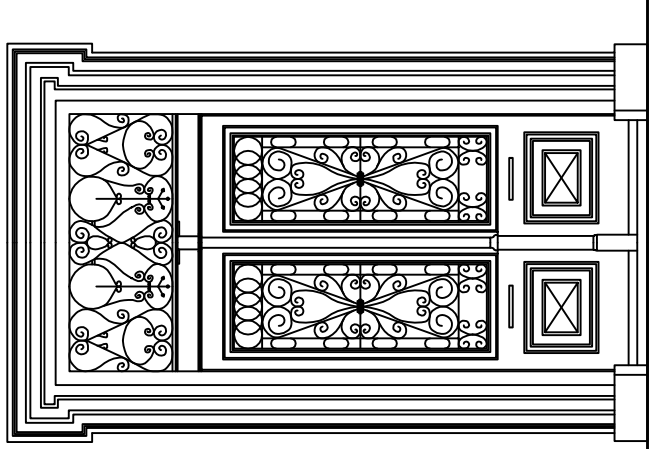
Zemin Kat Planı

0 1 2 3 4 5 m

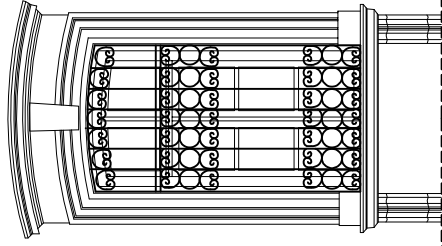
2.Kat Planı

KAPILAR - PENCERELER

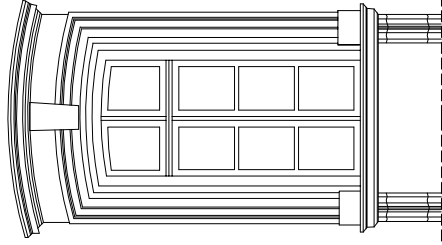
0 0.5 1 m

GİRİŞ KAPISI

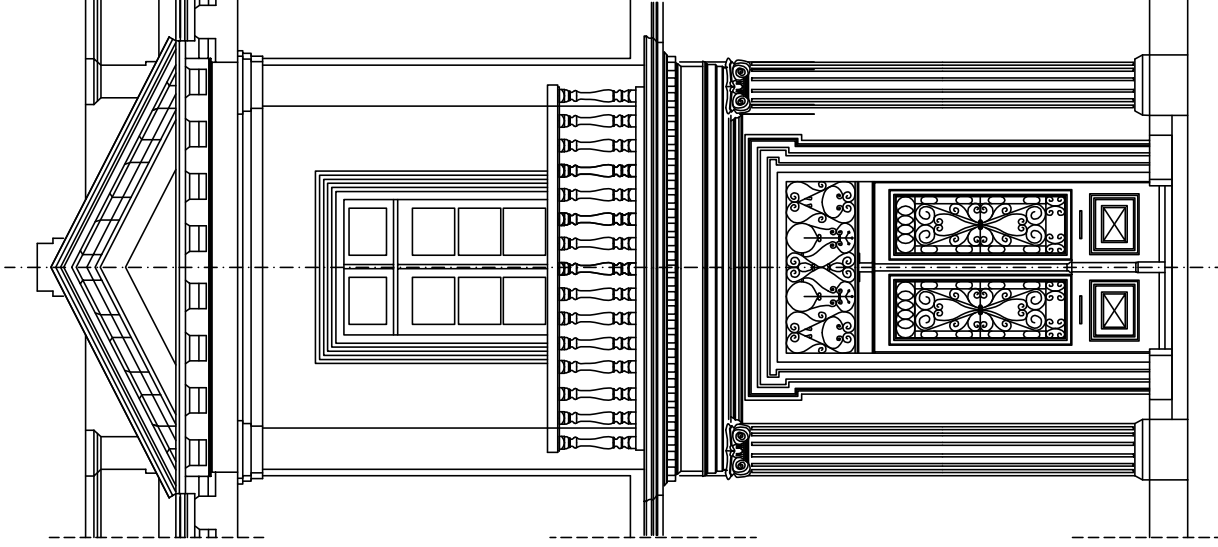
ZEMİN KATPENCERESİ

0 0.5 1 m

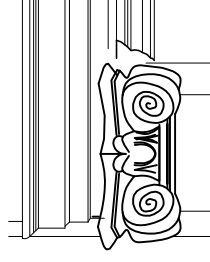
2.KAT PENCERESİ

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

ÖN CEPHE ÇIKIMASI DETAYI

0 1 2

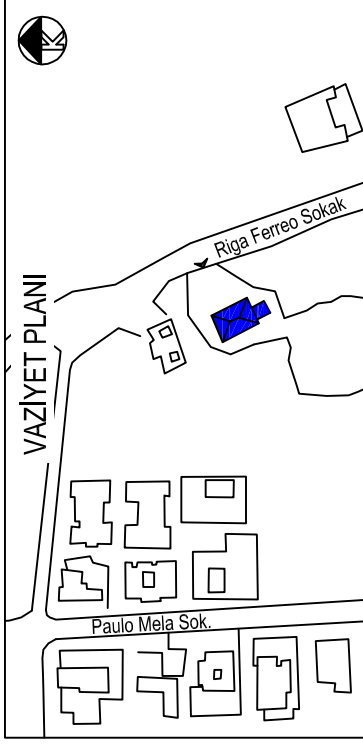
KOLON BAŞLIĞI DETAYI

0 0.1 0.2 0.3

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

5

MEHMET ALI
KAPANCI EVİSaint Stefanos Semti
(Çimenlik-Şehitlik)
Riga Ferreo Sokak

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım tarihi ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Ev iki katlı yığma kargir olarak inşaa edilmiştir. Yapıya yüksek bir girişten ahşap oyma bir kapıdan girilir. İç sofa sağında ve solunda yardımcı oda-larla çevrelenmiştir. Üst kat çift kollu ahşap merdivenle çıkılır. Yapıya daha sonradan eklenmiş Türk Hamamı mevcuttur. Hamamda soyunma ikinci kısmı ve soğukluk dediğimiz ilave odalar da bulunmaktadır. Kubbesi yıldız motifli deliklerle süslenmiştir.

Cephe Özellikleri :

Ana girişin üstünde kapalı ahşap ve üzeri motiflerle süslü cumba bulunur. Cumba pencerelerinde renkli cam kullanılmıştır. Giriş Kapısı ahşap oyma kapıdır ve yanında kademeli yalancı kolonlar bulunur. Aynı zamanda yapı köşelerinde ve kat hizalarında kademeli plastirlar bulunur. Kiremit örtülü ahşap kırma çatıdır. Çatı alınlığında S kıvrımlı bir taş süsleme bulunur.

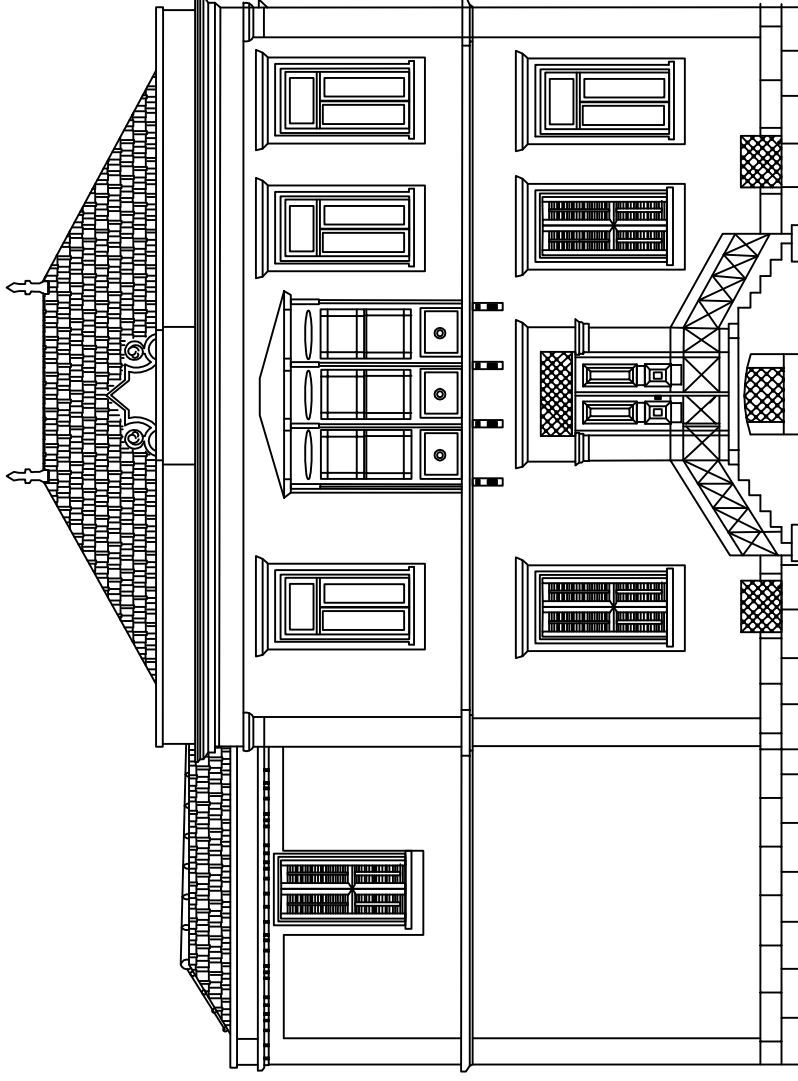
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Sadi NASUHOĞLU'YLA yapılan görüşmede Yapı sahibinin Osmanlı Döneminin son Türk Belediye Başkanı Mehmet Ali Kapancı'ya aittir. Yapı şu an Rodos Belediyesi tarafından kamulaştırılmış olup metruk bir vaziyettedir. Bu yapı 1911 yılına kadar Mehmet Ali Kapancı tarafından kullanılmıştır. Ancak 1912 yılında İtalyanların adayı işgal ettikleri zaman yapının sahibi ei değiştirmiş ve Sava Efendiye geçmiştir

Fot.: 4.5

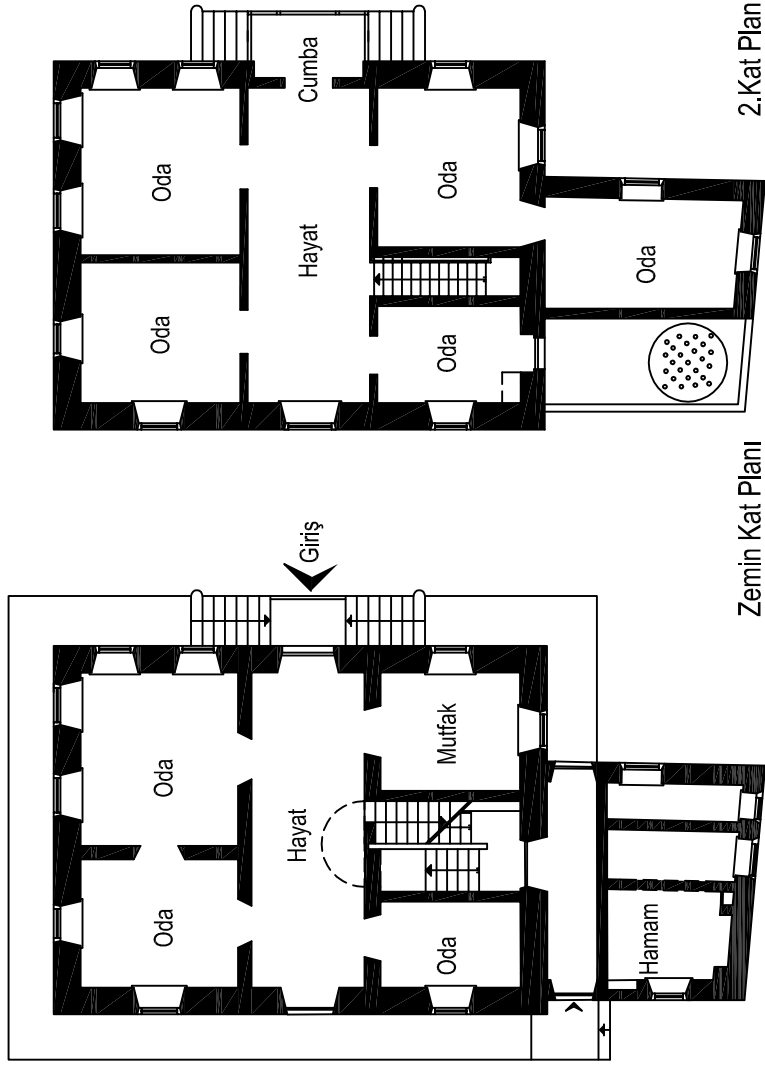
GÖRÜNÜŞLER

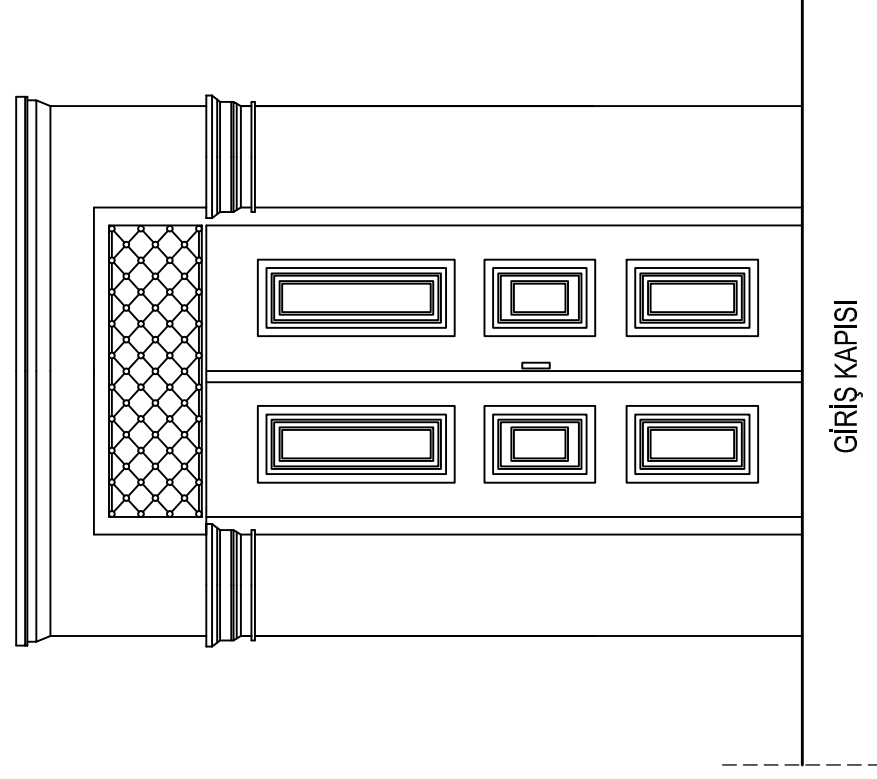
ÖN GÖRÜNÜŞ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

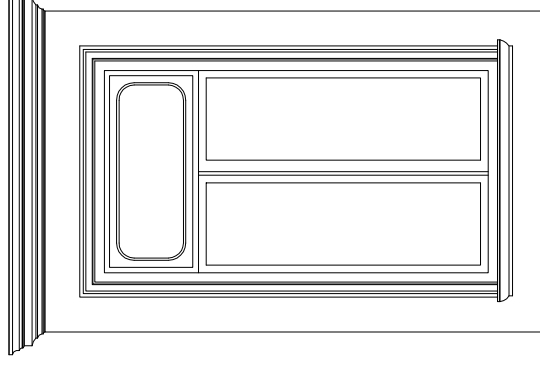
PLANLAR

KAPILAR - PENCERELER

GİRİŞ KAPISI

2. KAT PENCERESİ

BODRUM KAT PENCERESİ

0 0.5 1 m

0 0.5 1 m

Röleve : Mimar KARNDAKI S A. (Rodos | Poli Ektos Ton Tihon adlı kitaptan alınmıştır)

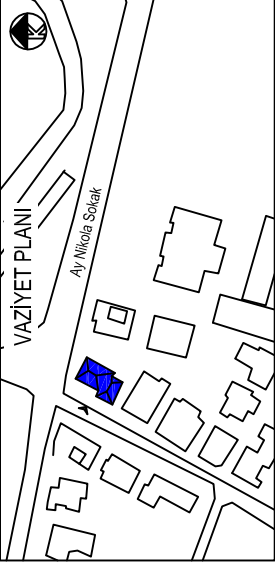
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

6

PARASKEVA EVİ

Ay Yorgi Mah.

Ay Nikola Sokak No:12

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1902 yılında inşa edilmiştir (KARNDAKİS A.,2005:115)

Plan Özellikleri :

Yapı iki katlı kargir taşın ve marsilya kiremit kaplı kırma çatıdan oluşur. İçerlek girişten sonra sofaya açılan merdiven holü ve yardımcı odaların dizilişi dağınıktır.İkinci kata çıktığında bazı odaların terasa açıldığı görülmektedir. Merdiven çatı arasına kadar uzanır.

Cephe Özellikleri :

İlk göze çarpan kademeli kat silmelerve yalancı kolonlarda bezemelerdir. Giriş kapısı yanlarında antik sütun başlıklı kolonlar vardır.Girişin üzerinde mermer korkuluklu balkon bulunur.Üst katın çatı hizasında kademeli taş silmeli üçgen alınlık bulunur.Giriş kapısı demir parmaklı ahşap ve üstünde basık kemerli bir aydınlıktan oluşur. Alt kat pencereleri dairessel kemerli sövelerden oluşurken üst kattakiler düz sövelidirler. Çatıdaki parapelle kırma çatı gizlenmeye çalışılmıştır. Sokaktan eve girilen ikinci bir kapı daha mevcuttur ve bu kapıda taş süslemeli alınlıklı ahşap oynalıdır.

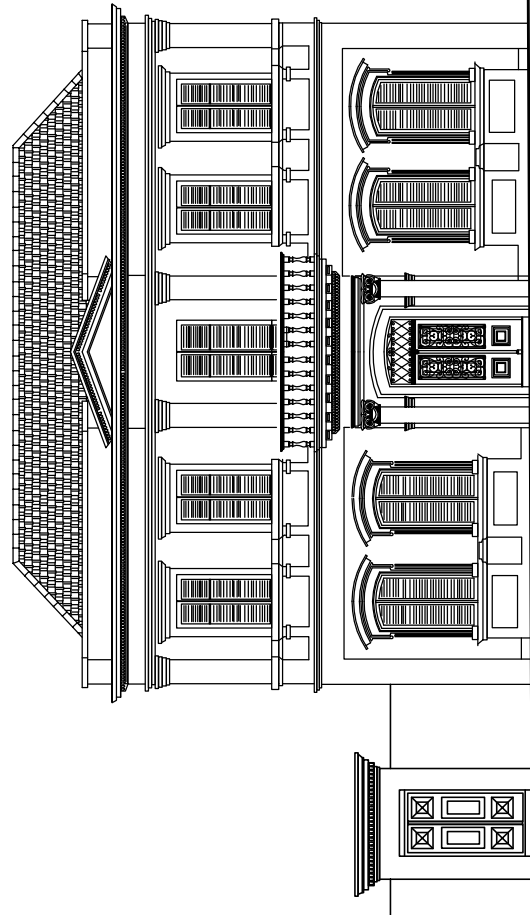
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Paraskeva ailesine ait bina Rumların Tanzimatta birlikte kurdukları yeni mahallelerde yapmış oldukları evlerin mimari üslubunda yapılmıştır. Yapının yan tarafında sokaktan eve açılan mutfak çamaşırhane gibi yardımcı tesisleri bulunmaktadır.Neo klasik cephede simetri hakimdir.

Fot: 4.6

GÖRÜNÜŞLER

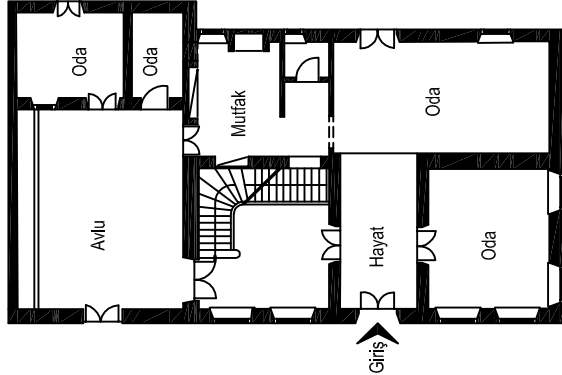

0 1 2 3 m

ÖN GÖRÜNÜŞ

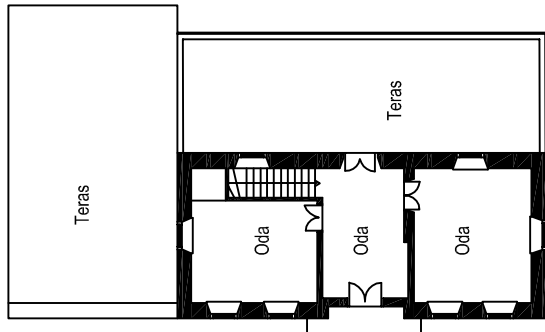
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

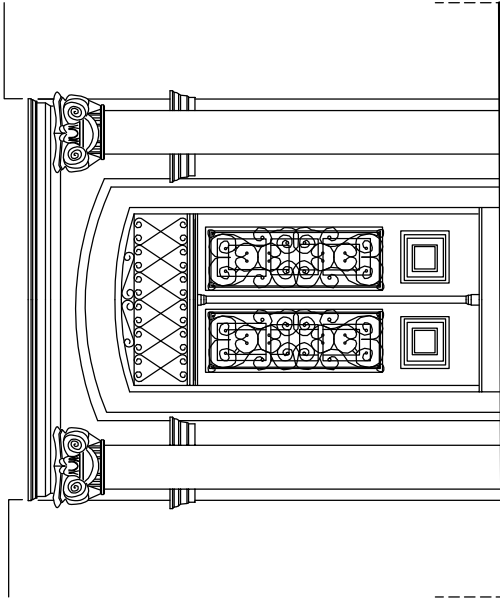
1.Kat Planı

0 1 2 3 4 5 m

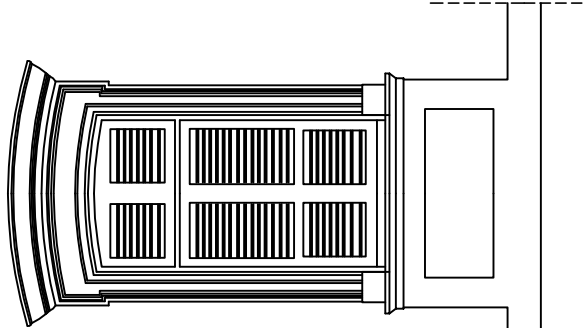
2.Kat Planı

KAPILAR - PENCERELER

0 0.5 1 2 m

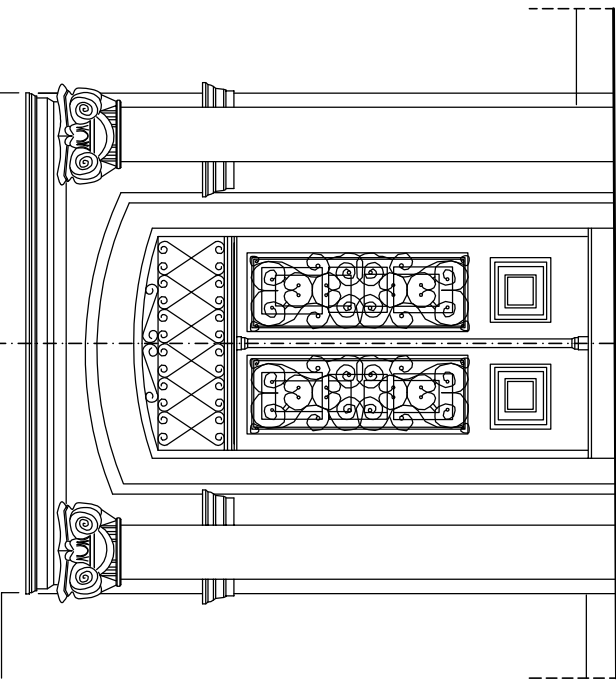
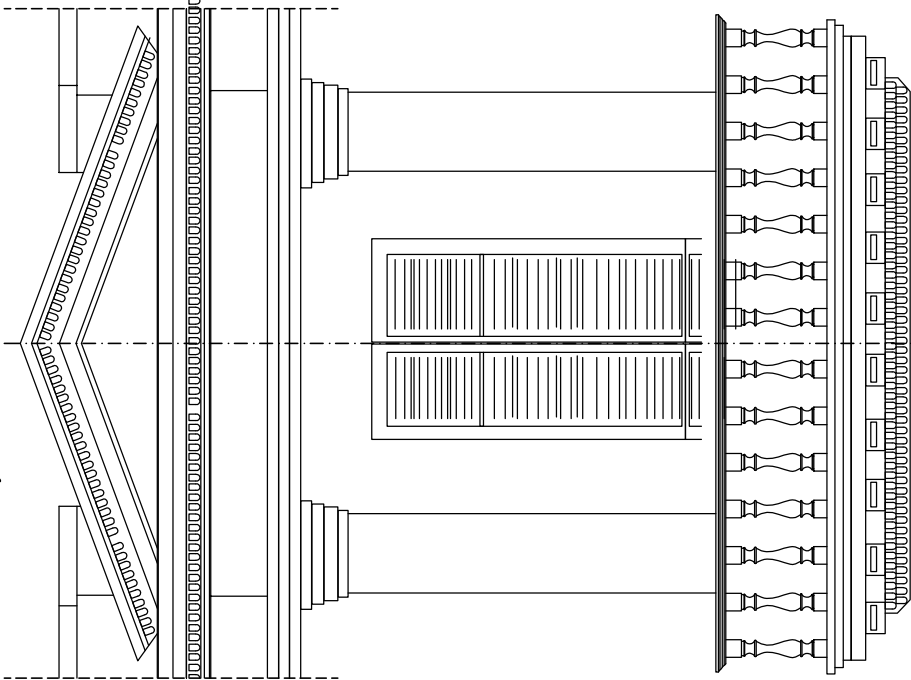
GİRİŞ KAPISI

0 1 2 m

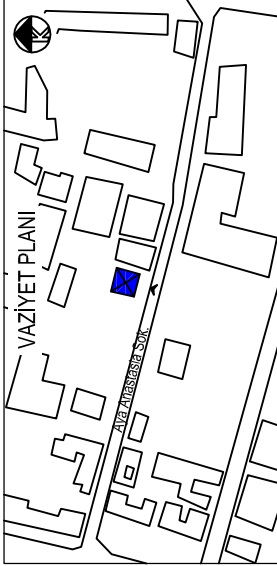
ZEMİN KAT PENCERESİ

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

0 0.5 1 2 m

ÖN CEPHE ÇIKIMASI DETAYI
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1902 yılında inşaa edilmiştir (KARNDAKİS A.,2005:90)

Plan Özellikleri :

Yapının içine girilememiştir.

Cephe Özellikleri :

Yapı iki katlı kargir olarak inşaa edilmiştir.Demir parmaklı anşap bir giriş kapısı vardır.Kapının yanlarında korentiyen başlıklı kolonlar mevcuttur.

Girişin üstünde işemeli mermer sütunlardan oluşan bir balkon bulunur.

Yapının sokağa açılan servis kapısı mevcuttur. Köşelerinde antik başlıklı sütunlar yer alır.Köşelerde bulunan plastirler beyaz boyalıdır.Kapı ve pencereler kademeli taşandır ve beyaz boyalıdır.Alt kattaki pencerelerin alt kırımalarında taş işemeli süster bulunmaktadır.Çatı marsilya kiremit örtülü ve ahşap konstrüksiyonlu kırma çatıdır.

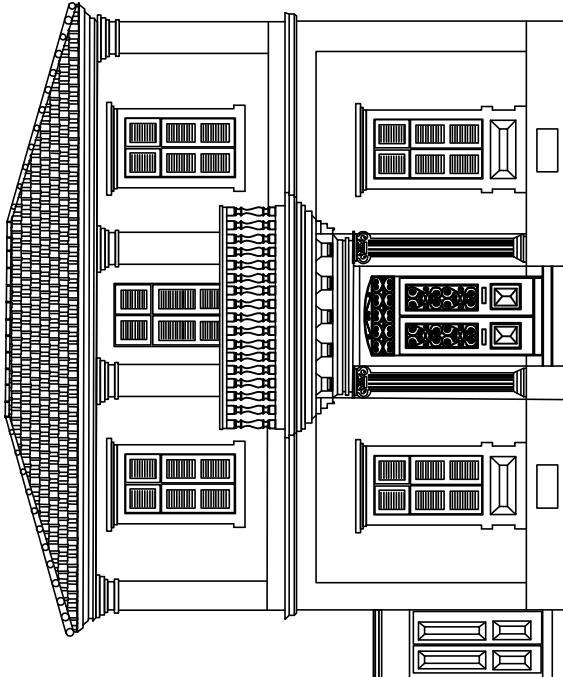
Bina ile ilgili sözülü aktarımlar :

Yapının inşaa tarihi iç kısmındaki çakıl taşı zemin kaplamasına işlenmiştir. Sadi NASUHOĞLU ile yapılan görüşmede sahibinin Mısırlı Karava allesi olduğu öğrenilmiştir..Neo klasik bir mimari uslubla yapıldığı ayrıca Maraş Mahallerinde yapılan Rum halkın evlerinin cephelerinde görülen tarzda işemeler göze çarpmaktadır. Özellikle Cürnle kapısının üstündeki mermer balkon korkulukları ve S ve C kıvrımlarından oluşan demir parmaklı kapı yapının neo klasik bir usluhta yapıldığı göstermektedir.

Fot.: 4.7

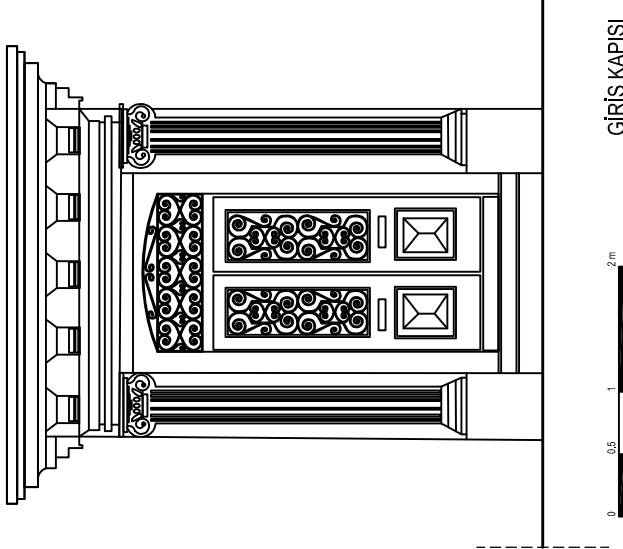
GÖRÜNÜŞLER

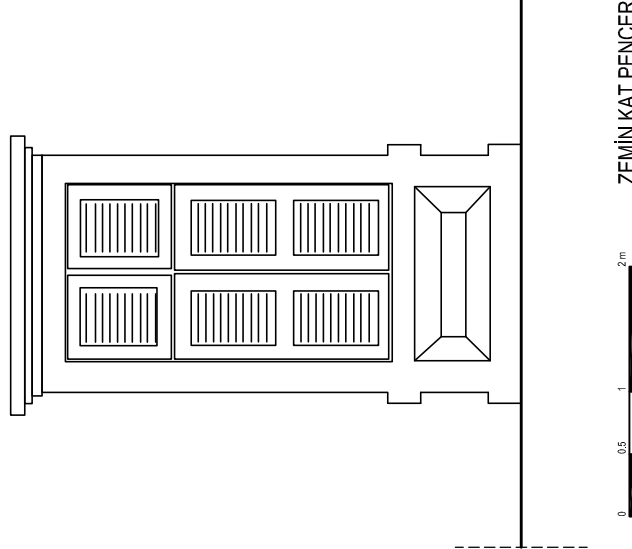
ÖN GÖRÜNÜŞ

Röleve : Mimar Fazlı ÜNLÜSOY

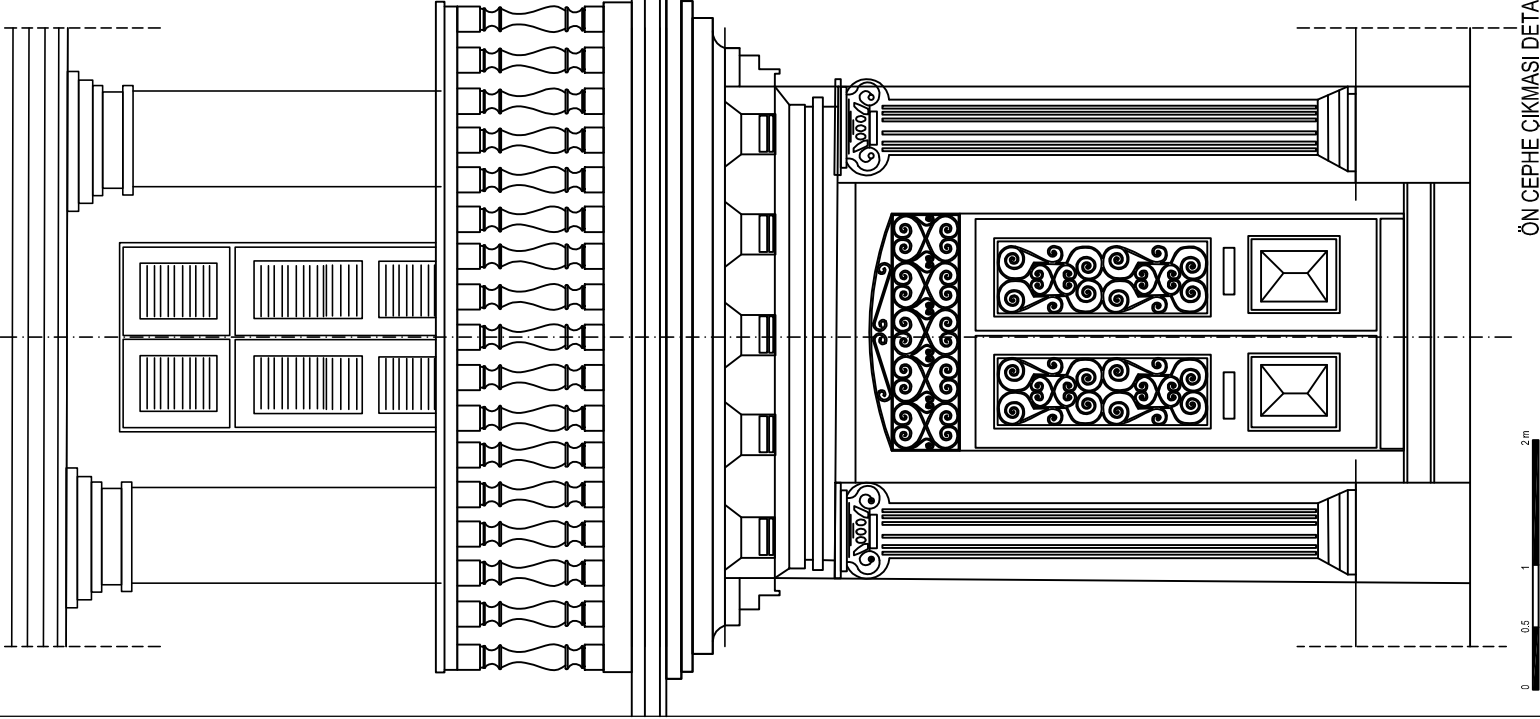
KAPILAR - PENCERELER

PLANLAR

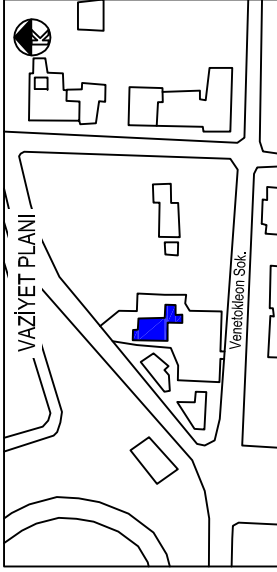
ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

0 0.5 1 2 m

ÖN CEPHE ÇIKIMASI DETAYI

Röleve : Mimar Fazlı ÜNLÜSOY

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1841 yılında inşaa edilmiştir (KARNDAKIŞ A.,2005:155)

Plan Özellikleri :

Geniş bir vaziyete yayılmış birimlerden oluşmuştur. Asıl ana bina dış solalı plan tipine sahiptir. İki katlı eve dış sofadan ahşap bir merdivenle üst kata çıkılır. Evin alt katında ahır, samanlık ve mutfak gibi yardımcı odalar bulunmaktadır. Üst katta ise dinlenme ve kabul odaları bir sofa etrafında sıralanmıştır. Odaların dizilişi ve biçimlenişi tamamen Türk Evine uygun şekillenmiştir. İçinde sedir tarzında oturma alanı üst kattaki sofayı çevrelemiştir.

Cephe Özellikleri :

Binanın üst kat hizasına kadar görülen taş örgüsünden de anlaşılacağı üzere ev yığma taş kargir binadır ve üzeri horasan harcı ile sıvanmıştır. Ahşap doğramaları iç ve dış kepenk olmak üzere düzenlenmiştir. Alçı tepe pencereleri bugün yerini ahşap kafesli pencereler alsa da sıvrı kemerleri klasik Türk Evinin özelliklerini yansıtır. Üst kat pencerelerin alt hizasında metal payandalı taraçalar yöresel tabirle "turalar" gözükmektedir.

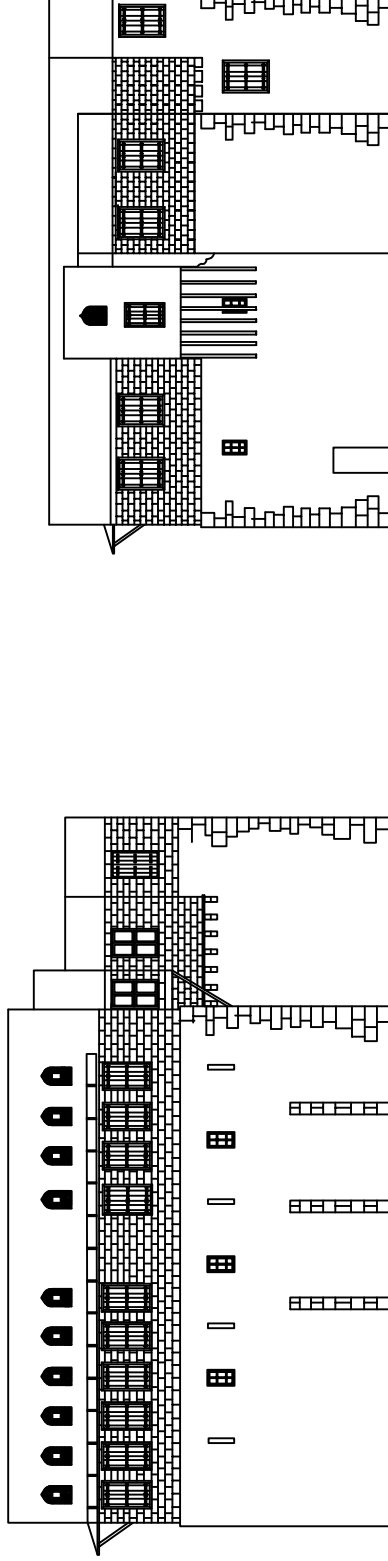
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

1841 yılında Topçu Başı Mehmet Ali Paşa tarafından inşaa edilmiştir. Rodostaki Türklerin Kale dışında ilk olarak inşaa ettikleri evlerin klasik bir örneğidir. Geniş bir alana yayılmış olup turunc bahçeleri ve zeytinlikler bulunmaktadır. Binanın mimarisi kale içindeki evlerin tarzındadır. Evin için de yerler odaların bir kısmı misafirleri ağırlamak üzere düşünülmüştür.

Fot.: 4.8

GÖRÜNÜŞLER

ÖN GÖRÜNÜŞ

GÜNEY (SOKAĞA BAKAN) CEPHE

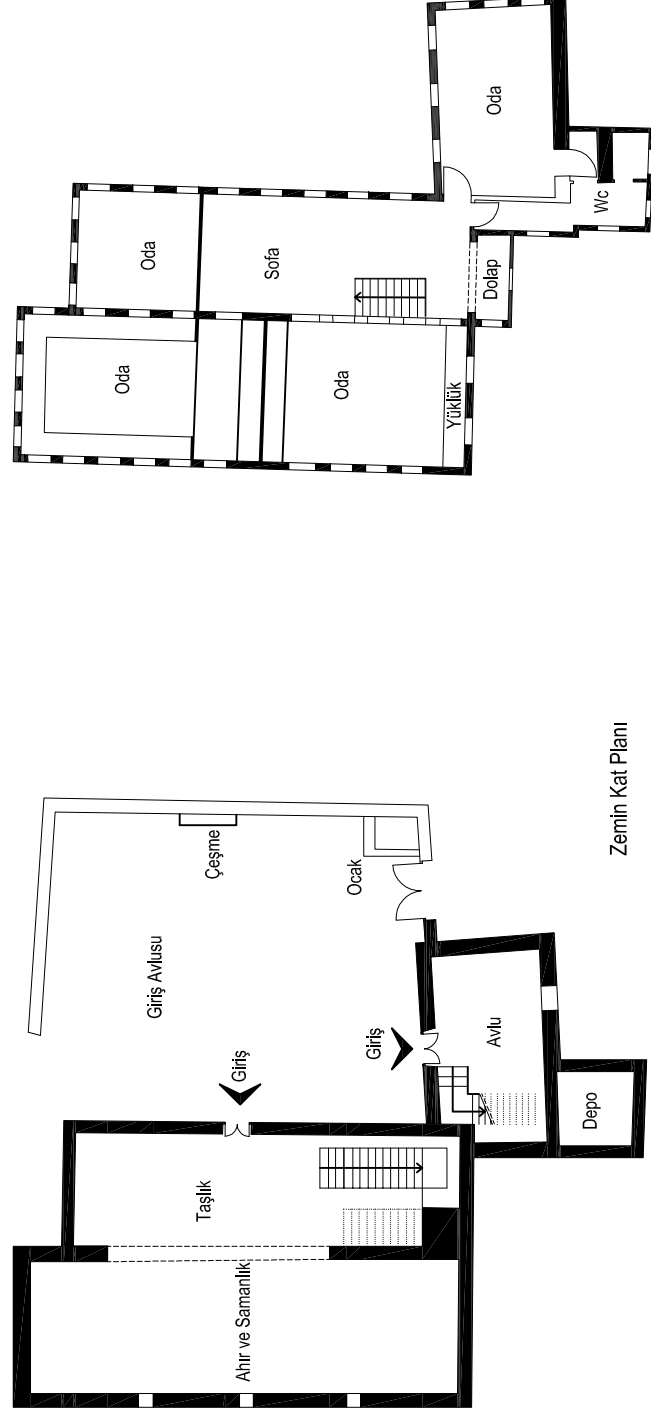
0 1 2 3 m

0 1 2 3 m

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

Zemin Kat Planı

1. Kat Planı

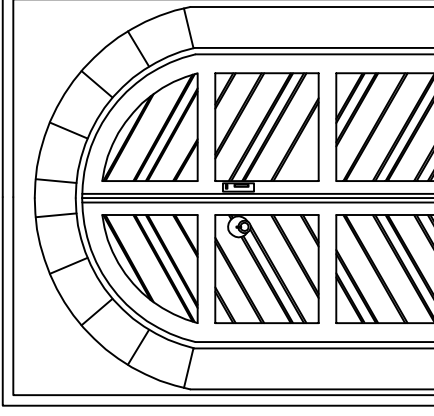
0 1 2 3 4 5 m

0 0.5 1 m

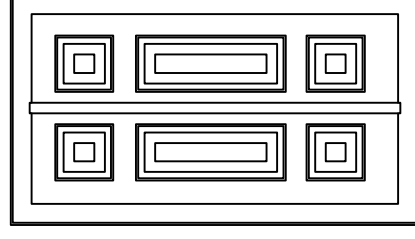
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

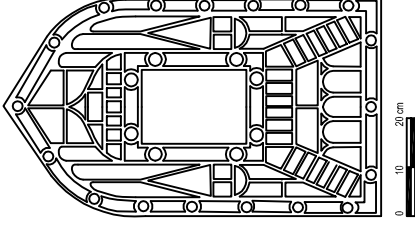
KAPILAR - PENCERELER

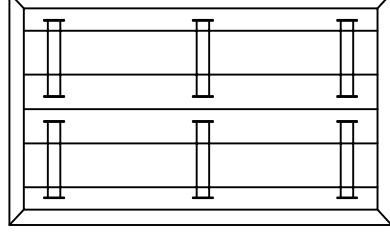
GİRİŞ KAPISI

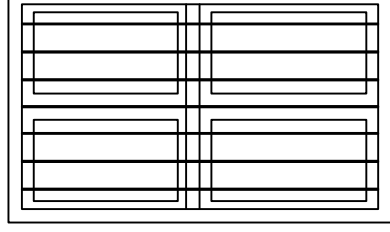
İÇ PENCERE

ALÇI TEPE PENCERESİ

DIŞ PENCERE KEPENĞİ

DIŞ PENCERE

0 0.5 1 m

0 0.5 1 m

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

9

KURKULA EVİ

Neohorî Maraşı
Vartu İbrus Sokak No:5

VAZİYET PLANI

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimar :
1910 yılında inşa edilmiştir. (KARNDAKIS A.,2005:155)

Plan Özellikleri :
Bhannî içine girememiştir.

Cephe Özellikleri :
Bina iki katlı ve yan bodrum kattan kargir olarak inşa edilmiştir.Ana giriş 15 basamaklı demir korkuluklu mermer kaplı bir merdiven ulaşılır.Binanın girişinin üstünde renkli camlarla süslü doğramalarıyla kademeli taş silmeli başlıklı kolonlara oturan bir çıkma bulunur.Giriş kısmında cephede yoğun alçı sıva tezynatı göze çarpar.Aynı zamanda demir işçiliği de karma bir uslubta yapılmıştır.Bina köşelerinde plestrler mevcuttur. Pencere söveleri düz kademeli taşır.Zemin kattaçılar demir korkulukludur.Giriş avlusundaki pencereleri teppe kısmı olup burda davud yitizi bulunur.Bu yıldıztan adadaki çoğu evin teppe pencerelerinde gözükmetedir.Aynı zamanda ahşap doğramalar kare ölçülerinde bölünmüş ve renkli camlıdır.Çatı altında parapet duvan mevcuttur ve çatısı gözlü dereli ve marsilya kiremit örtülü kırma çatı şeklindedir.

Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :
Sahibinin İtalyan asıllı bir zengin tüccardır. Rodos Belediyesi tarafından istinlak edildiği bilgisi Sadî NASUHOĞLU tarafından aktarılmıştır. Evin ulaşım alanında beton babalar ve demir korkuluklu çakıl taşı bir yoldan ulaşılır.Bugün bina kullanılmamakta olup metruk bir vaziyettedir.

Fot.: 4.9

GÖRÜNÜŞLER

ÖN GÖRÜNÜŞ
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

KAPILAR - PENCERELER

GİRİŞ KAPISI

2.KAT PENCERESİ

ZEMİN KAT PENCERELERİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

ÇIKIMALAR

ÖN CEPHE ÇIKIMASI DETAYI

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

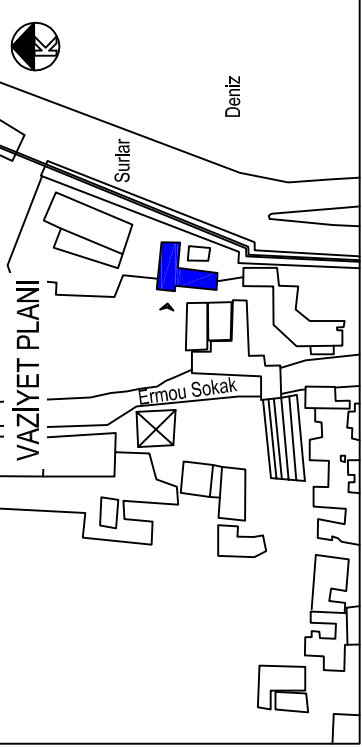
CEPHE DETAYLARI

CEPHE ÜZERİNDE ALÇI SÜSLEME YILDIZ MOTİFLİ PENCERE

KAPI ÜZERİNDE DEMİR SÜSLEMELER

MERDİVEN DEMİRLERİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım yılı ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Dış safalı plan tipindedir.Zemin kat bir vakitler ahır ve samanlık olarak kullanılmıştır.Bina giriş kapısına dış merdivenlerden ulaşılırak ahşap bir kapıdan girilir.Dış sofanın karşısında kabul odaları ve yardımcı odalar bulunur.Önemli misafirlerin ağırlandığı cihannüma odası günümüze ulaşmamış ancak kapısının sofaya açıldığı görülmektedir.

Cephe Özellikleri :

Yığma taş sistemle inşaa edilmiş ve horasan harcıyla sıvanmıştır. İki katlı olup dikkat çeken cephede bulunan alçı tepe pencereleri turalardır. Tepe pencereleri ve kapılar sivri kemerli formdan oluşmuştur.Ahşap pencereler günümüze ulaşmamıştır.Cephede sadelik dikkati çeker ve çatısı teras çatı şeklindedir ve serenler kullanılarak yapılmıştır.

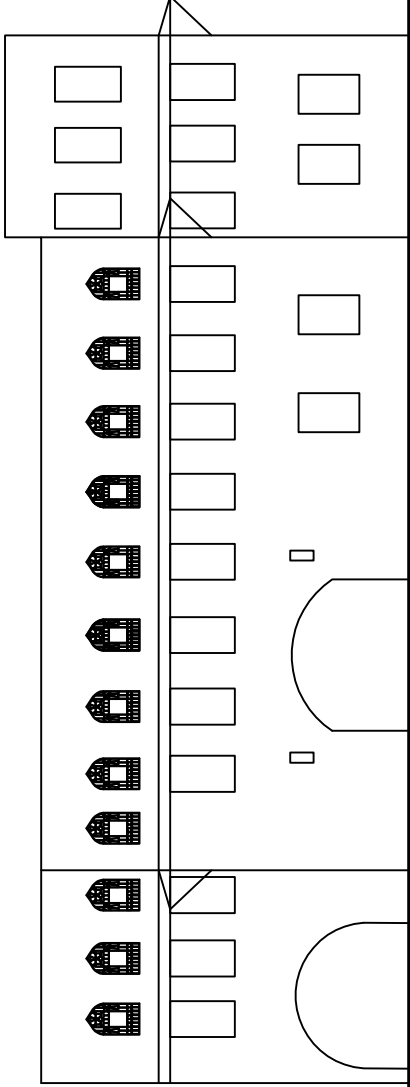
Bina ile ilgili sözü aktarımlar :

1850-1860 yılları arasında yapıldığı Rodos'ta yaşayan Türkler tarafından söylenilmektedir. Rodos Valisi Hasan Bey tarafından inşaa edilmiştir ve 20.asrın başında Rodos eşrafından Hacı Zambelli tarafından konut olarak kullanıldığı bilgisi Sadi NASUHOĞLU ndan alınmıştır.Bu şahıs kereste tüccarıdır.Bir süre konut olarak kullanılmış 1923 yılında İtalyanlarca istimlak edilmiş Elektrik İdaresi olarak kullanılmıştır.Cihannüma odası olarak bahsedilen ilave kısmın yıkıldığı görülmektedir.

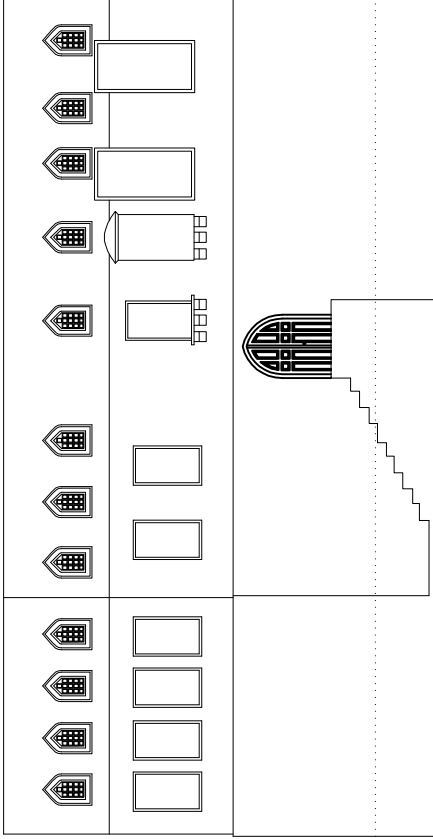
Fot.: 4.10

GÖRÜNÜŞLER

DENİZ CEPHESİ

Röleve : Hermes Balducci'den alınmıştır

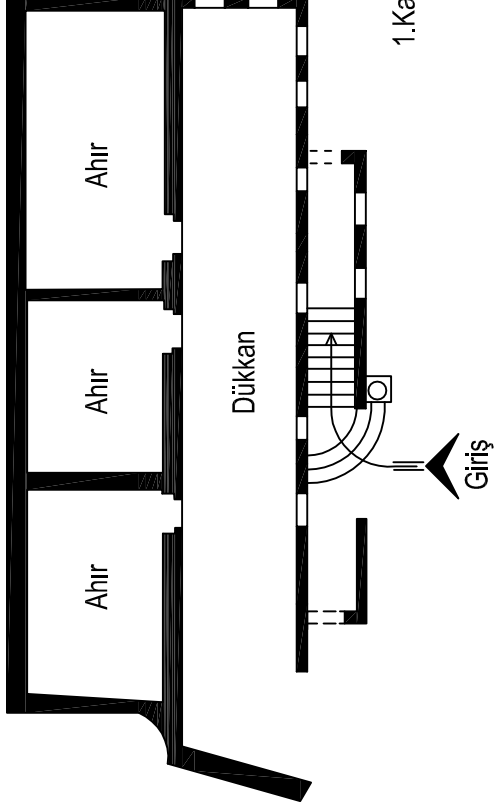

0 1 2 3 m

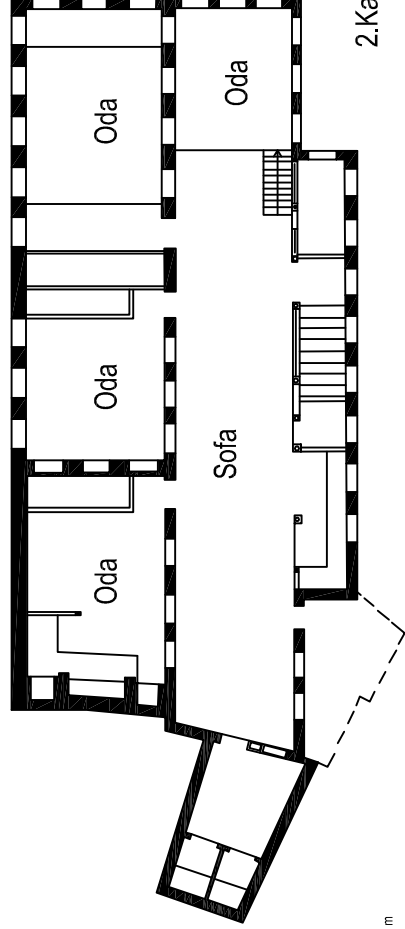
ÖN GÖRÜNÜŞ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

1.Kat Planı

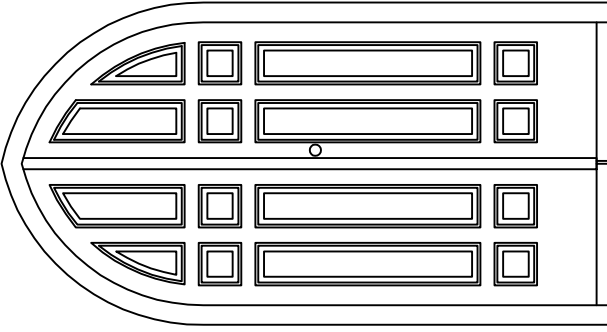

0 1 2 3 4 m

2.Kat Planı

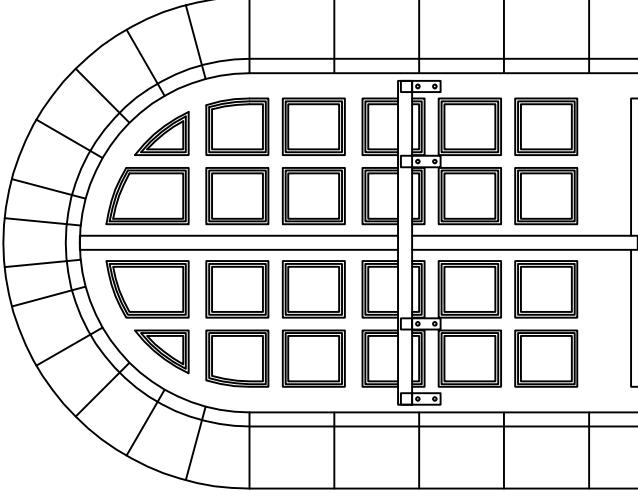
Röleve : Hermes Balducci'den alınmıştır

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

0 1 2 m

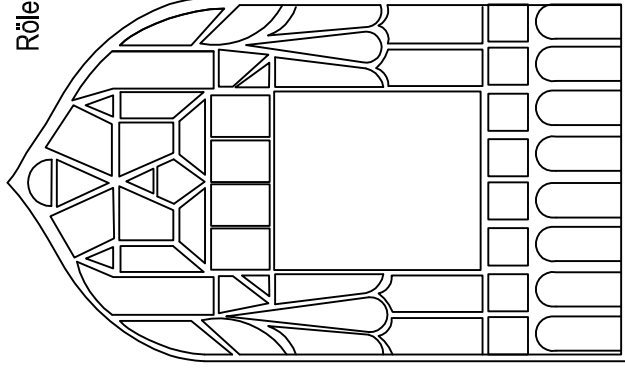
GİRİŞ KAPISI

0 1 2 m

GİRİŞ KAPISI

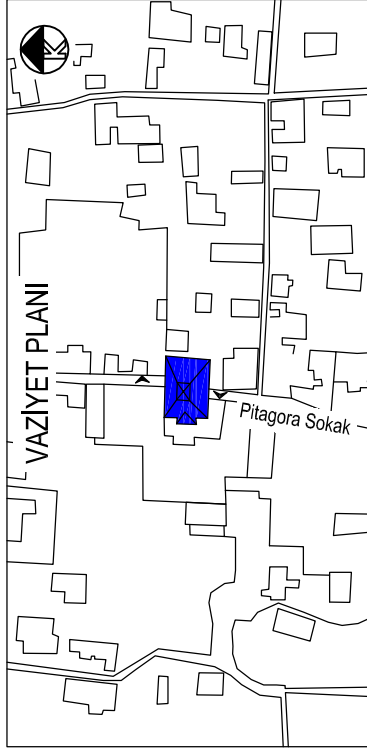
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

ALÇI TEPE PENCERESİ

0 0.5 m

Röleve : Hermes Balducci'den alınmıştır

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1904 yılında inşa edilmiş mimarı Yorgo Tsimallas'dır.

Plan Özellikleri :

Sadi NASUHOĞLU den alınan bilgiye göre İçinde 28 adet oda ve Türk Hamamı vardır ikinci katta Cihannüma Odası bulunmaktadır. Haremlik ve Selamlık bölümlerinin girişleri Pitagora Sokak üzerindedir.Sokak yapıyı Harem ve Selamlık bölümü olarak iki kısma ayırır.

Cephe Özellikleri :

Köprülü konağın Pitagora Sokak üzerinde bulunan cephesi taş işlemeleri ile dikkat çekicidir.Selamlık bölümü olarak kullanılan kısmında ahşap çıkma vardır.Renkli camlarla süsüdür ve çiçek motifleriyle bezenmiş ahşap payandası ve giriş kapısı S ve C kıvrımlı motifleriyle süslü demir kapılıdır.

Sokağı ortlayan cephede pencere üstlerinde dairesel kemerli aydınlıkları mevcuttur.Harem bölümünün girişi müstakil olup ikinci kata ahşap küpeş-teli bir merdivenden ulaşılır.Giriş kapısı bitki motifli ahşap oymalı kapıdır. Dış cephelerde yoğun bir taş işçiliği göze çarmaktadır. Sokağa bakan ve Rodos'a hakim cephede ahşap yerine taştan imal edilmiş bir alınlık vardır.

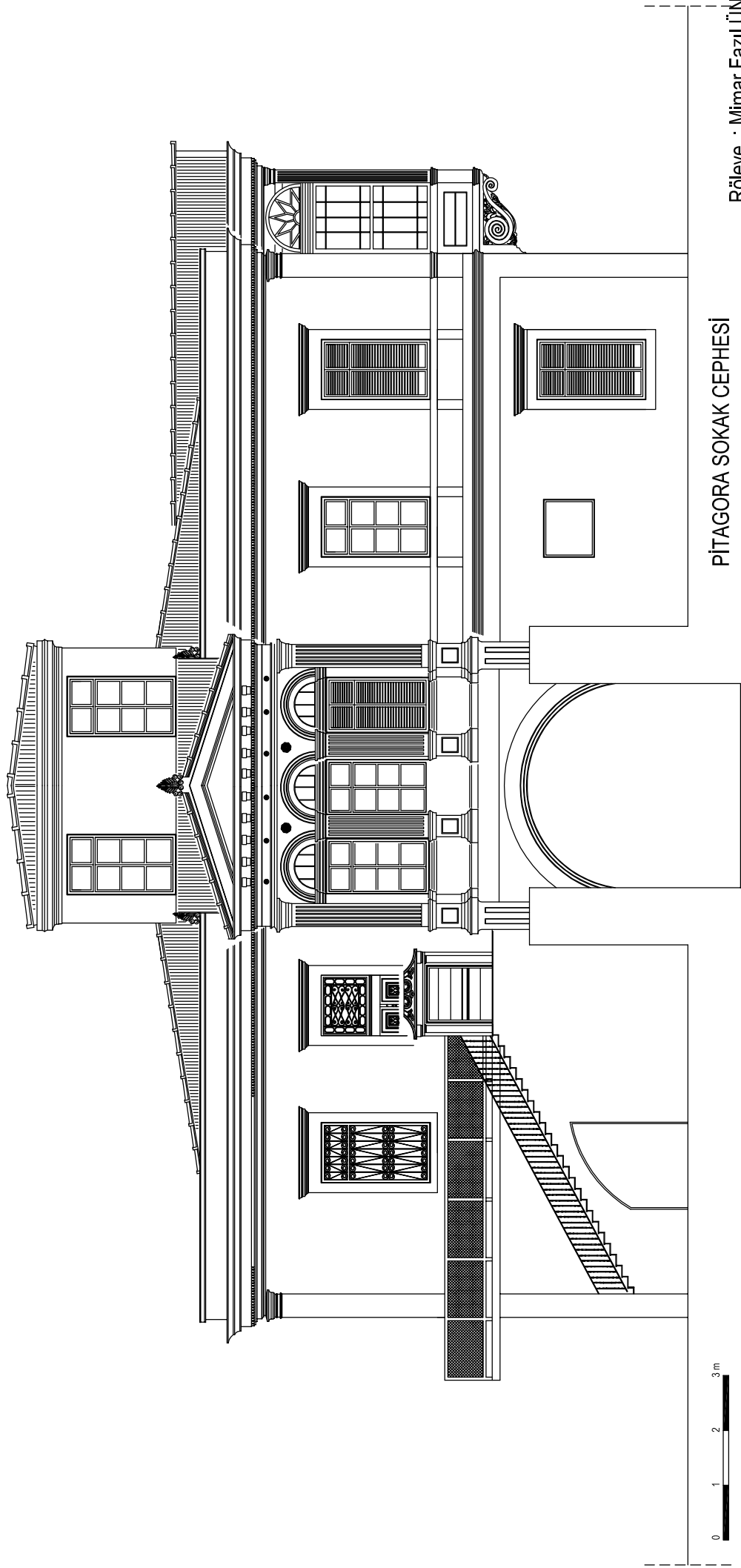
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Sadi NASUHOĞLU ile yapılan görüşmelerde yapının 3 dönüm araziye yayılmış olduğu ve içinde Zeytinyağı imalathanesi, Su kuyusu,At Ahırları ve Yeldegirmeni bulunduğu aktarılmıştır.Bina uzun süre Müderriszade Faralyalı ailesi tarafından kullanılmış şu anki sahipleri Yunanlıdır.

Fot.: 4.11

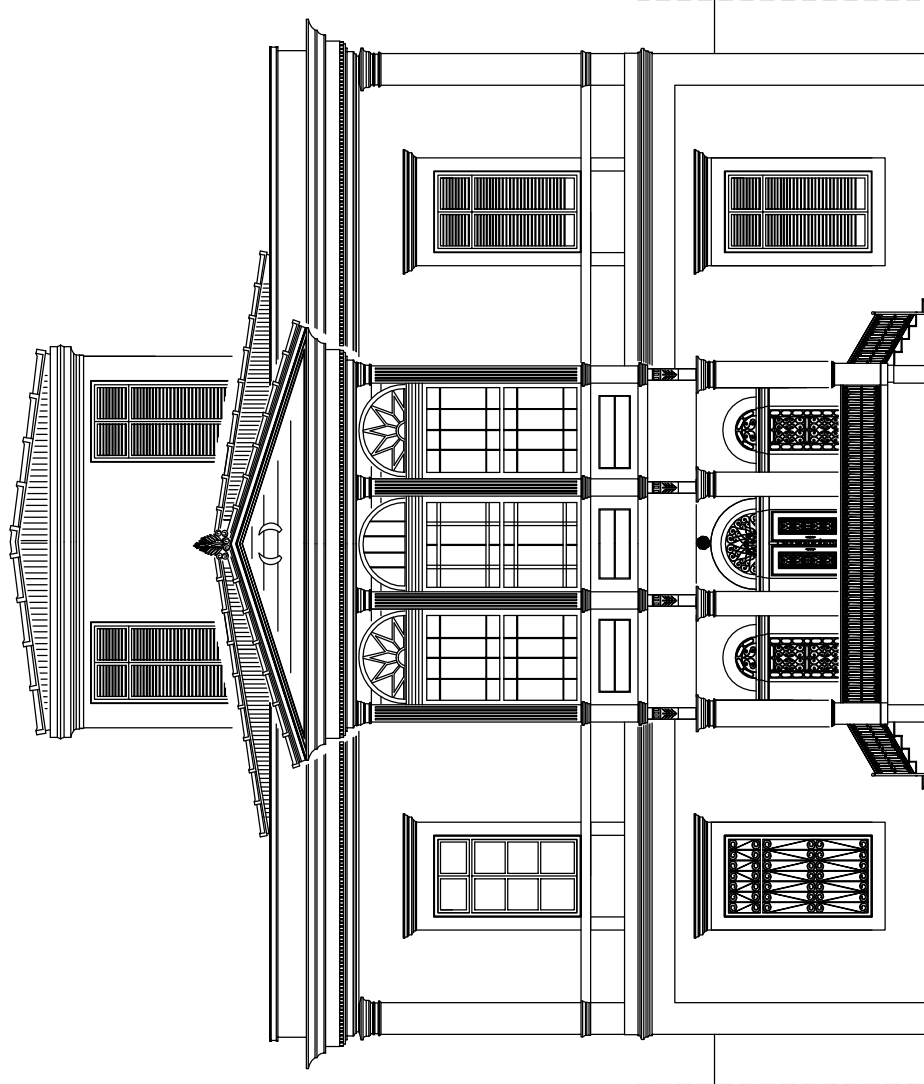
GÖRÜNÜŞLER

PİTAGORA SOKAK CEPHESİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

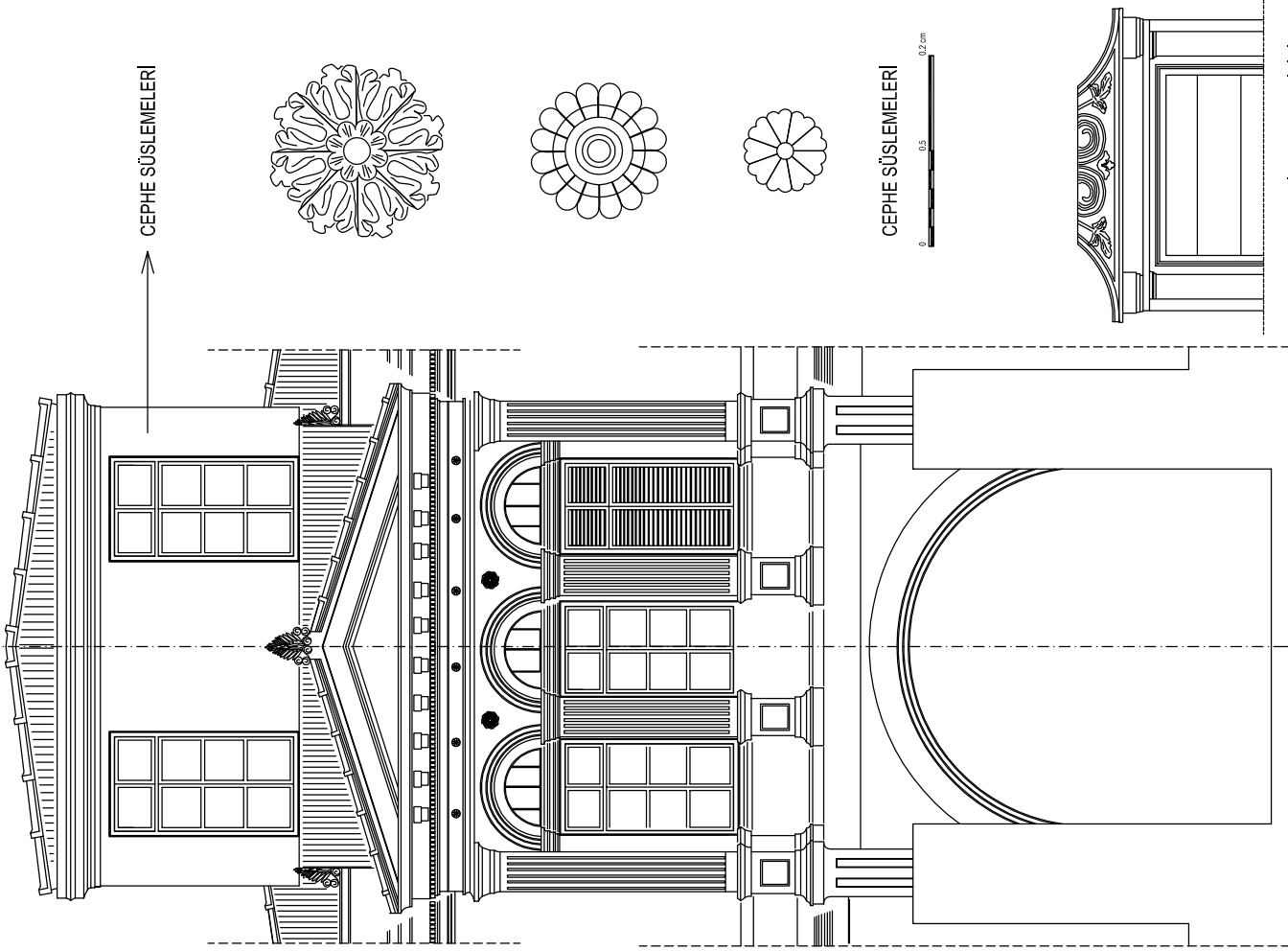
PLANLAR

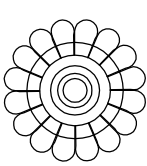
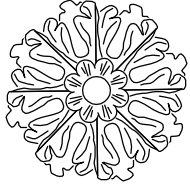
HAREM BÖLÜMÜ CEPHESİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

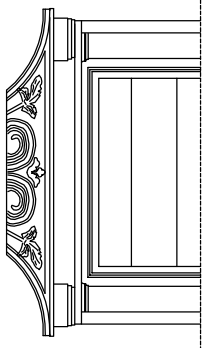
ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

CEPHE SÜSLEMELERİ

CEPHE SÜSLEMELERİ

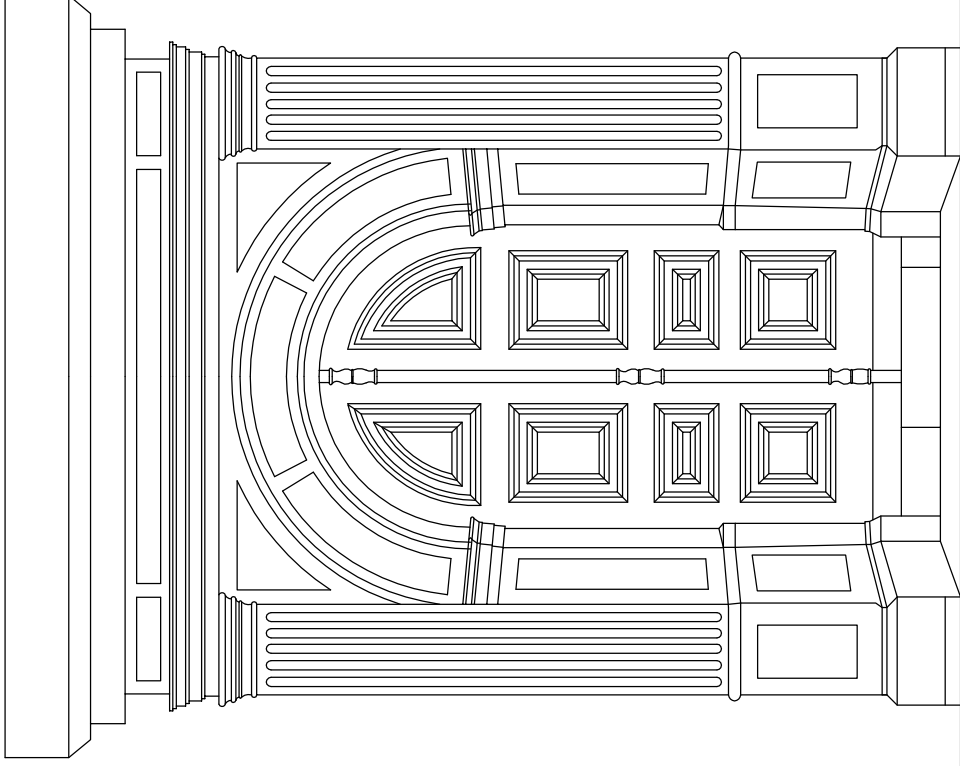
AHŞAP MERDİVEN SONU BİTİŞİ

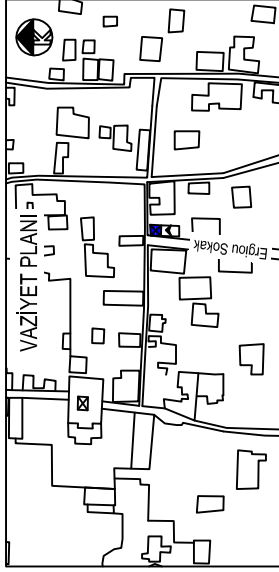

PİTAGORA SOKAK CEPHE DÜZENİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

SELAMLIK DIŞ GİRİŞ KAPISI

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım yılı ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Sokak kapısı geçtikten sonra iç avluya ulaşılır. Asıl girişi avluda yer alır. İç sofalı plan tipindedir. Zemin katta sofanın etrafında yardımcı odalar sıralanır. Girişteki sofanın yanında üst kata çıkılan merdiven bulunur.Üst katta da aynı plan şeması görülmektedir. Girişin hemen üstünde koreniyen başlıklı sütunlara oturan kapalı bir çıkma bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri :

İlki katlı kargir olarak inşa edilmiştir. Köşelerde plastitler ve kat hizasında kademeli kat silmeleri yapılmıştır. Giriş kapısı demir parmaklı ve ahşaptır. Antik sütun başlıklı kolonlar üstünde cumba vardır. Alt ve üst kat pencereleri taş sövelidir. Cumba kapalı üçgen motifli renkli camlarla süslenmiştir. Alındaki kat silmelerinde kirpi motifleri kullanılmıştır. Çatı marsilya kiremit örtülü ahşap kırma çatıdır. Pencereler ahşap kepenkli ve ahşap kanatlıdır. Zemin kattakiler demir parmaklıdır.

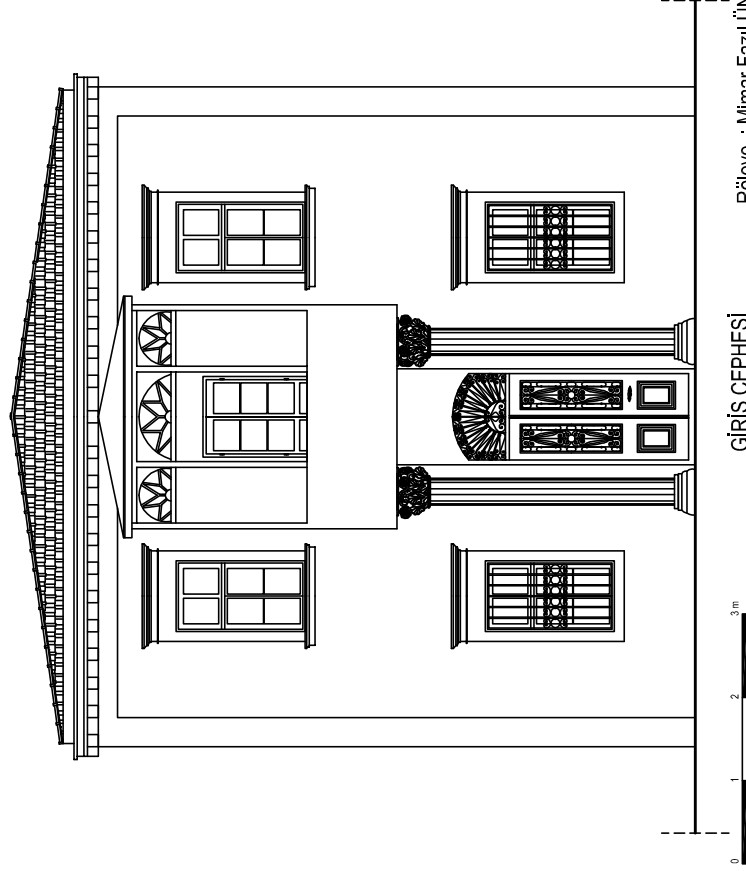
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Sahibi mesleği kaptanlık olan adaki Türklerdendir. Mimarı bilinmemektedir. Yapı şuan pansiyon olarak kullanılmaktadır. Yapı içerisinde süslemeli ahşap tavan kaplaması ve ahşap işçiliğiyle neoklasik mimari uslubun özellikleri yansımaktadır. Binanın avlusuna sonradan bir takım yapılaşmalar olmuştur. Üçgen motifli desenler adadaki diğer evlerde de görülmektedir.

Fot.: 4.12

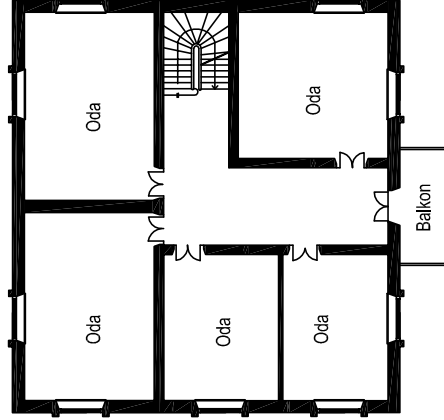
GÖRÜNÜŞLER

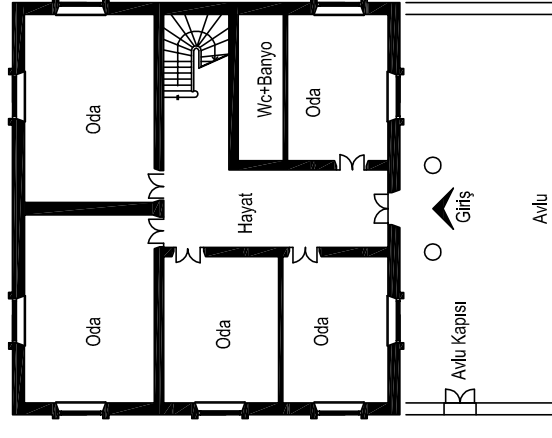
GİRİŞ CEPHESİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

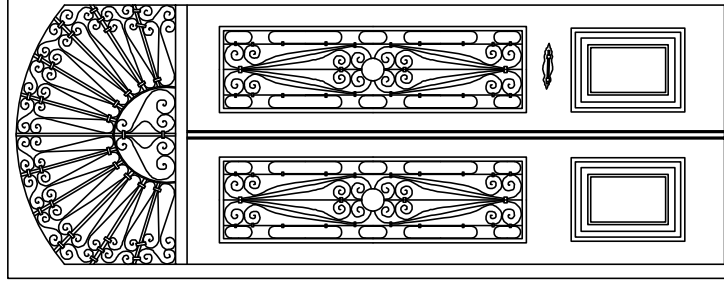

Zemin Kat Planı

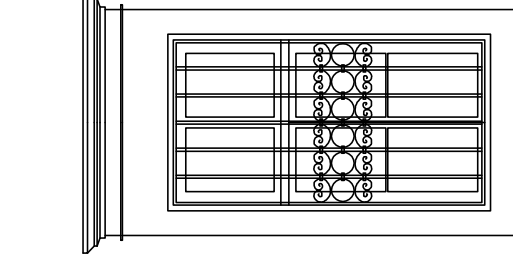

2. Kat Planı

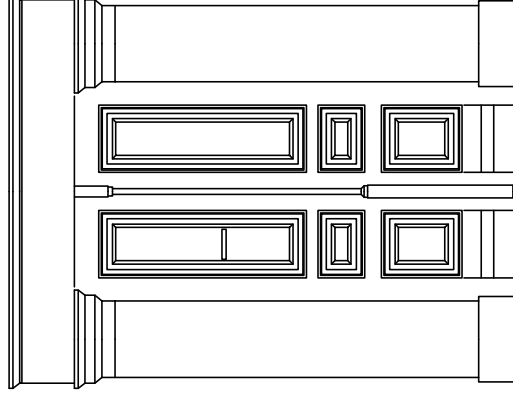
KAPILAR - PENCERELER

GİRİŞ KAPISI

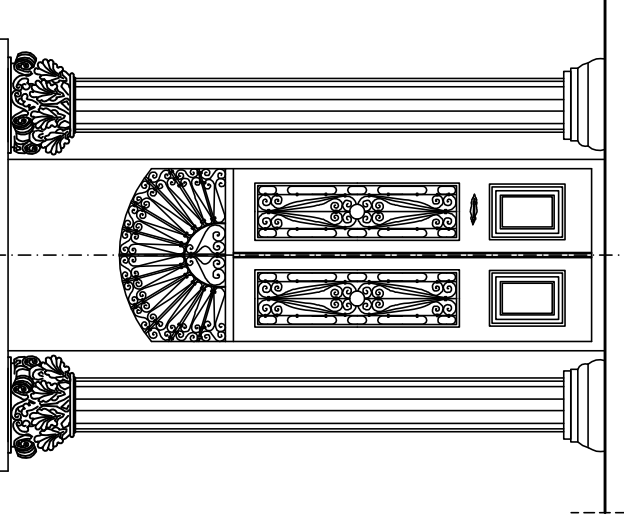
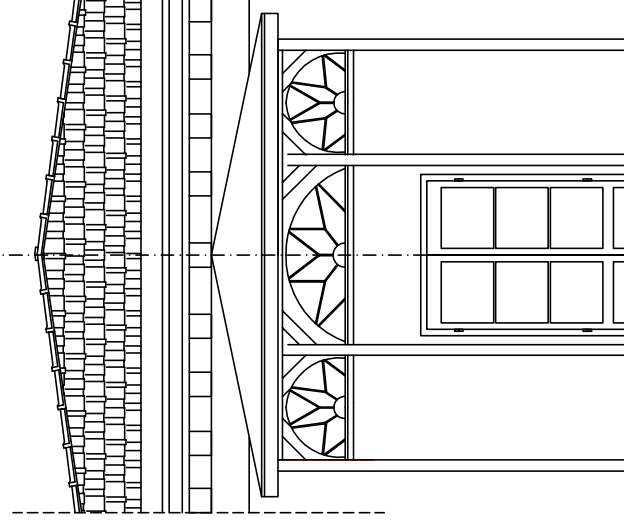

ZEMİN KAT PENCERESİ

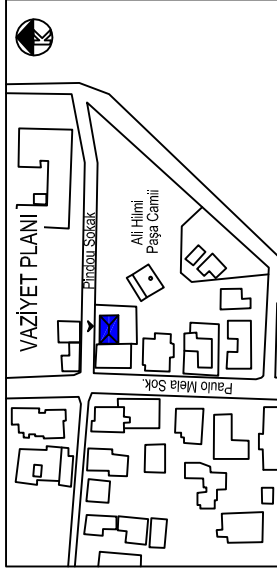
AVLU GİRİŞ KAPISI

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

GİRİŞ CEPHESİ DÜZENİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım yılı ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Binanın içine girememişdir.

Cephe Özellikleri :

Yoldan beş altı basamak yükseklikten sonra demir parmaklı ahşap kapıdan girilmektedir. Giriş kapısında biki motifleriyle bezenmiş ahşaptandır. Giriş üzerinde yine biki motifleriyle bezenmiş ahşap furuşlu bir cumba bulunur. Cumba tamamıyla ahşaptır. Zemin kat pencereleri demir parmaklı ve taş sövelidir. Bütün pencerelerde ahşap kapak vardır. Köşelerde ve kat hizalarında alçıdan kademeli kat silmeleri bulunur. Bina köşelerinde saçak altı hizasına kadar olan kısmı Toskan kolonu biçiminde düzenlenmiştir. Kapılar üzerindeki geometrik örgülü metal parmaklık S ve C kıvrımlıdır. Binanın çatısı ahşap konstrüksiyonlu marsilya kiremit örtülü kırma çatıdır. Dış cephe rengi açık kahverengi pencere ve kapılar açık mavî renktedir.

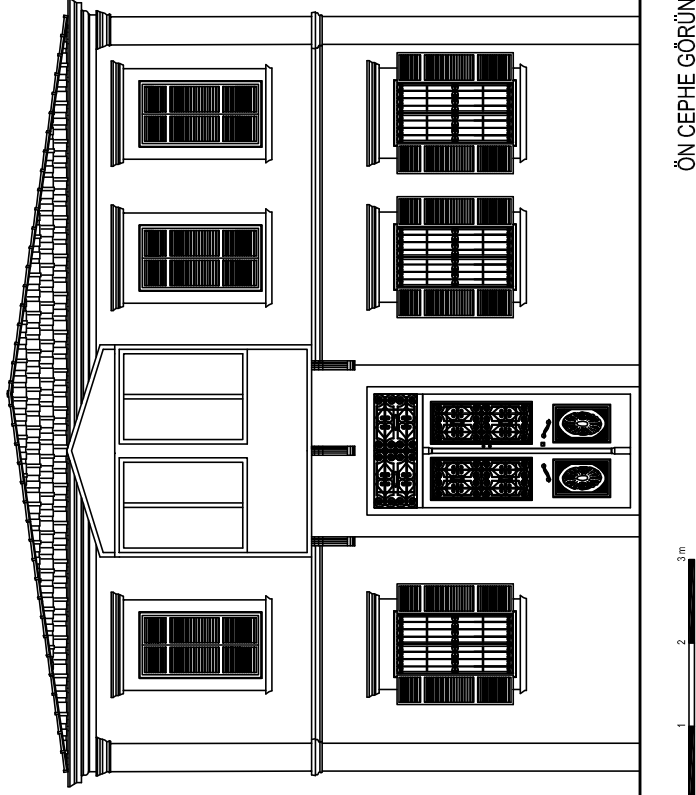
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Yapı Rodos Ali Hilmi Paşa Camiiyle karşı karşıyadır. Sahibinin caminin imamı Mehmet Hoca olduğu Sadi NASUHOĞLU'ndan öğrenilmiştir. Evin cumbasındaki ahşap oyma payanda herhangi bir değişikliğe uğramamış ancak şuan kullanılmadığından metruk vaziyettedir.

Fot.: 4.13

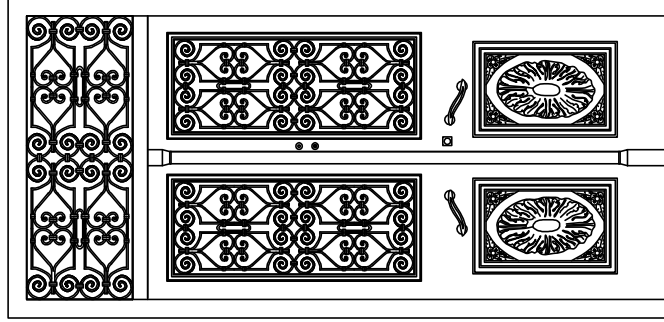
GÖRÜNÜŞLER

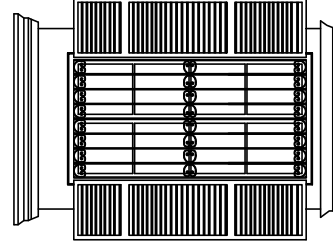
ÖN CEPHE GÖRÜNÜŞÜ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

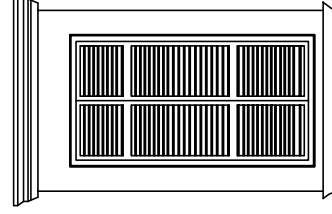
KAPILAR - PENCERELER

GİRİŞ KAPISI

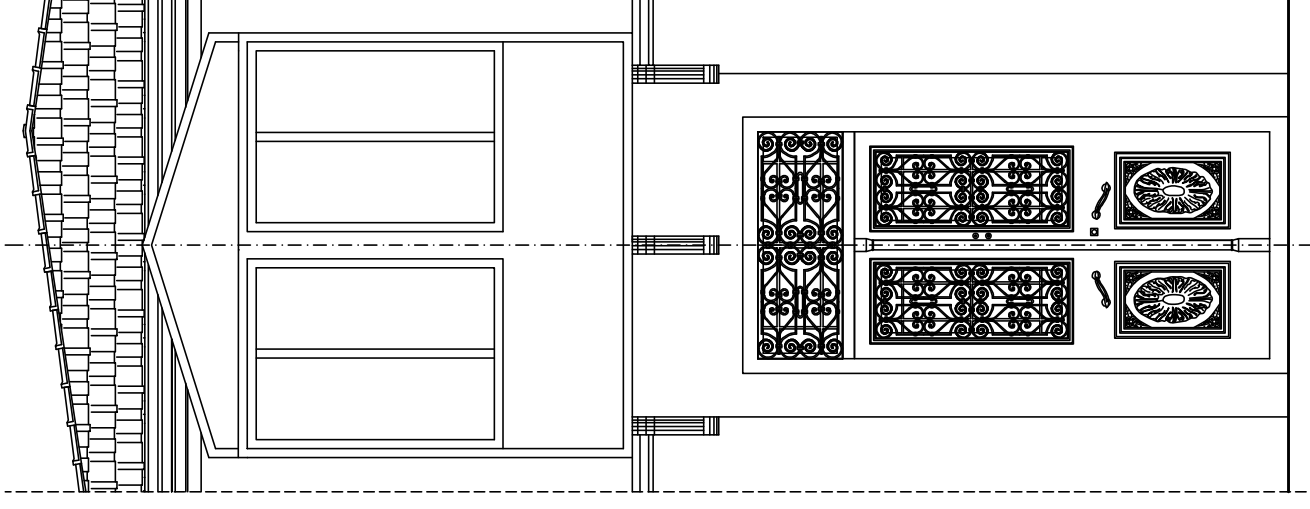
ZEMİN KAT PENCERELERİ

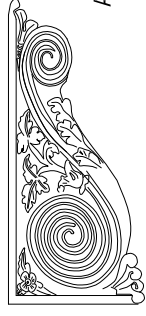
İKİNCİ KAT PENCERESİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

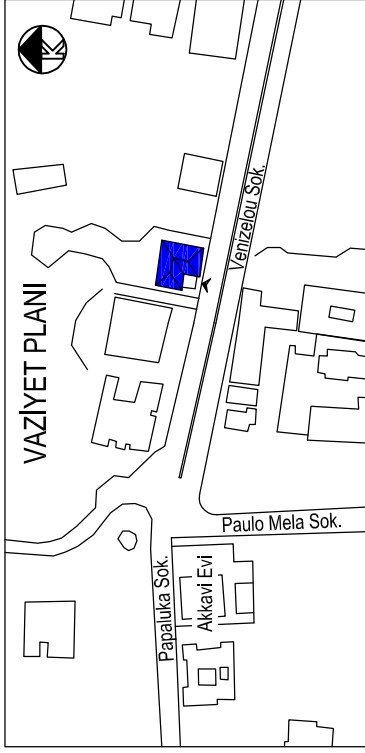

AHŞAP KAPALI ÇIKMA

AHŞAP KONSOL

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım yılı ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Binanın içine girelememiştir.

Cephe Özellikleri :

Bina iki katlı ve kargir olarak inşaa edilmiştir. Yapının giriş kısmındaki sahanlıktan binaya girilir ve kapı ahşap kanatlıdır.Girişteki sahanlığın üstünde demir korkuluklu bir balkon bulunur.Kat hizalarında ve bina köşelerinde plastirlar bulunur. Alt kat pencereleri S ve C kıvrımlı demir parmaklı ve dekoratif taş sövelidir.Üst kat pencereleri taş sövelerin hemen altında S kıvrımlı motifler yapılmıştır.Yapı köşelerinde yer alan taşlar saçak silmelerinin altında üst kat pencere kemer üstü seviyesine kadar Toskan kolonu biçiminde düzenlenmiştir.Kademeli taş saçak silmelerinin üzerinde yükselen ahşap kırma çatı marsilya tipi kiremit örtülüdür.Binanın yan cephesinde saçığın üstünde devam eden kademeli duvar örgülü alınlığın üstünde taş hilal bulunmaktadır.

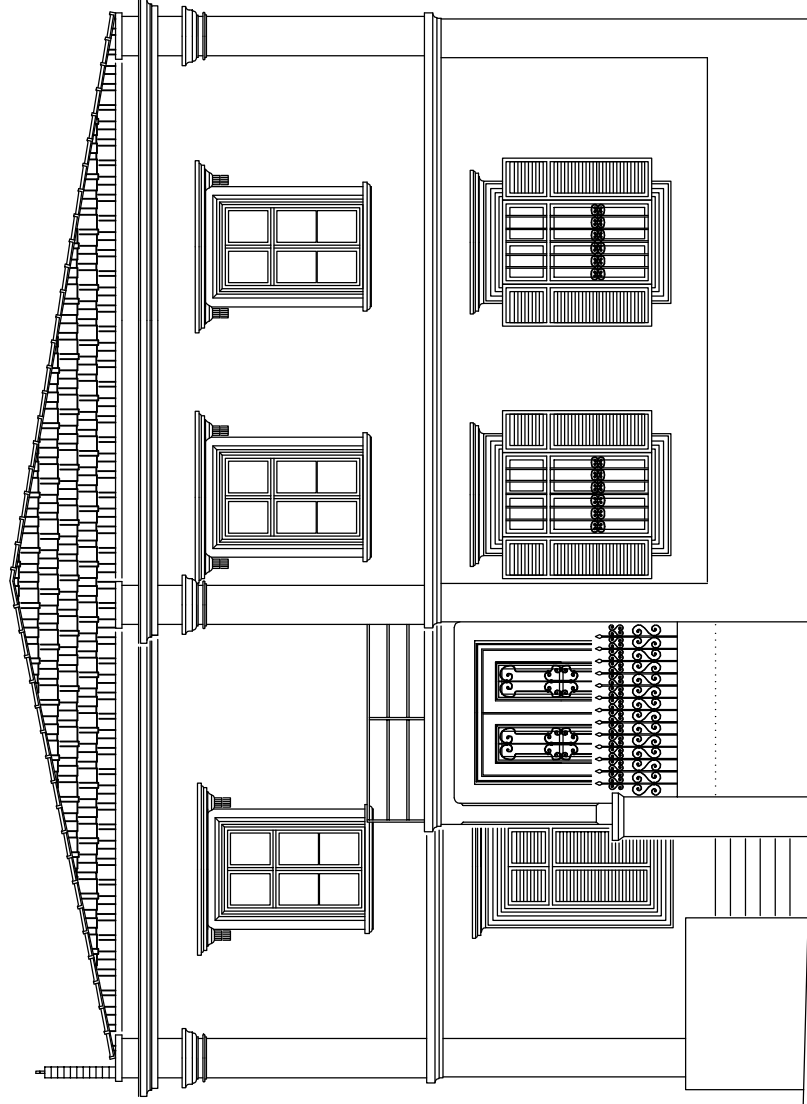
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Sadi NASUHOĞLU tarafından alınan bilgiye göre sahibinin adada yaşayan Türklere olduğu söylenilmektedir.Yapı şuan metruk bir vaziyettedir.Yapı adanın Osmanlıların hakimiyeti döneminde Çimenlik mevki olarak adlandırıldığı ve bu alanda bayramları Türklerin toplanarak kutlamalar yaptığı bilinmektedir.Binanın etrafında geniş bir vaziyete yayılan bir park vardır.

Fot.: 4.14

GÖRÜNÜŞLER

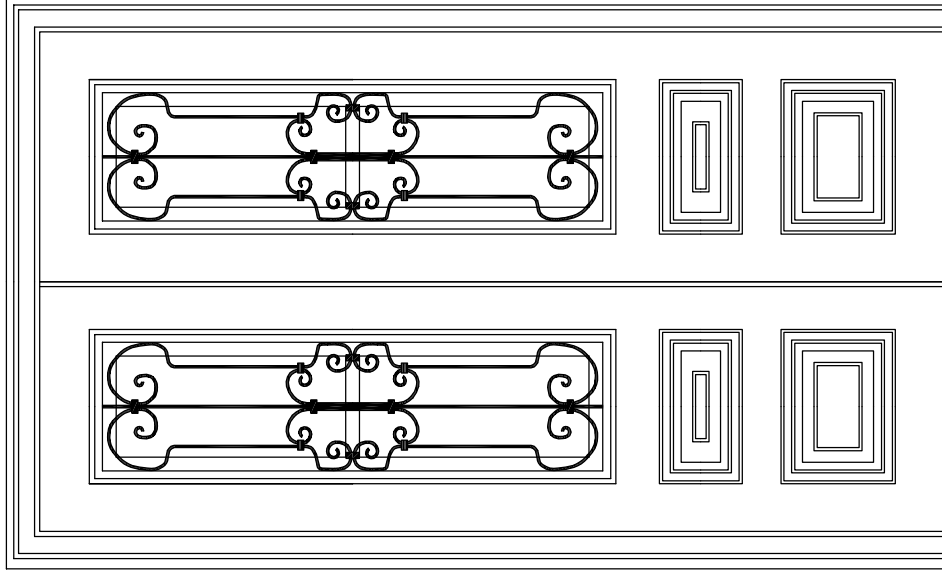

ÖN CEPHE GÖRÜNÜŞÜ

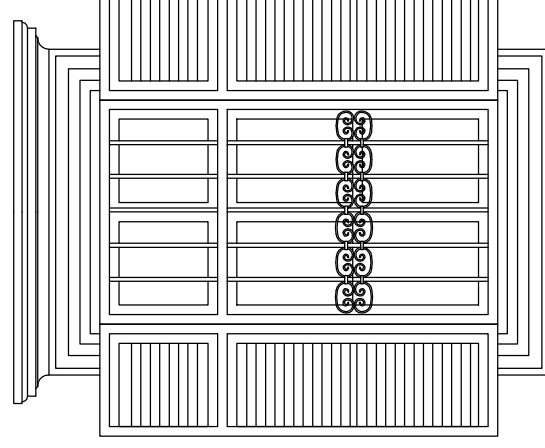
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

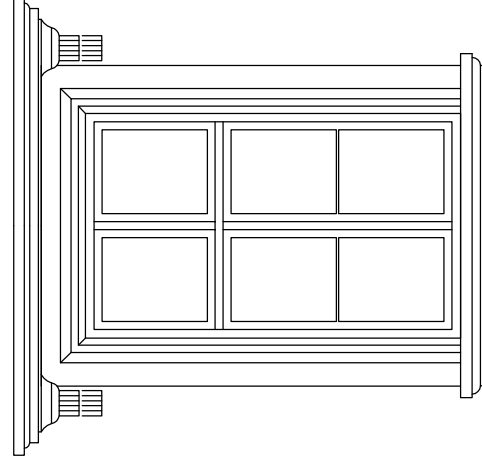
KAPILAR - PENCERELER

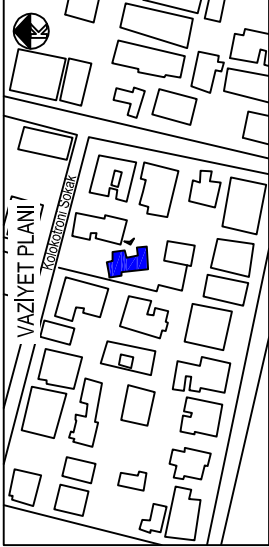
GİRİŞ KAPISI

2.KAT PENCERESİ

ZEMİN KAT PENCERESİ

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım tarihi ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Binanın içine girememiştir.

Cephe Özellikleri :

Kargir olarak inşa edilmiştir. Yapının önünde giriş sahanlığı yer alır. Zemin katı oldukça değişikliğe uğramıştır. İkinci katında farklı bir mimari üslup görülmektedir. Cephenin her köşesinde kolon biçiminde pilastrlar vardır. İkinci katın döşeme seviyesinden geçen kademeli alçı sılamalar katları görsel olarak ayırmaktadır. İkinci katla sıralanan atışap kenekli pencereler üzerinde demirden payandallı "turalar" bulunmaktadır. Zemin kattaki pencereler düz alçı söveleri kademeli ikinci kattakiler atışap pervazlıdır.

Bu farklılık yapının üst kat doğramalarının önceki döneme ait olduğunu yansıtmaktadır. Giriş kapısının etrafında taş söveler vardır. Kapının iki yanını çevreleyen ve üst aydınlık pencere seviyesinin üstüne kadarki kısmını Toskan kolonu biçiminde düzenlenmiştir. İkinci kat pencerelerin üst hizasında kapatılmış alçı tepeler pencerelerinin izleri görülmektedir. Yapı düz çatılıdır. Horasan harcı ile sıvanmış açık kahverengi renge boyanmıştır.

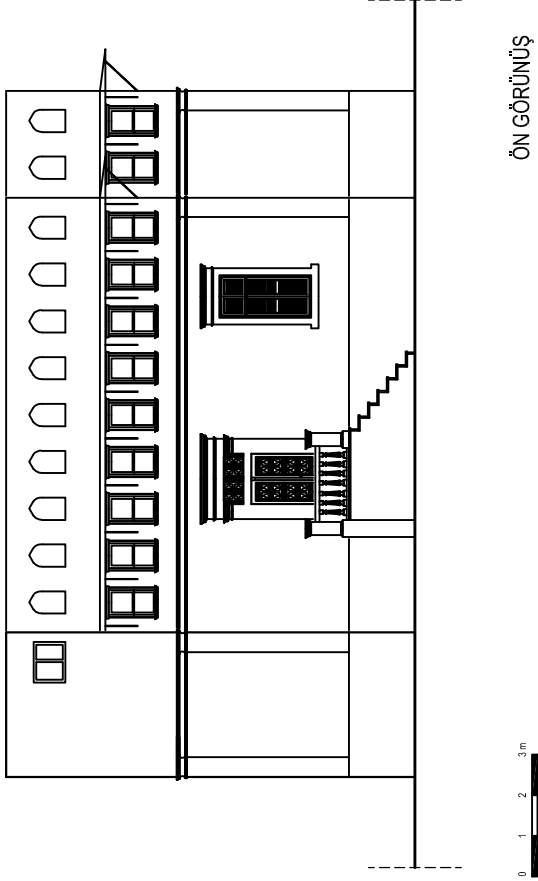
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Yapı şuan metruk bir vaziyette olup kullanılmamaktadır. Bina içinde Türk Hamamının olduğu ve atışap tavan kaplamaların olduğu söylenilmektedir. Binanın alt katındaki mimari üslupla üst kat arası farklılıklar göze çarpar.

Fot.: 4,15

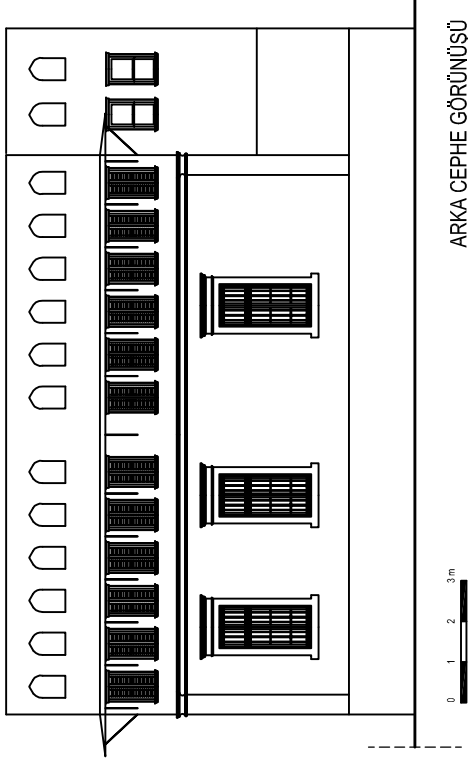
GÖRÜNÜŞLER

ÖN GÖRÜNÜŞ

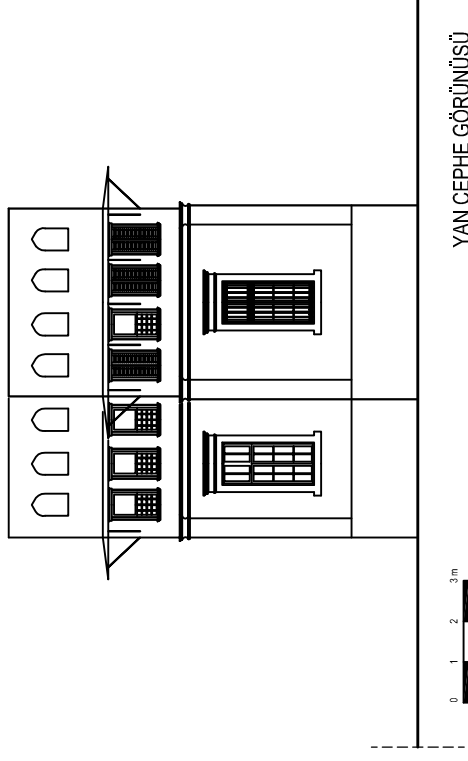
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

GÖRÜNÜŞLER

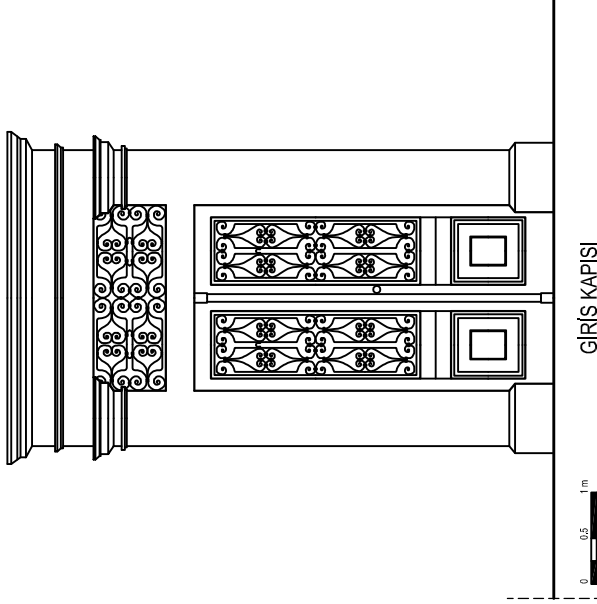
ARKA CEPHE GÖRÜNÜŞÜ

PLANLAR

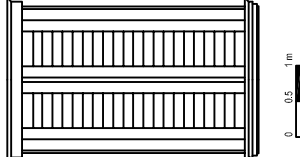

YAN CEPHE GÖRÜNÜŞÜ

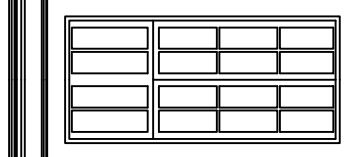
KAPILAR - PENCERELER

GİRİŞ KAPISI

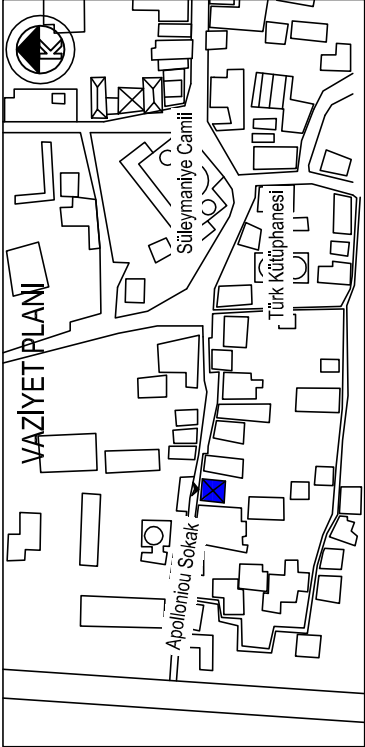
İKİNCİ KAT PENCERELERİ

ZEMİN KAT PENCERELERİ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım yılı ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Binanın içine girelememiştir.

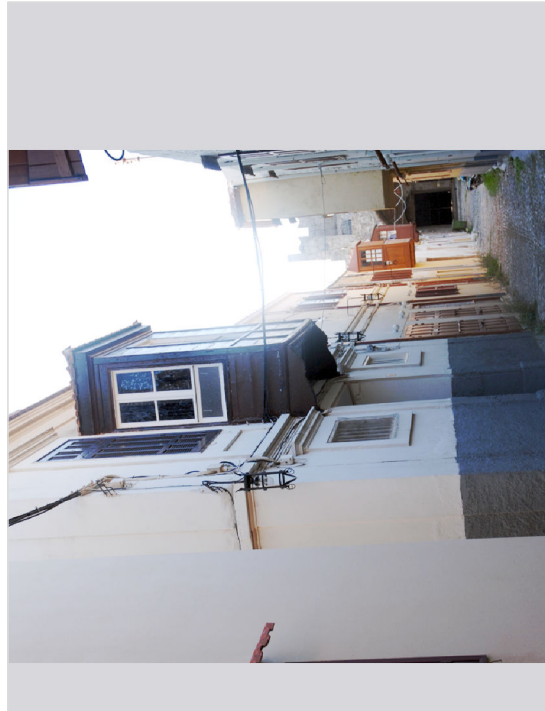
Cephe Özellikleri :

Yapıya cepheyi ortaltayan sokak seviyesinde içerlek girişten ulaşılır. Giriş kapısı ahşap tablaltı göbekli ve çift kanatlıdır.Evin köşe dikmeleinde kolon biçiminde plastlarla yapıya antik hava verilmeye çalışılmıştır.Zemin kat depo olarak kullanılan ahşap kullanılan ahşap tahtalar düz ve motiflidir. Çıkma almaktadır.Cumbada kullanılan ahşap tahtalar düz ve motiflidir. Çıkma pencereleri iki kanatlı yana açılmaktadır.Çıkma payandaları S ve C kıvrım motifler tahrib olsa da görülmektedir. Tüm pencereler kademeli alçı sıvalıdır Zemin kat pencereleri demir parmaklı ve bodrum penceresi gibi yarım ölçü dedir. İkinci kat pencereleri ahşap kapaklı olup üst kapaklıdır.

Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

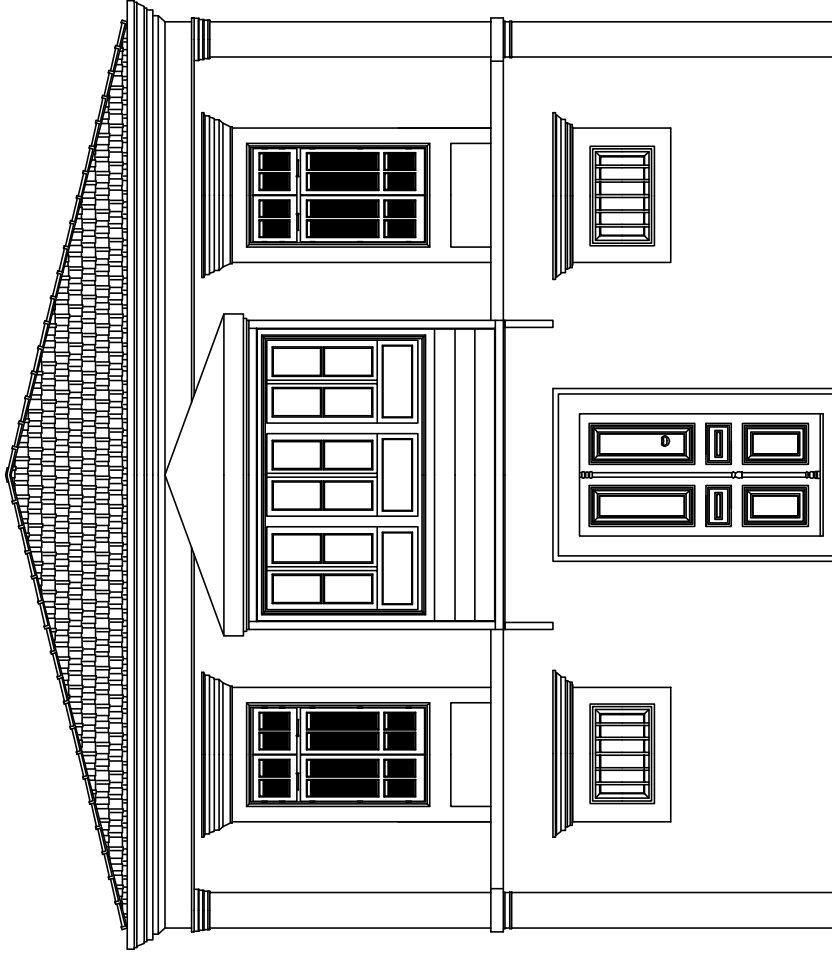
Sadi NASUHOĞLU ile yapılan görüşmelerde sahibinin ada eşrafından Kumanyacı Mahmut Hoca olduğu bildirilmiştir.. Yapı Kaleiçinde Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgededir.Zemin katı depo üst katı konuttur.

Kargir yapıtı tamamen kapalı ahşap çıkmasıyla Adalar Sakız Tipi denilem evin özelliklerini taşıdığı görülmektedir.

Fot.: 4.16

GÖRÜNÜŞLER

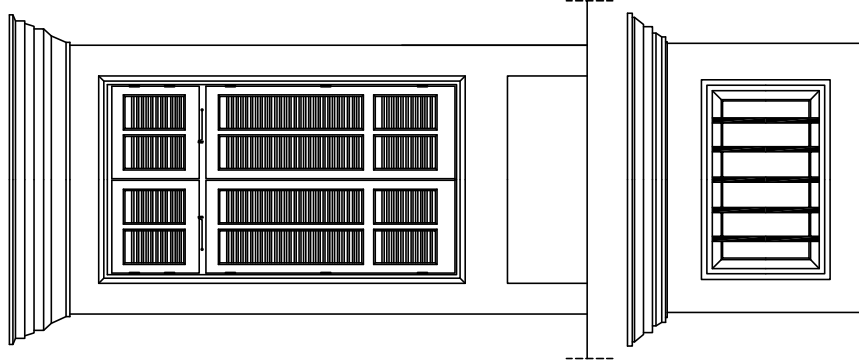
0 1 2 3 m

ÖN GÖRÜNÜŞ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

PLANLAR

KAPILAR - PENCERELER

BODRUM PENCERESİ

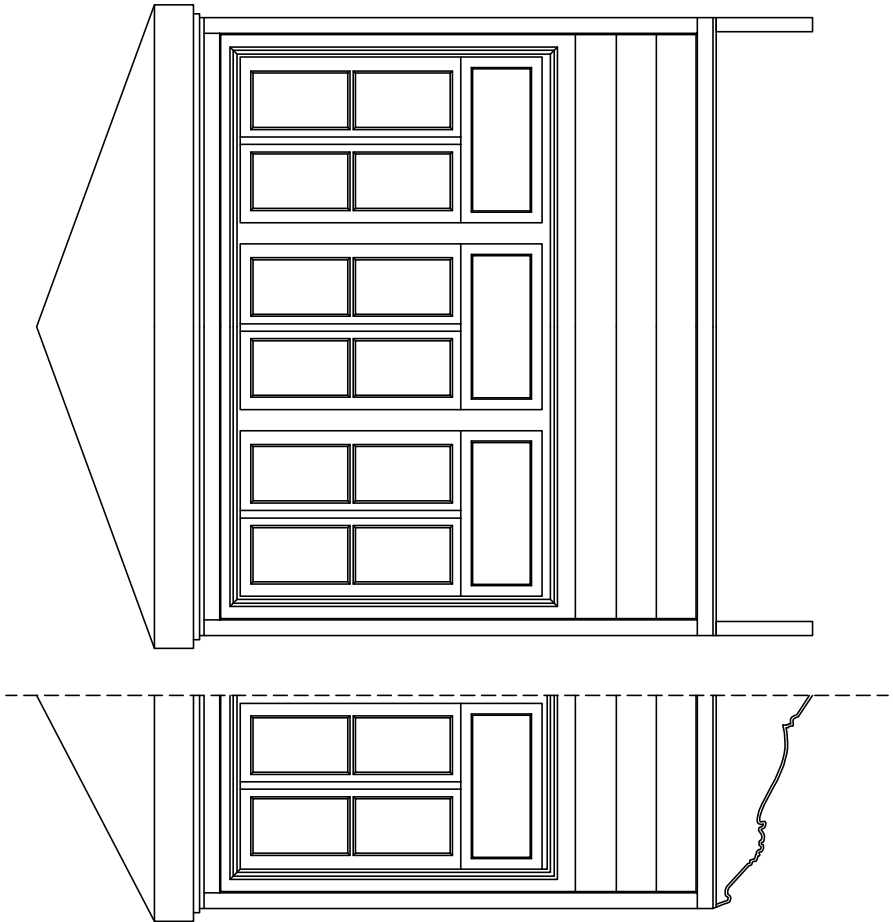
0 0.5 1 m

GİRİŞ KAPISI

0 0.5 1 m

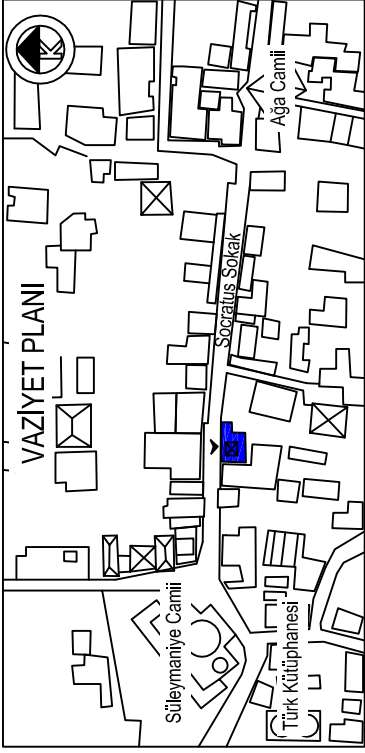
Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

ÇIKMALAR - CEPHE DETAYLARI

AHŞAP PAYANDA

0 0.5 1 m

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

Yapım yılı ve mimarı bilinmemektedir.

Plan Özellikleri :

Binanın içine girelememiştir.

Cephe Özellikleri :

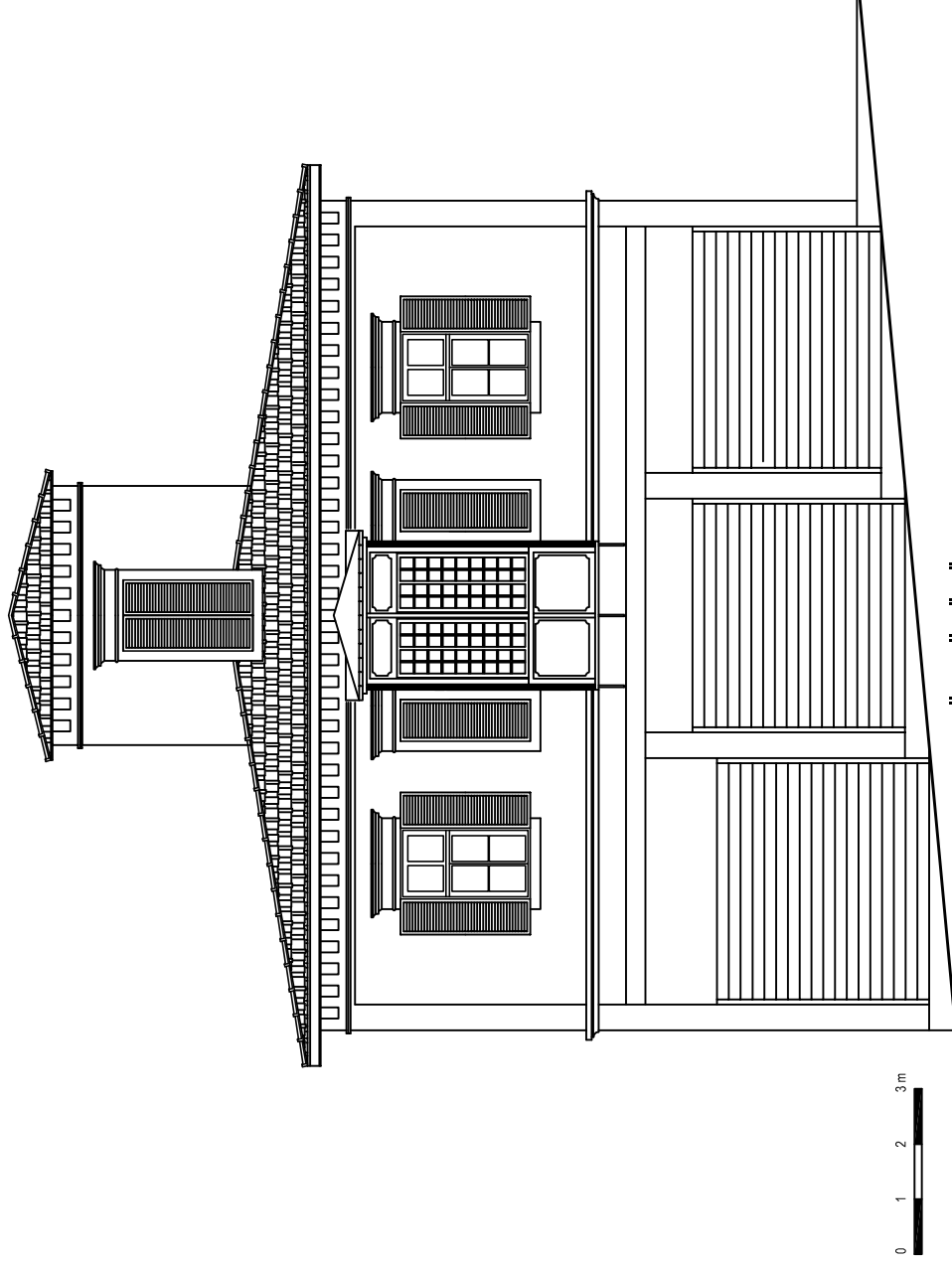
Girişin hemen üstünde kapalı demir konsollu ahşap çıkma bulunmaktadır. Konsolda meander motifleri kullanılmıştır. Saçak silmelerinde kabartmalı kare motifli devam eden silmeler bulunur. Yapının köşe dikmelerinde kolon biçiminde plastrlarla yapıya antik hava verilmeye çalışılmıştır. Zemin katı dükkan olarak kullandığından tahribata uğramış ve asıl giriş kapısı yok olmuştur. Pencere söveleri kademeli alçı sivalidir. İkinci kat pencerelerinde ahşap kapaklar kullanılmıştır. Cephenin ortasında çatının hemen üzerinde bir cihannüma odası yer alır. Cihannüma odasının çatı saçak silmelerinde de plastrlar görülür. Evin çatısı ahşap kırma çatı olup kiremit örtülüdür.

Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

Sadi NASUHOĞLU ile yapılan görüşmelerde sahibinin adada yaşayan Türklerden Buğdaycı Hamdiye ait olduğu bildirilmiştir. Yapı Kaleiçinde Türklerin yaşadığı bölgede Uzun Çarşı üzerinde bulunmaktadır. Zemin katı dükkan üst katı konut olarak kullanılmaktadır. Dekoratif demir konsollu kapalı ahşap çıkması ve çıkma üzerindeki pencerlerde küçük kare bölmelerde renkli camlar kullanılmıştır.

GÖRÜNÜŞLER

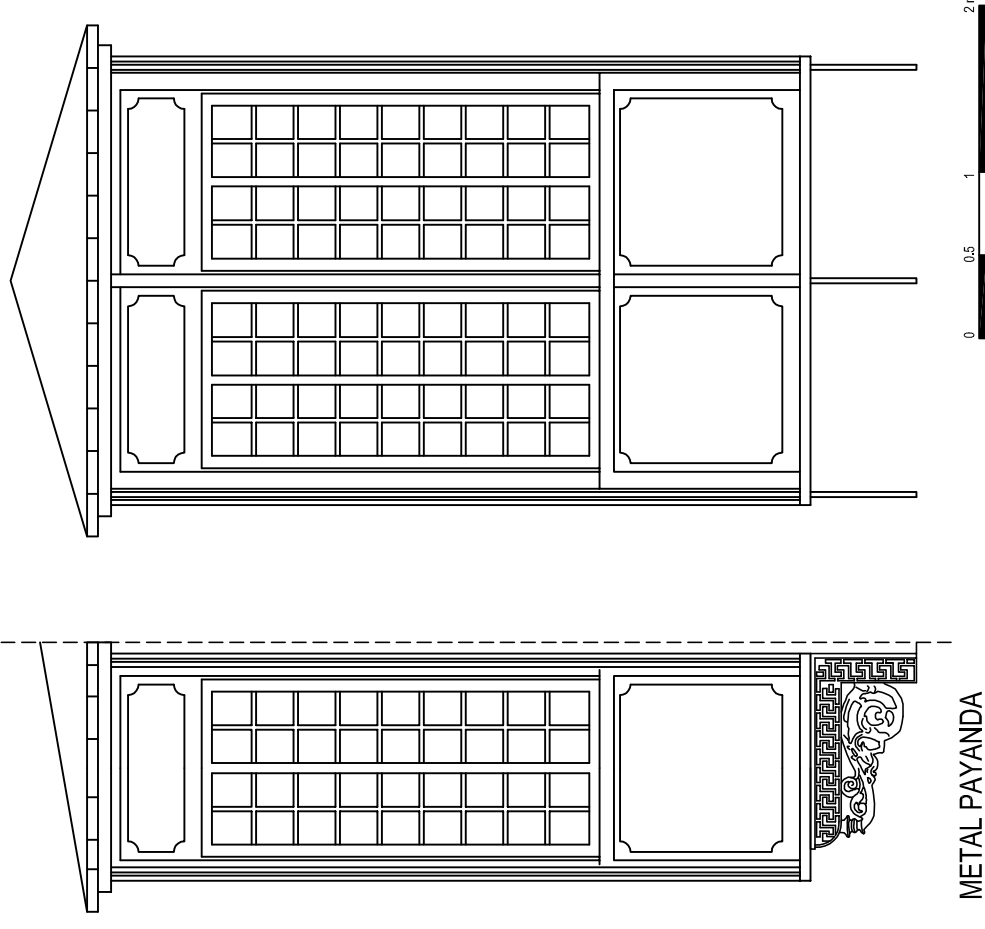

ÖN GÖRÜNÜŞ

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

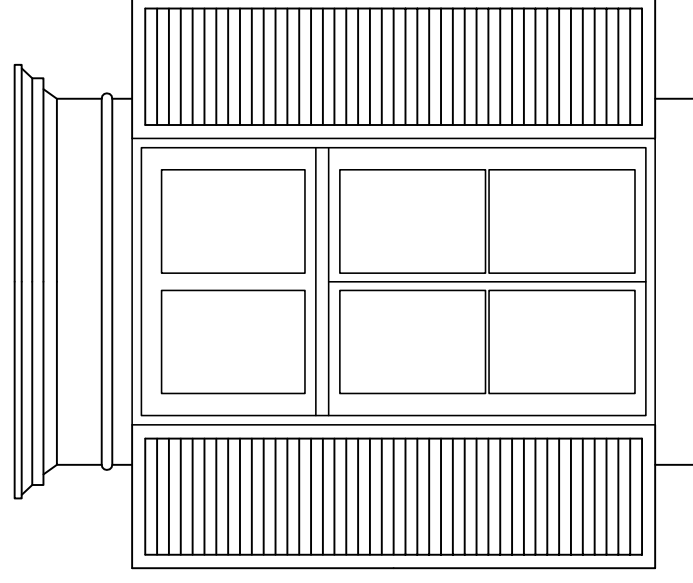
PLANLAR

ÇIKMALAR - CEPHE DETAYLARI

METAL PAYANDA

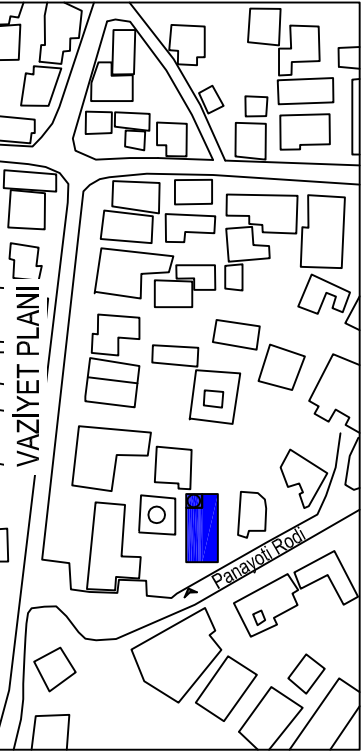
KAPILAR - PENCERELER

İKİNCİ KAT PENCERESİ

0 1 m

Röleve : Mimar Fazıl ÜNLÜSOY

AÇIKLAMALAR

Yapım Tarihi ve Mimarı :

1894 yılında inşaa edilmiş mimarı bilinmemektedir (ccccc:134:90)

Plan Özellikleri :

İç sofalı plan tipindeki yapıya avlu içinden girilmektedir.Sofaya açılan bir Türk Hamamı ve odalar bulunur.Üst kata ahşap konstrüksiyonlu merdivenle çıkılır.Üst katta da sofaya açılan odalar bulunur.Yapının plan özelliği bakımından ciddi bir tahribat geçirdiği görülmektedir.

Cephe Özellikleri :

İki katlı kargir bir bınadır.Evin ilk inşasında tepe pencereleri mevcuttur.Daha sonra alçı tepe pencerelerinin içi tuğla doldurulmuştur.Zemin katta yıldız şeklinde pencereleri bulunan bir Türk Hamamı mevcuttur ve yarım küre şeklindeki kubbesi dışarıdan gözükmektedir.Üst katta giriş üstünde bir çıkma izi görülür.İkinci katta sıralanan ahşap kepenkli pencereler üstünde bulunan ahşap payandalı turalar yer almaktadır.Turalar üzeri kurşun kaplanmıştır.Pencerelerin ahşap giyotin doğramadır.Giriş kapısı ahşaptır.

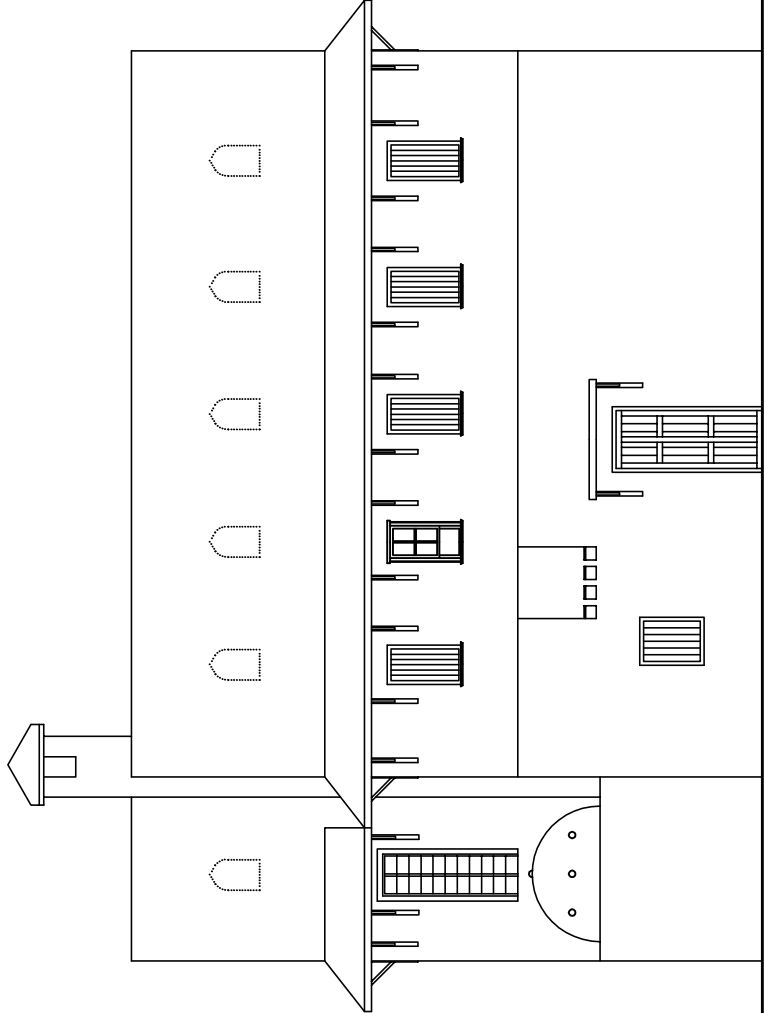
Bina ile ilgili sözlü aktarımlar :

İlk yapıldığında bir dizi yapılar topluluğu halindedir.Yalnız bu bina kalmıştır.Cümle kapısının üzerinde bulunan kitabede 1828 yıllarında yapıldığı anlaşılmaktadır.Türkler tarafından yapıldığı ancak mimarı bilinmemektedir.Evin çevresineki yapılaşmadan dolayı vaziyet planında bulunan çoğu binalar yıkılmıştır.Doğramalar tahribata uğramıştır.Ancak dış cephesi Türklerin adalarda yaptığı konutların özelliklerini yansıtmaktadır.

Fot.: 4.18

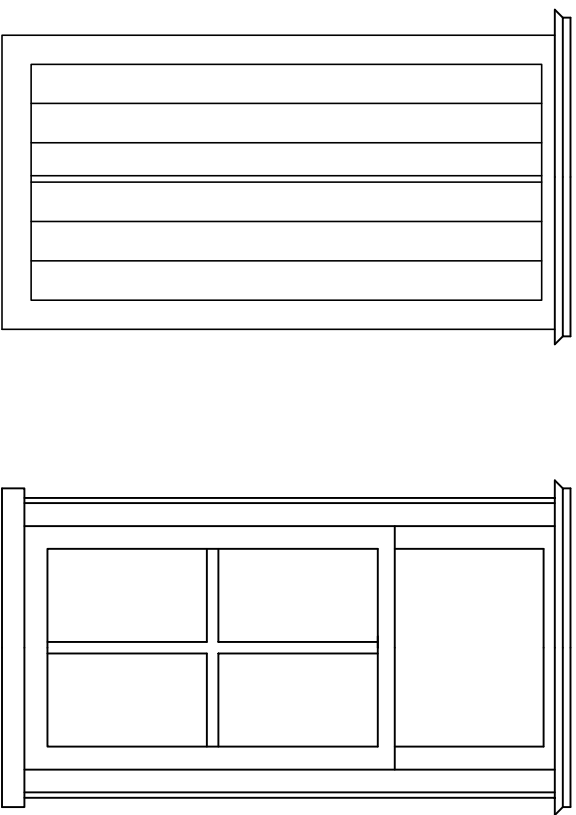
GÖRÜNÜŞLER

0 1 2 3 m

GİRİŞ CEPHESİ

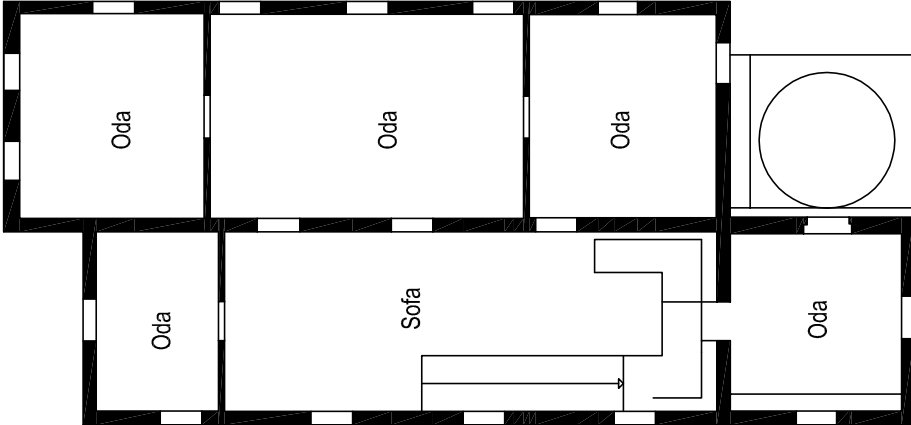
KAPILAR - PENCERELER

0 0,5 m

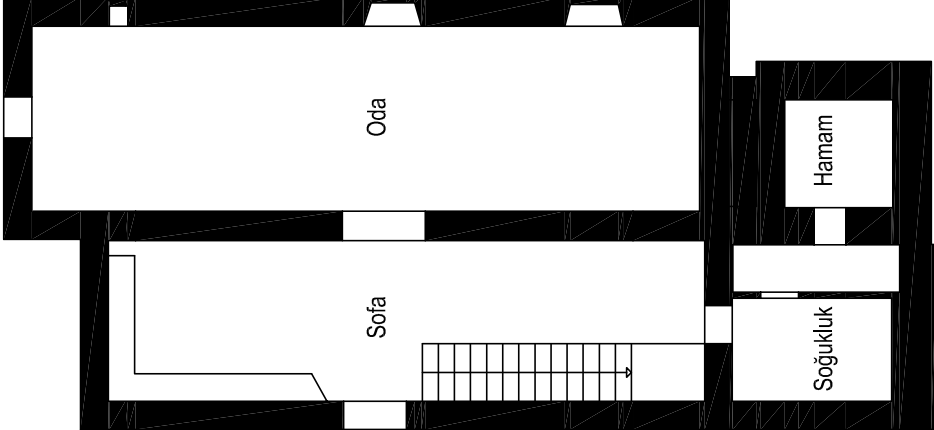
ÜST KAT PENCERELERİ

PLANLAR

0 1 2 3 m

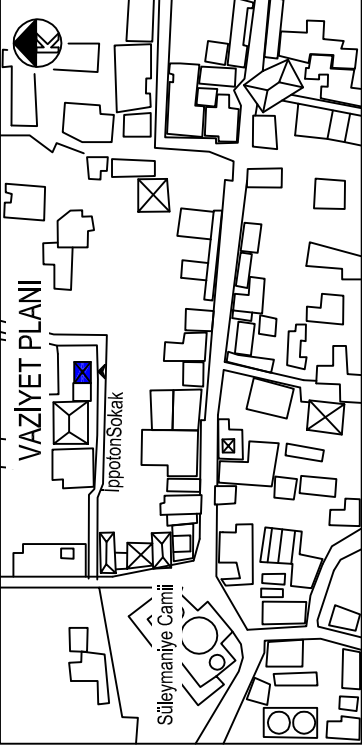
2.Kat Planı

Zemin Kat Planı

0 0,5 m

GİRİŞ KAPISI

AÇIKLAMALAR

Plan :

Yan sofalı evin zemin katında sokaktan 5 rıht yükseltilmiş girişten ulaşılan bir sofa ile iki oda, mutfak ve ıslak hacimler yer almaktadır. Girişin solunda bulunan oda sokağa bakan tek odadır. Evin arka cephesindeki odalar bah çeye bakmaktadır. Üst kata ahşap bir merdivenle çift kollu sahanlıklı bir merdivenle çıkılır. Üst katta 3 oda sokağa bakan odanın tamamen ahşap çıkmasıyla son bulmaktadır.

Cephe :

İlki katlı kargir olarak inşaa edilen eve, kenarları taş ve üstü taş söveli demir parmaklıklı bir kapıdan girilir. Kanatlardaki demir parmaklıklarda S ve C kıvrımlı motifler yer almaktadır. Pencere ahşap pervazlı ve yana açılır vbiçimdedir. Alt kat pencereleri ahşap kapalıdır. Üst katta yer alan tamamen ahşap çıkma üzerinde kademeli ahşap tahtalardan yapılmış göbekler görülmektedir. Çıkma bulunan pencereler yana açılmaktadır. Çıknanın düz ahşap payandası mevcuttur. Çatı ahşap konstrüksiyonlu ve saçaklıdır.

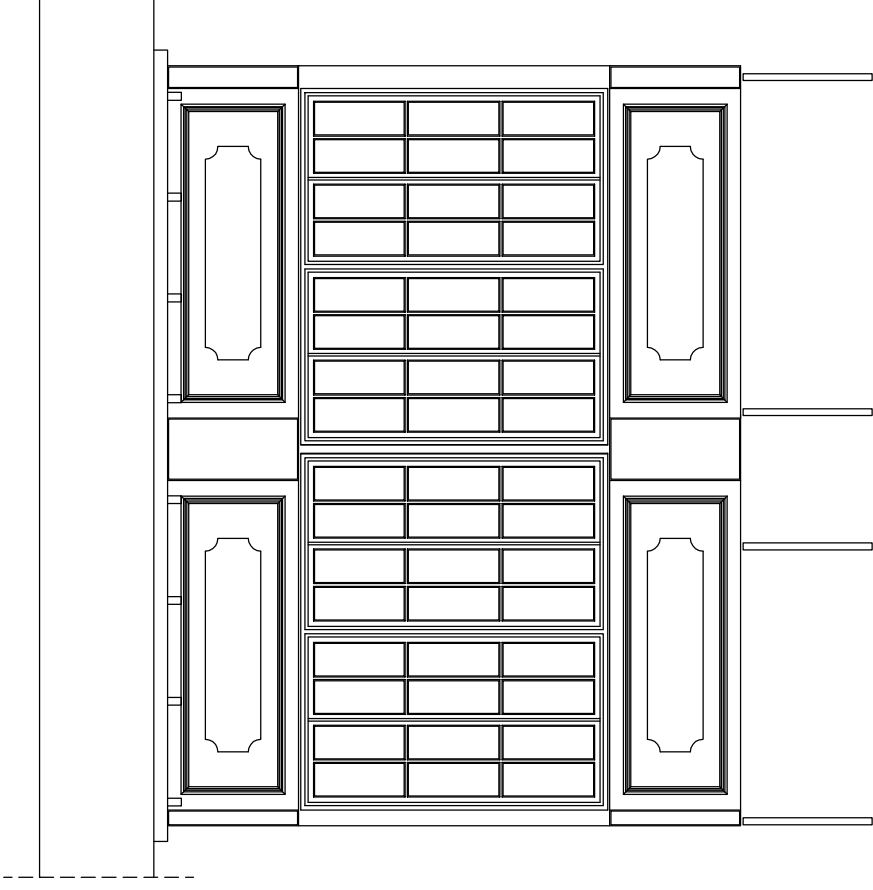
Gözlemler :

Plan açısından sadelik göze çarpmaktadır. Bitişik nizam yapılarıdır. Bu nedenle dolay üst kattaki oda tamamen aydınlık ve sokağa doğru yaklaşık 30 cm kadar taşarak ferah bir oda elde edilmiştir. Giriş kapısında kenarları da bulunan kilit taş diğerlerine taşmış vaziyette yapılmıştır. Giriş kapısında yer alan demir parmaklıklar dönemsel özellikleri yansıtmaktadır. Evin sahi bi önceleri Adada yaşayan Türklere aittir.

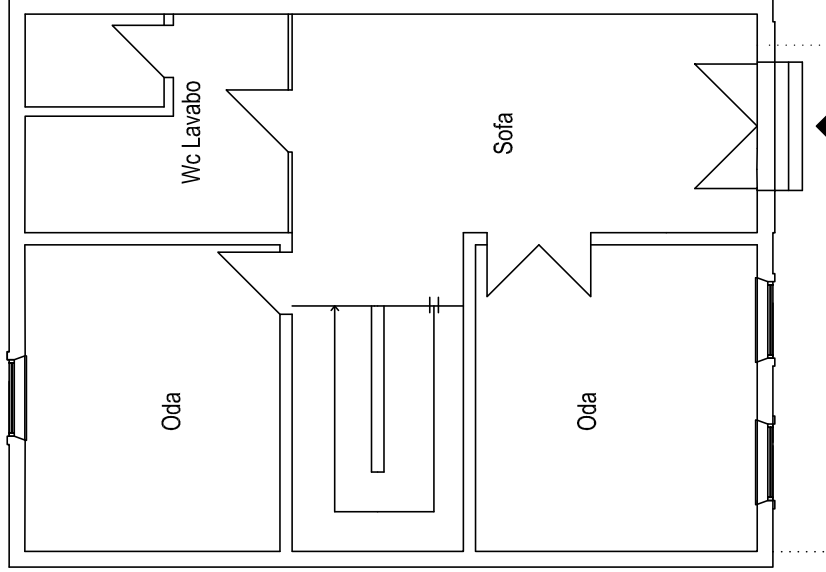
Fot.: 4.20

GÖRÜNÜŞLER

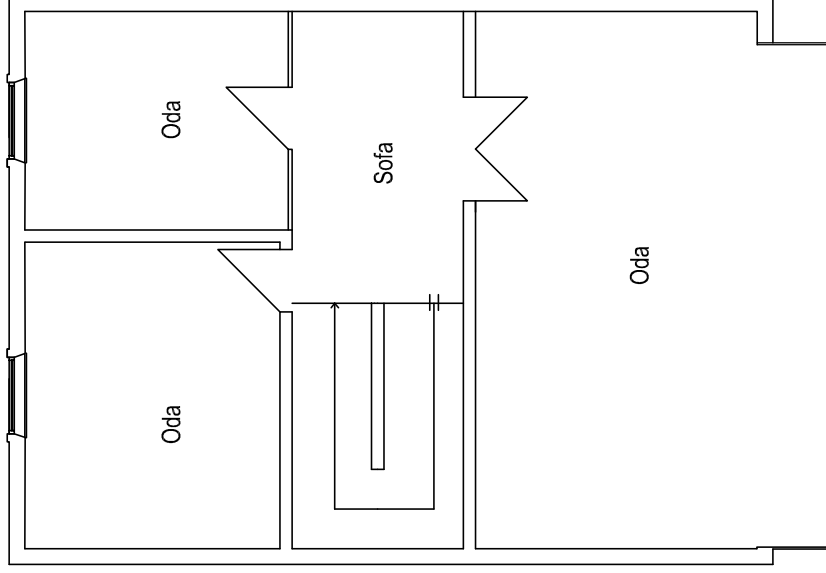

ÇIKIMALAR - CEPHE DETAYLARI

PLANLAR

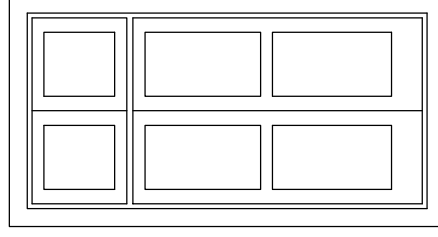

1.Kat Planı

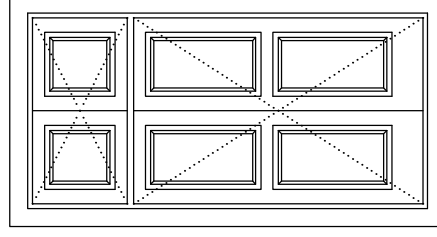

2.Kat Planı

KAPILAR - PENCERELER

KAPAKLI PENCERE

PENCERE

0 0,5 1 m

GİRİŞ KAPISI

5. DEĞERLENDİRME

5.1 Plan Özellikleri

Rodos Evlerinde iç sofalı (bkz katalog 1, 2, 4, 5, 6, 12) ve dış sofalı (bkz katalog 8, 10, 18) plan tipleri görülmektedir. İç sofalı plan tipindeki evlerde sofanın iki yanı odalarla çevrilmiştir. İç sofalı evlerde genellikle sofaların her iki yüzü de açık (bkz katalog 1, 4) veya pencereli olan sofalar şeklindedir. Sofa cephelerinin bazıları sağır duvar ya da oda veya merdivenle bitirilmiştir (bkz katalog 2, 4, 12). İç sofalı plan tipindeki evlerde merdiven sofanın dibinde bulunmaktadır (bkz katalog 1, 2, 4, 12).

İç sofalı plan tipindeki evler Ege Bölgesi kıyı şeridinde ve Adalarda benzerlerinde rastlanan, Osmanlı konutu ile ilgili ortak özellikleri saptamaya yönelik çalışmalarda “Adalar ve Sakız Tipi” olarak adlandırılan (Eldem,1984,1:18) kargir sistemle inşa edilmiş evlerdir. Sedat Hakkı Eldem iç sofalı plan tipine “Karnı Yarık” ismini vermektedir.

Rodos Evlerinde iç sofalı plan tipinin genel özelliği, ortada yer alan dikdörtgen sofanın iki uzun kenarı etrafında karşılıklı odaların yerleştirilmesidir. Odaların birbiriyle bağlantısı olmadığı halde, her biri ayrı ayrı sofaya birer kapıyla açılmaktadır. İç sofalı plan tipinin kullanılmasında odalar arasında irtibatın kurulmasıyla birlikte dış duvardan tasarruf edilmesi amaçlanmıştır. Sofa, odalar arasında bir geçiş alanı olduğu gibi, işlev olarak günlük yaşam içinde oturlan, yaşanan bir mekân olmaktan çok odalar arası ilişkiyi sağlayan, odaya hazırlık giriş işlevini üstlenmiş mekânlardır (Levi,2002:277).

Rodos kale içinde antik dönem yol dokusuna bağlı olarak çoğunlukla bitişik düzende inşa edilmiş konutlara girişler doğrudan sokaktandır. Bu evlerde genelde sokakla ev arasında bahçe ya da avlu yoktur (bkz katalog 1, 3, 6, 7, 14, 16, 17, 19, 20). Sokaktan birkaç basamakla yükseltilerek içerlek bir niş içine alınmış giriş kapısı sofaya açılmaktadır (bkz katalog 1, 2, 4, 5, 6, 12). Giriş katta yer alan bu kapalı kısım ihtiyaca göre depo, dükkân ve ahır olarak kullanılmaktadır (bkz katalog 16, 19, 17). Zemin kat ya da yarı gömülmüş bodrum kat, mutfak ve depoların yer aldığı daha korunaklı odaların bulunduğu ve genellikle kışın kullanılan kattır (bkz katalog 16).

Bazı örneklerde sofaların iki kısa kenarının hayat biçiminde açık olduğu ve pencereli bir duvarla örüldüğü görülmektedir. Rodos Evlerinde görülen örneklerde sofanın her iki ucunda sekiler yer alabileceği gibi sofayla odalar arasına eyvanlar yerleştirilmesiyle de sofanın genişletilmesi düşünülmüştür (bkz katalog 20). Bazen bu sekilere açık balkon (bkz katalog 1,

2, 17) ya da kapalı ahşap çıkmalar eklenir (bkz katalog 2, 11, 12, 13, 17, 19, 20). Rodos Adasında bazı örneklerde sofanın sokağa veya bahçeye bakan kısmında ise demir süsleme konsollu balkon bulunmaktadır. Katalog 1 deki Akkavi Evinde üst kat sofanın sokağa açılan kısmında demir konsol ve demir korkuluklu balkon bulunmaktadır. İç taraftan odalarla çevrili olan evlerin üçüncü tarafında ise pencere görülmektedir. Katalog 5 deki Mehmet Ali Kapancı Evinde sofanın bahçeye açılan kısmında pencere görülmektedir.

İç sofalı plan tipindeki Rodos Evlerinde görülen bir diğer özellik ise, sofanın kısa kenarının genelde başka mekânlarla çevrili olmasıdır. Genellikle bu mekân, geniş merdiven boşluğunun yer aldığı bir bölüm olarak değerlendirilmiştir (bkz katalog 2).

Rodos evlerinde görülen iç sofalı plan tipindeki evlerin gabarisi ve cephe düzenlemeleri farklı olabilmektedir. Katalog 12 deki Kaptan Paşa evinde sofanın üç tarafı da odalarla çevrilmiştir. İki uzun kenarlarında yüksek tavanlı, benzer büyüklükteki odalar karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Sofanın iç bahçeye bakan kısmında ise antik başlıklı kolon üzerine oturtulmuş bir ahşap kapalı çıkma yer almaktadır.

İç sofalı plan tipinin uygulandığı evlerin hiçbirinin sofasına açılan odaların iç düzenlemeleri birbirinden farklı özellikler göstermez ve içlerinde niş, ocak, dolap benzeri elemanlarda bulunmaz. Rodos Evlerinde kargir iç sofalı evlerde köşk-oda veya başoda olarak tanımlanabilecek bir mekân bulunmamaktadır. Sofalar yüksek ahşap tavanlı ve düz ahşap kaplıdır (bkz katalog 12).

Rodos Kentinde yaşayan Türklerin 19.yy da inşa ettikleri bazı konutlarda dış sofalı plan tipinde evlere de rastlanmaktadır (bkz katalog 8, 10, 18). Dış sofalı plan tipindeki konutlarda giriş sofaya açılmaktadır. Odalar sofanın önünde yer alır. Sofaların sokağa ya da avluya bakan kısmında tepe pencereleri bulunmaktadır (bkz katalog 8, 10, 18). İkinci kata olan ilişki sofanın köşesinde bulunan ahşap merdivenlerle sağlanmıştır (bkz katalog 10).

Rodos'ta inşa edilen Türk Evlerin içleri genellikle iki bölüme ayrılmıştır. Kadınların yaşadığı haremlik ve evin dışarıdan gelen misafirler için ayrılan selamlık bölümüdür (Moutsopoulou, 1985:30). Katalog kapsamına alınan Faralyalılar Konağında yapı haremlik ve selamlık olarak ayrılmıştır (bkz katalog 11). Türk evlerinin genelinde aile banyosu (hamam) bulunmaktadır (Balducci,1987:18). Rodos'ta Türk evlerinin birçoğunda hamam vardır (bkz katalog 5, 8, 10, 11). Ana merdivenden ayrı bir girişi bulunan haremlik evin küçük bir kısmını işgal ederken, selamlık çok daha fazla yer kaplamaktadır.

5.2 Cephe Özellikleri

Rodos Kasabasında incelenerek kataloga alınan 20 evin cephe özellikleri çıkmalar, kapılar, pencereler, cephe bezemeleri ve demir parmaklıklar incelenerek değerlendirilmeye alınmıştır.

5.2.1 Çıkmalar

Rodos evlerinde esas cephe karakterini vurgulayan ve ön cephede düzeni oluşturan en önemli elemanlar çıkmalardır. Araştırmaya dâhil edilerek katalog çalışması yapılan 20 evin (bkz katalog 1, 2, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 19, 20) on ikisinde çıkma görülmektedir. Dış cephe yüzeylerinde kat ve köşe silmeleri pencere ve kapı düzenlemeleri dışında başka bir cephe bezemesinin olmaması cephelerdeki çıkmaları daha belirgin kılmıştır. Rodos Kentinde bazı evlerin sokak ve yan cephelerinde karşılaştığımız çıkmalar, evlerin cephelerine hareket getiren elemanlardır. Evlerin bir kısmının düzgün parsellerde yapılması (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 16) cephelerin simetrik olmalarına, her cephenin aynı yükseklikte olmasına yalın görünümlü dış cephelerin oluşmasına neden olmuştur. İncelemeye alınan evlerde bulunan çıkmalar açık (bkz katalog 1, 3, 4, 6, 7) ve kapalı (bkz katalog 2, 5, 9, 11, 12, 18, 17) çıkmalar olmak üzere iki tiptedir. Açık ya da kapalı olsun Rodos Evlerinde çıkmaların ortak özelliği cephenin ortasında yer almalarıdır (Tablo 5.1). Ahşap çıkmalar özellikle Türklerin oturduğu Kale İçi Mahallesi'nde görülmektedir. Rodos Kale İçi Mahallesi'nde Uzun Çarşı Sokağı ve bir zamanlar Şövalyeler Caddesindeki evlerde çıkmaların sokak ve caddelere hareketlilik getirdiğini söyleyebiliriz. Şövalyeler Caddesinde bulunan kargir evlerin ahşap kapalı çıkmaları İtalyanlar döneminde tahrib edilmiştir.

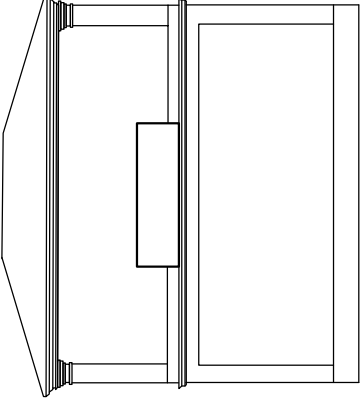
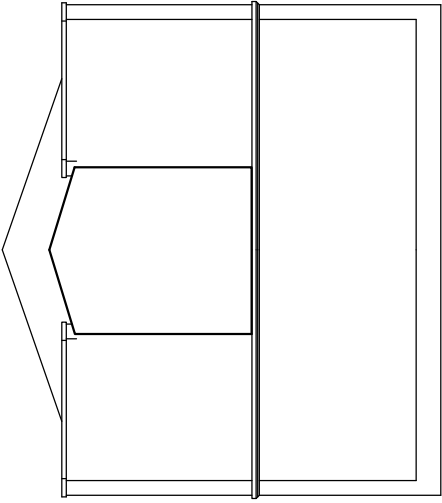
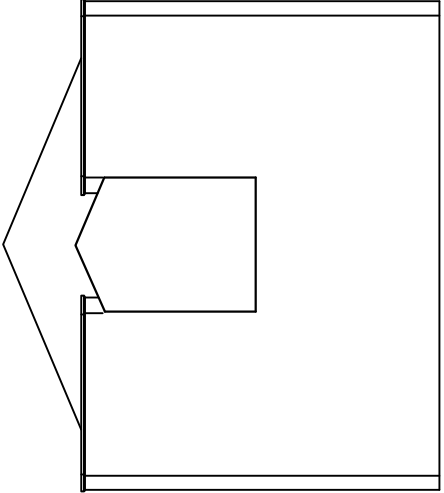
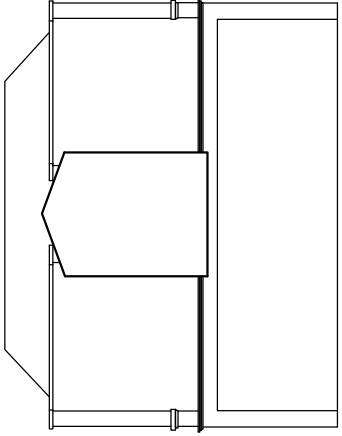
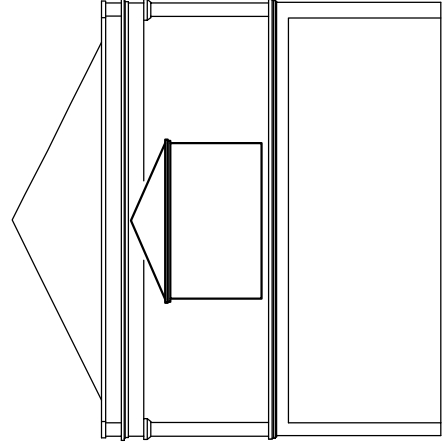
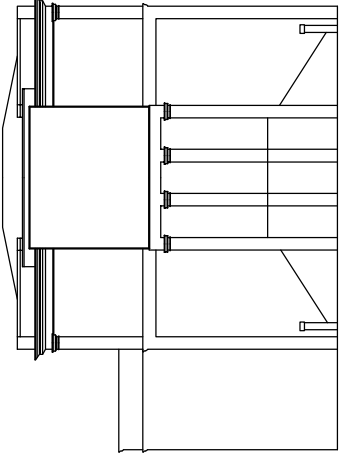
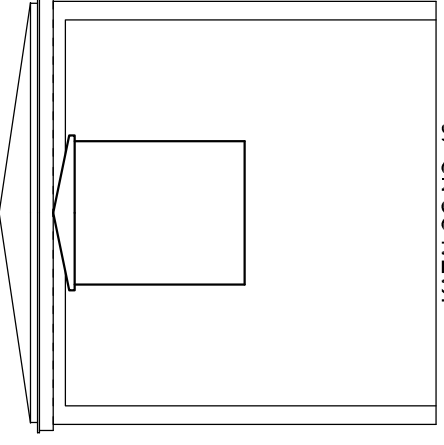
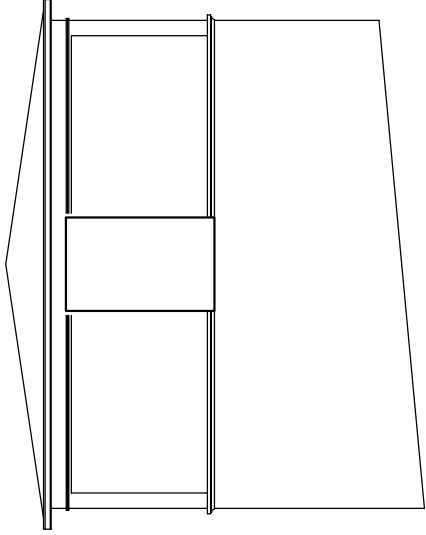
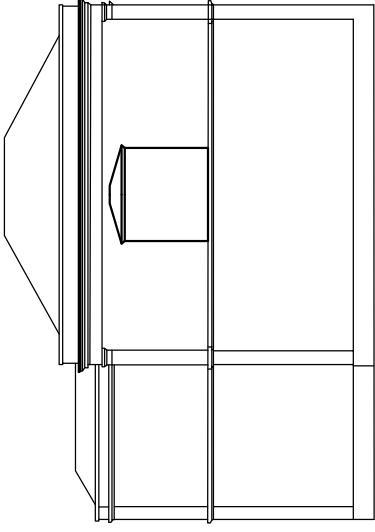
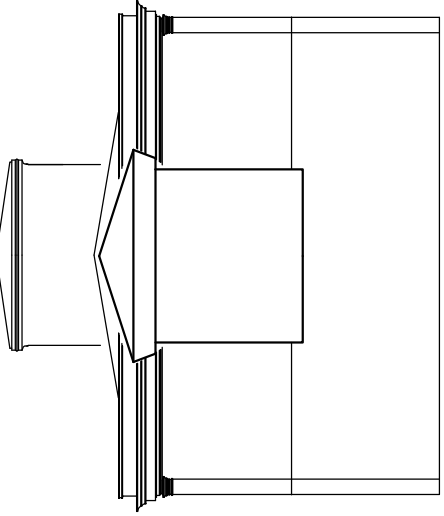
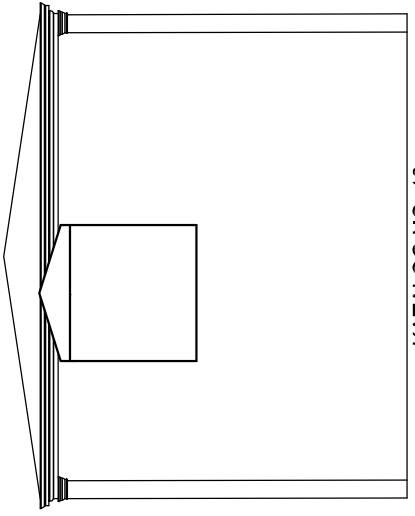
Araştırma yapılan evlerde kapalı çıkmaların çoğu tamamen ahşaptır (bkz katalog 2, 11, 12, 13, 17, 19, 20). Ancak bazı çıkmaların kargir yapıldığı örneklerde vardır (bkz katalog 9). Tamamen ahşap olan çıkmaların kendilerine ait çatıları vardır ve çatı örtüsü genellikle kiremittir. Bazılarının çatı örtüleri zamanla yıpranmış ve yerlerine metal levhalardan çatı örtüsü kullanılmıştır (bkz katalog 12). Kapalı ahşap tipteki çıkmalar altlarından payandalarla desteklenmiştir. Çıkmaların taşıyıcı vazifelerini gören payandaların bir kısmı ahşap (bkz katalog 5, 8, 11, 13, 16, 19, 20) ve metal elemanlardan (bkz katalog 1, 2, 17) oluşmaktadır. Metal payandalar demir döküm ve demir profillerden imal edilmiştir (Fotoğraf 5.1). Rodos evlerinde kullanılan çıkma taşıyıcı elemanları malzeme cinsine göre sınıflandırılmıştır (bkz Tablo 5.3). İster metal ister ahşap olsun payandalarda geometrik S ve C kıvrımlarla bezendiği (bkz katalog 1, 2) gibi çeşitli bitkisel motifli bezemelerin de olduğu görülmektedir (bkz katalog 11, 13). Ahşap payandalarda bitkisel motiflerin kullanıldığı evlerin bazılarında benzer çıkma taşıyıcıları vardır (Tablo 5.3, katalog 11,13) (Fotoğraf 5.2). Bazı örneklerde ahşap çıkmalar giriş kapısının kenarlarında bulunan antik başlıklı sütunlara oturmaktadır (bkz katalog 12). Bir kısım evlerde de ahşap çıkmalar basit ahşap elemanlardan oluşmaktadır (bkz katalog 16, 20).

Ahşap çıkmaların pencerelere kadar olan parapet kısmı, çıkma tabanlarında ve pencerelerin üst kısımları tamamen ahşaptır ve üzerlerinde oyma motifler yer almaktadır (Tablo 5.2). Pencereleri ayıran dikmelerde de yoğun ahşap süslemeler görülmektedir (bkz katalog 11). Ahşap çıkmalar üzerinde yer alan ahşap köşe dikmeleri üzerinde yivler ve stilize edilmiş çeşitli motifler görülür. Bazı örneklerde ahşap oyma motifler evin çıkma dışında alçı sıva ile yapılmış motiflerin tekrarı şeklindedir ve cephe ile bütünlük oluşturur (bkz katalog 11) (Fotoğraf 5.3). Katalog 11 de incelemeye alınan evin ahşap çıkmasında kullanılan ahşap dişli motifler yine cephenin çatı alınlarında kullanılan alçıdan yapılmış dişli motiflerle aynı biçimdedir.

Kapalı çıkmaların bazılarının cepheleri yatayda ve düşeyde karelere bölünmüştür (bkz katalog 2, 9, 11, 17, 19, 20). Çıkmalardaki pencerelerin ahşap doğramaları yine kare formunda küçük pencercikler şeklinde yapılarak renkli camlarla süslenmiştir (bkz katalog 2, 9, 11, 17, 20). Bazı çıkmaların tepe pencerelerinin ahşap doğramalarında yıldız şeklinde geometrik formların uygulandığı görülmektedir (Tablo 5.2, katalog 11,12) (Fotoğraf 5.4). Bu pencerelerde mavi ve turuncu renkte camlar kullanılmıştır. Çıkmalardaki pencereler düşey sürmeli (giyotin) penceredir. Bazı pencereler çift kanatlıdır (bkz katalog 16).

Araştırmaya dâhil edilen bazı evlerde balkonlar bulunmaktadır (bkz katalog 1, 3, 4, 6, 7). Rodos evlerinde bulunan balkonların çoğu cephenin ortasındadır (bkz katalog 1, 3, 4, 6, 7). Katalog 14 deki evin balkonu ise binanın köşesinde girişin hemen üstünde yer almıştır. Ana giriş cephesinde yer alan balkonlu evlerin çatıdaki bitişi diğer çatı kısımlarından ayrılarak üçgen bir alınlıkla (bkz katalog 1, 4, 6, 7) taçlandırılmıştır. Bazı örneklerde üçgen alınlık yerine dairesel formda alınlıkların uygulandığı görülmektedir (bkz katalog 3). Oturma işlevi olarak kullanılmayıp tamamen cephede düzeni oluşturmaya yönelik yapılan balkonlar üst katta bulunan sofanın uzantısı şeklindedir. Genelde giriş kapısının üzerinde ön cephede yer alan balkonlarda S ve C kıvrımlarla oluşturulmuş ya da düz beton elemanlardan yapılmış balkon parmaklıkları kullanılmıştır (bkz katalog 3, 4, 6, 7). Bazı örneklerde mermer ve diğer taşlardan çeşitli stilize motifler içeren korkuluklar da düzenlenmiştir (bkz Tablo 5.1). Bu korkuluklarda kullanılan motifler antik dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Balkonlar girişin hemen yanında bulunan antik sütun başlıklı kolonlara oturtulmuştur. Bu özellikteki evlerin balkonlarının yanlarında yine antik başlıklı kolonlar yer alır ve boyları çatı alt seviyesine kadar devam ederler (bkz katalog 1, 3, 4, 6, 7). Bu yapıdaki evlerde balkon altlarında bulunan alınlıklarda çeşitli geometrik formlarda bezemelere rastlanmaktadır (bkz katalog 3, 4, 6, 7). Bazı örneklerde dişli motifler kullanılmıştır (bkz katalog 3, 4).

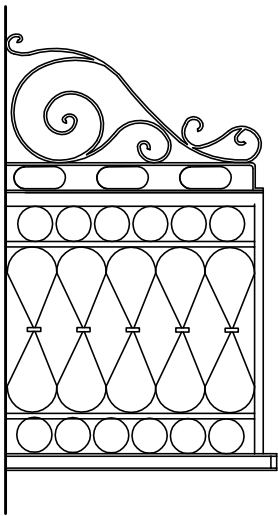
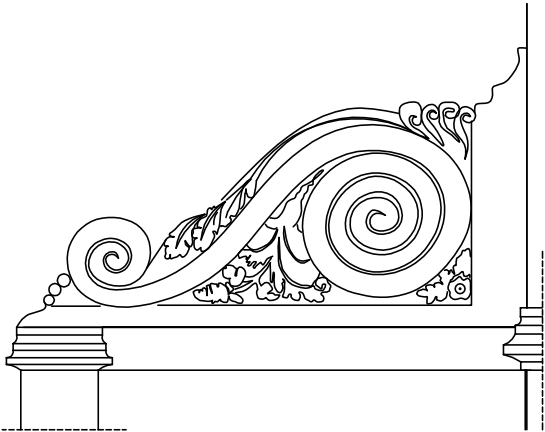
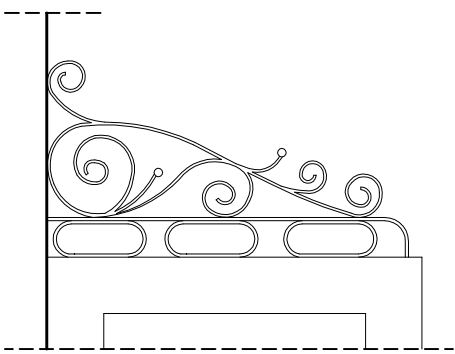
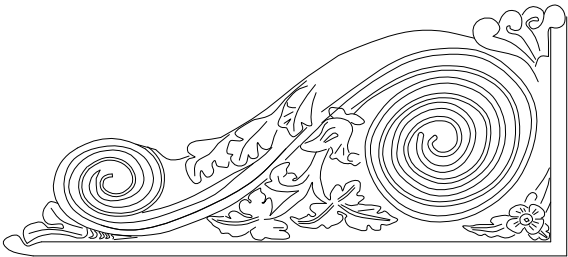
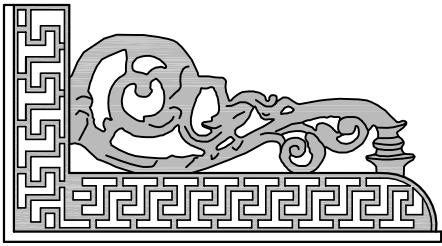
Rodos evlerinde bulunan çıkmalarda neo klasik akımların etkisi görülmektedir. Ahşap oyma ile stilize edilmiş çıkmaların kenarlarında yer alan sütunlar antik düzeni yansıtmaktadır. Balkonların kenarlarında yer alan antik sütun başlıklı kolonlar ile girişin hemen üzerinde bulunan üçgen alınlıklarla taçlandırılmıştır. Bu uygulamaya yapıya antik bir hava vermiştir. Cephedeki çıkmalarda antik öğelerin kullanılmasını Rodos şehrinde antik dönemden kalan yapılar olması ve bu yapılardaki öğelerin kullanılmasıyla ilişkilendirebiliriz.

AÇIK ÇIKMA	KAPALI ÇIKMA
 KATALOG NO: 7 KATALOG NO: 1 KATALOG NO: 4 KATALOG NO: 6	 KATALOG NO: 2 KATALOG NO: 9 KATALOG NO: 12 KATALOG NO: 17 KATALOG NO: 5 KATALOG NO: 11 KATALOG NO: 13

RODOS EVLERİ ÖN CEPHESİNDEKİ ÇIKMA ÖRNEKLERİ

TABLO 5.2

AĞAÇ	KARGİR
KATALOG NO: 2 KATALOG NO: 17 KATALOG NO: 19 KATALOG NO: 12 KATALOG NO: 13 KATALOG NO: 11 KATALOG NO: 20	KATALOG NO: 9

METAL (AÇIK)	AĞAÇ (KAPALI)
KATALOG NO:1 	KATALOG NO:11
KATALOG NO:2 	KATALOG NO:13
KATALOG NO:17 	

Fotoğraf 5.1 Katalog 17'deki evin çıkmasının metal döküm furuşu

Fotoğraf 5.2 Katalog 13'deki evde bitkisel motifli ahşap çıkma taşıyıcısı

Fotoğraf 5.3 Katalog 11'deki evin ahşap kapalı çıkması

Fotoğraf 5.4 Katalog 12'deki evde geometrik motifli çıkma pencereleri

5.2.2 Kapılar

Kataloga dâhil edilen Rodos Evlerinde doğrudan sokaktan girilen veya bahçeden eve ulaşımı sağlayan kapılar bahçe kapısı ve giriş kapısı olarak şekillenmiştir. Evlere ana girişi sağlayan kapılar cepheye uygun üslupta yapılmışlardır. Evlerin kapıları genellikle cephe ortasında bulunmaktadır. İki katlı kargir evlerin çoğunda doğrudan eve girişi sağlayan ana kapılar cephenin içine doğru alınarak içerlek girişte yer almaktadır (bkz katalog 3, 4, 6, 9, 12, 16). Bazı evlerde ana giriş kapısının dışında iç avluya girişi veya haremlik ve selamlık girişlerini sağlayan kapılar bulunmaktadır (bkz katalog 6, 7, 8, 11, 12).

Rodos evlerinde ana giriş kapılarının bazılarının kapı üstlerinde pencereler vardır (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 20). Kapı üstündeki pencereler düz taş söveli ve kemerli olmak üzere iki farklı biçimde düzenlenmiştir (Tablo 5.4). Kapı üstünde bulunan düz taş söveli pencerelerin boyutlarında herhangi bir düzen bulunmamaktadır ve kapının cephedeki biçimlenişine göre değişmektedir (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 20). Bazı evlerin giriş kapısı kemerlidir (bkz katalog 1, 6, 7, 9, 11). Üst kısmı düz ya da kemerli olsun kapı üstü pencerelerin çoğu demir parmaklıdır. Bir kısmında ise demir parmaklık yapılmamıştır (bkz katalog 1).

Bazı örneklerde kapının iki kenarını çevreleyen taş söveler kolon biçiminde düzenlenmiştir (Tablo 5.4) (bkz katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15) (Fotoğraf 5.5). Bu sövelerin çoğu kapı üst kısmında yer alan tepe pencerelere kadar uzanır. Antik kolon başlıklılarını anımsatan düzene sahip taş söveli kapılar bir kısmında ise S ve C kıvrımlı sütun başlıklı kolon düzeni hâkimdir (Tablo 5.4) (bkz katalog 6, 7). Bazı kolonlar kapı kenarlarında taş kademeli silmelidir ve tepe pencerelerinde yine kademeli alçı silmeden çeşitli geometrik formlarda alınlık görülmektedir. Bu kapılarda üst alınlıklarda çeşitli motiflere de rastlanmaktadır (bkz katalog 3, 4, 6, 7). Bazı evlerde kapı kenarlarını çevreleyen kolonlar doğal taş söveler kolon biçiminde düzenlenmiş kemerin orta noktasını oluşturan kilit taşı sövede çıkıntı yapacak biçimde oluşturulmuştur (bkz katalog 20).

Kapı üstleri penceresiz düzenlenmiş kapılar genellikle iki kanatlı, ahşap ve tablalıdır (Tablo 5.4) (bkz katalog 2, 8, 10, 14, 16). Bu kapılarda kanatlar 10–15 cm genişliğinde düşey ve yatay ahşapların birbirine geçmesiyle (bkz katalog 10) veya ahşapların birbirine çakılmasıyla (bkz katalog 18) yapılmıştır. Kapı üstü penceresiz örneklerin bir kısmının üstü ahşap düz lento şeklindedir (bkz katalog 2, 14, 16). Penceresiz örneklerde kapıların sivri kemer (bkz katalog 10) veya basık kemer biçimli (bkz katalog 8) düzeni görülmektedir Fotoğraf 5.6).

Basık kemer biçimli kapıların bir kısmı taş sövelidir ve kilit taşı öne doğru çıkıntılıdır (bkz katalog 8, 10). Bazı kapıların üzerinde demir profilden yapılmış kilit sistemi mevcuttur (bkz katalog 10). Ahşap tablalı kapılar genellikle Rodos Kasabasında yaşayan Türklerin evlerinde görülmektedir. Ahşap tablalı kapılar üzerinde metal kapı tokmakları bulunmaktadır. (bkz katalog 2, 10, 16).

Sokaktan evlere ana giriş sağlayan kapıların çoğunun kanatlarının alt kısımlarında kademeli geometrik biçimli çıkıntılar bulunmaktadır (bkz katalog 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 20). Bazı kapılarda bu ahşap çıkıntıların üzerine değişik motiflerde bezemeler bulunmaktadır. Bezemeler çiçek ve yaprak süslemeler şeklinde kapı kanatlarına uygulanmıştır (bkz katalog 9, 11, 13) (Fotoğraf 5.7). Bazı örneklerde kapıların üstlerinde alçı çiçek motifli bezemeler bulunmaktadır (bkz katalog 11).

Kapı kanatlarının üzerinde yer alan pencerelerde S ve C kıvrımlarla oluşturulmuş demir parmaklıklar yapılmıştır (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 15, 20). Demir parmaklıklar çeşitli bitkisel ve geometrik kompozisyonları içererek değişik bezeme özellikleri göstermektedir. Kanat üzerlerinde ve tepe pencerelerindeki demir parmaklıklar birbiriyle uyumlu yapılmışlardır.

Rodos evlerinde ana giriş kapılarının renkleri binaların cepheleriyle uyumlu olacak şekilde seçilmiştir (Fotoğraf 5.8).

AĞŞAP PERVAZLI		TAŞ SÖVELİ	
AĞŞAP TABLALI KANAT	DEMİR PARMAKLI KANAT	AĞŞAP TABLALI KANAT	DEMİR PARMAKLI KANAT
KATILGO NO:18 KATILGO NO:16	KATILGO NO:13 KATILGO NO:12	KATILGO NO:5	KATILGO NO:11 KATILGO NO:3 KATILGO NO:14 KATILGO NO:15 KATILGO NO:17 KATILGO NO:1 KATILGO NO:8 KATILGO NO:7
KEMERLİ	DÜZ - PENCERELİ	KEMERLİ - PENCERELİ	DÜZ
KAPİ ÜSTÜ PENCERELİ		KAPİ ÜSTÜ PENCERESİZ	

RODOS EVLERİ GİRİŞ KAPISI ÖRNEKLERİ

TABLO 5.4

Fotoğraf 5.5 Katalog 15'deki evin söveli, üstü pencereli demir parmaklı kapısı

Fotoğraf 5.6 Katalog 10'daki evin sivri kemerli ahşap tablalı kapısı

Fotoğraf 5.7 Katalog 11'deki evin kapısındaki alt kanatlarda bitki motifli ahşap bezeme

Fotoğraf 5.8 Katalog 13'deki Türk Evinin bitki motifli ahşap kapısı

5.2.3 Pencereleler

Evlerin odalarına aydınlık ve hava sağlayan, cephe karakteristiğinin oluşumunda bir diğer önemli eleman pencerelerdir. Rodos Evlerinde pencereler evlerin planlarına ve yapıldıkları önemlere bağlı olarak malzeme ve biçim farklılıkları gösterir. Pencere tipleri de, evlerde cepheyi karakterize eden öğeler durumundadır. Kataloga alınan evlerin pencereleri üstleri kemerli ve düz olarak, üzerleri demir parmaklı veya kapaklı olarak, svelerde kullanılan malzemelere göre sınıflandırılmıştır (Tablo 5.5). Pencere boyutları genelde ½ oranına uygun olarak düzenlenmiştir.

Rodos evlerinin zemin katlarında bulunan pencereler yoldan geçenlerin göz hizasının üstündedir ve demir parmaklıdır (bkz katalog 16). İncelemeye alınan evlerin birçoğunda zemin kat pencereleri demir parmaklıdır (bkz katalog 1, 2, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15). Demir parmaklıklarda S ve C kıvrımlı motifler kullanıldığı gibi bazı örneklerde düz demir kullanılmıştır (bkz katalog 2, 8).

Tümüyle kargir olan evlerin pencerelerinde genellikle taş söve kullanılmıştır. Pencere st düz lento ile geçilmiş olan örneklerde pencere üstünde kademeli taş silmeler ya da alçı silmeler bulunmaktadır (Tablo 5.5). Rodos Evlerinin bir kısmında pencerelerin üstleri kemerli olarak düzenlenmiştir (bkz katalog 1, 4, 6, 9, 11). Çoğu evin pencere üstü düz lentoludur (bkz katalog 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 20). Pencere st düz lento ve kemerle geçilmiş olanların birçoğunda kullanılan malzeme taş (bkz katalog 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14), alçı (bkz Katalog 1, 9, 11, 14) ve ahşaptır (bkz katalog 8, 15, 20).

Rodos Evlerinin genelinde alt kat ve st kat pencerelerde pencereleri tüm Akdeniz Bölgesinde yaygın olarak kullanılan ahşaptan imal edilmiş panjurlu kapaklar kullanılmıştır (bkz katalog 2, 3, 7, 8, 9, 11, 13, 15). Ahşap kapağın amacı açık pencereden içerisinin görünmesini engellemek ve temiz havanın eve girmesini sağlamaktadır. Bu kapakların bir kısmı ya tamamen dışarıya açılmakta (bkz katalog 8, 15) veya parçalı olarak açılmaktadır. Genellikle biçimlerine göre yerleştirilen kapaklar iki kanatlıdır. Bu örneklerde panjurlu iki kanat yanlara açılır (bkz katalog 2, 3, 7, 9, 11, 13, 15). Bazı uygulamalarda, bu iki kanatlı kepenklerin her bir kanadı kendi içinde iki ayrı parçadan oluşur ve dikey ekseninde ikiye katlanabilir (bkz katalog 2, 3). Bu örneklerde güneş ışığının gelişine göre kepenkleri ayarlamak mümkündür. Kepenkler 10–15 cm lsnde tahtaların yatay ve düşey birleşmeleriyle imal edildikleri gibi kimi örneklerde birbirine geçme tekniğiyle yapılmıştır (bkz katalog 8, 15).

Pencerelerin bir kısmında kayıtlarla bölünmüş veya kayıtsız olarak cephelerde yer alan düşey sürme (giyotin) tipi görülmektedir (bkz katalog 12, 14). Rodos Evlerinin çoğunda üstü sabit ortadan açılan 2 kanat düzeni bulunmaktadır (bkz katalog 2, 4, 5, 6, 11, 12, 13, 14, 15, 20). Açılan kanat değişik oranlarda sabit kayıtlarla yatay bölümlendirilmiştir. Bu bölümlenmede belirgin bir düzenleme ilkesi göze çarpmamaktadır. Bazılarının önlerinde 30–40 cm yüksekliğinde ahşap parmaklıklı korkuluklar bulunmaktadır (bkz katalog 15). Pencerelerde kullanılan ahşap korkuluklar Rodos Kasabasında Türklerin yaptığı evlerde görülmektedir. Bu pencerelerin doğrama yatay kayıt aralıkları dökme cam kullanıldığı için küçük tutulmuştur (bkz katalog 15).

Bazı örneklerde pencerelerin her iki kenarında Toskan tipinde kolon başlıkları görülmektedir (bkz katalog 1, 3, 9, 11). Kolon başlıkları genel cephe düzeniyle uyumludur. Bir kısım pencerelerin üstü taş söveler kademelidir (Fotoğraf 5.9). Rodos Evlerinin bazılarında kademeli taş sövelerin yanında geometrik düzende uygulanan elemanlar bulunmaktadır (Fotoğraf 5.10). Pencere altlarında döşeme seviyelerine kadar uzanan geometrik düzenlemeler görülmektedir (bkz katalog 4, 6, 7). Pencere üstü kemerli örneklerin bazılarında giriş kapılarının da olduğu gibi kemerin orta noktasını oluşturan kilit taşı söve üzerinde çıkıntı yapacak biçimde düzenlenmiştir (bkz katalog 4). Kimi örneklerde de pencere üstü basık kemerli sövelerde de kademeli taş silmeyle geçilmiştir (bkz katalog 6).

Bazı zemin kat pencerelerin üstünde yarım daire kemerli renkli camlarla süslenmiş küçük pencereler bulunmaktadır. Bu pencereler değişik desenlerde ferforje demir korkulukludur (bkz katalog 1, 9, 11). Ahşap doğrama kayıtları geometrik formlarla bölümlenmiştir. Bazıları yıldız motifli doğramalar biçimindedir (bkz katalog 1, 9, 11).

Saçaklı pencere özellikle evlerde güneş kontrolü sağlamak ve yağmur sularının etkisinden pencereyi bir ölçüde de olsa korumak amacıyla ortaya çıkmış, bazı Rodos Evlerinde görülen mimari uygulamadır (bkz katalog 8, 10, 15, 18). Rodos Kasabasında Türklerce “tura” adıyla bilinmektedir. Turalar çoğu zaman metal payandalarla desteklenmiş olsa da ahşap payandalı olanlar da vardır (bkz katalog 18). Payanda boyutları ve biçimleri saçak genişliklerine göre değişmektedir. Bu saçakların üstü ilk dönemlerde kiremit kaplansa da sonradan kurşunla kaplanarak değişikliğe uğratıldığı tesbit edilmiştir (Fotoğraf 5.12) (bkz katalog 18). Zemin kattaki kapı siperleriyle birlikte birinci katta sıralanan pencereler üzerinde sıralanan turalar, bu türden evlerin düz damı ile monotonlaşmış etkisini gidermektedir.

Turaların bulunduğu evlerin genelinde alçı tepe pencereleri göze çarpmaktadır (bkz katalog 10, 15, 18). İkinci katta pencere üstlerinde alçı tepe pencereleri bulunur (Fotoğraf 5.11). Türk evi cephe düzenlerinde gördüğümüz alçı tepe pencerelerinin Rodos'ta 19.yy Osmanlı egemenliğinde yapılan Türk evlerinin birçoğunda uygulandığı görülmektedir. Türk evlerinde görülen tepe pencereleri 20.yy başlarında içleri doldurulmaya başlanmıştır (Fotoğraf 5.12) (bkz katalog 18). Bu tepe pencereleri renkli ve değişik biçimlerde kesilmiş, alçılarla tutturulan camlarla örtülmüş geometri olarak sivri kemer formunda yapılmıştır. Bu renkli camlar sembolik ve geometrik dekorları oluşturmaktadır. Ayrıca üzerlerinde bitki motiflerinin de işli olduğu örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Katalog 8'de bir Türk evi olan Topçubaşı Ağa evinde yanlarında iki selvi ağacı bulunan geniş merdivenli bir caminin temsil edildiği görülmektedir. Topçubaşı Ağa Evi 1851 yılında inşa edilmiştir. Katalog 10'daki 1850-1860 yılları arasında inşa edilen Hasan Bey Konağında kenarlarında bitki motiflerinin işli olduğu alçı tepe pencereleri görülmektedir (Fotoğraf 5.13). Alçı tepe pencerelerinin bazılarında neo klasik tesirlerin etkisini motiflerde görmek mümkündür (bkz katalog 10).

DÜZ LENTOLU

KEMERLİ

AHŞAP KAPAKLI

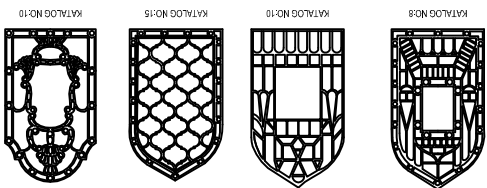
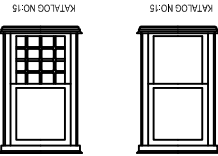
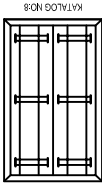
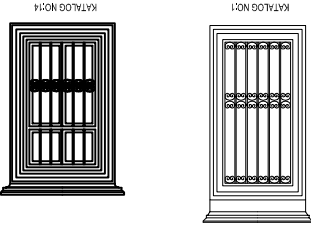
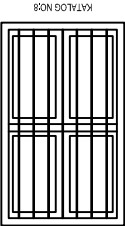
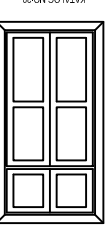
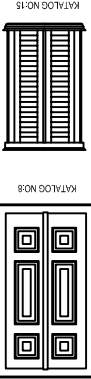
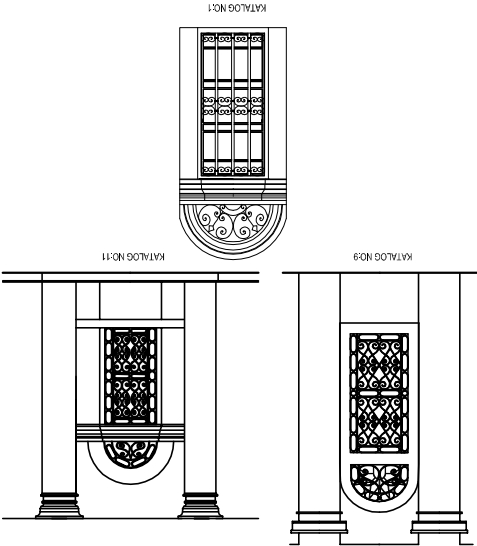
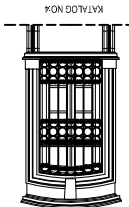
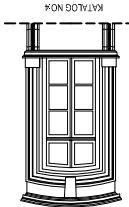
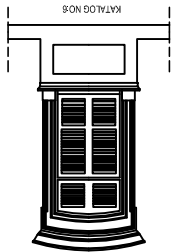
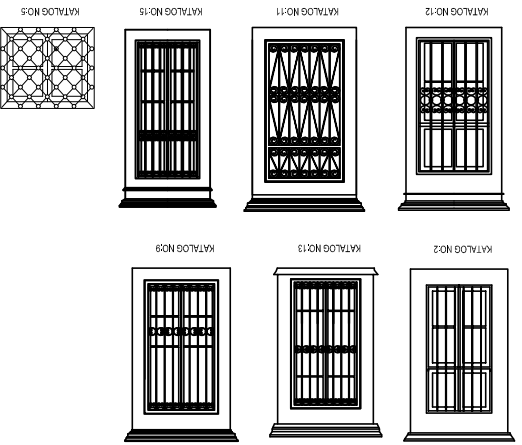
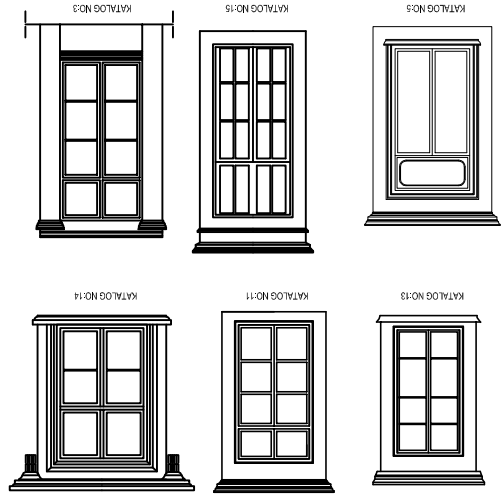
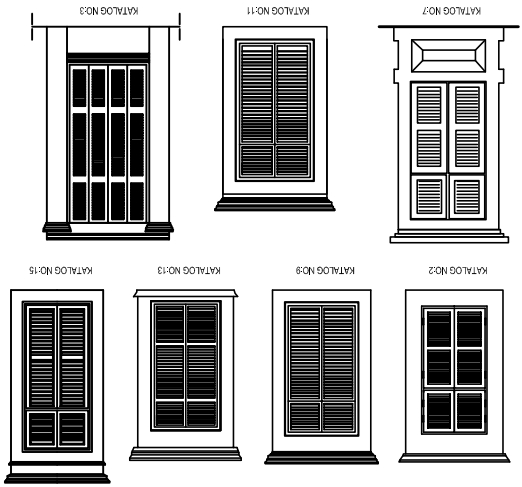
DEMİR PARMAKLIKSIZ

DEMİR PARMAKLI

AHŞAP KAPAKLI

D.PARMAKLIKSIZ

DEMİR PARMAKLI

ALÇI TEPE PENCERESİ

AHŞAP PERVAZLI

ALÇI SÖVELİ

TAŞ SÖVELİ

RODOS EVLERİ PENCERE ÖRNEKLERİ

TABLO 5.5

Fotoğraf 5.9 Katalog 11'deki evin kademeli taş söveli demir parmaklı penceresi

Fotoğraf 5.10 Katalog 14'deki evin üstü taş söveli penceresi

Fotoğraf 5.11 Topçubaşı Ağa Evinde alçı tepe pencerelerinin sofadan görünüşü

Fotoğraf 5.13 Katalog 10'da alçı tepe pencereleri

Fotoğraf 5.12 Rodos daha çok Türklerin yaşadığı Kaleiçi Mahallesiinde bir görüntü
(IRCICA Fotoğraf Arşivi, II. Abdülhamit Yıldız Fotoğraf Albümleri)

5.2.4 Bezemeler

Rodos Evlerinde cephede kullanılan bezemeler farklı dönem özellikleri gösterirler. Evlerin giriş cephelerinde dikkati çeken süslemeler pencereler ve kapılar üzerindeki demir parmaklıklar, ahşap çıkma altlarında ve çıkma cephelerindeki süslemeler, cephede yer alan köşe ve alınlık silmeleri olarak görülmektedir. Bazı evlerde görülen balkon korkulukları, giriş sahanlığında bulunan antik sütun başlıklı kolonlar Rodos Evlerine antik hava katmaktadır (Tablo 5.6).

Rodos Evlerinin cephelerinde kullanılan bezemeler bütün örneklerde cephenin orta kısmında ana giriş kapısı çevresinde toplanmıştır. Evin ön cephesinin oluşumunda cephe karakterini etkileyen cephe bezemelerinde en önemli elemanlar cephe köşelerinde yer alan köşe dikmeleri ile kat hizalarında ve saçak altlarında bulunan alçı sıvalı kademeli silmelerdir (Tablo 5.7) (bkz katalog 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17) Köşe dikmeleri tıpkı bir antik sütun gibi başlık, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Başlık ve kaide kısımları gövdeden taşırılmıştır (bkz katalog 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17). Köşe dikmelerinde yivler, stilize geometrik örgüler, kabarık kare veya dikdörtgenler şeklinde motifler bulunmaktadır (bkz katalog 3, 4, 5, 6, 9). Aynı motifler yatayda girinti çıkıntı şeklinde yivler olarak kat ve saçak silmelerinde de görülmektedir (bkz katalog 3, 4, 6, 9, 11, 12, 17). Bazı örneklerde saçak ve kat hizalarında desen kullanılmamış kademeli alçı sıvayla yetinilmiştir (Tablo 5.7) (bkz katalog 1, 2, 5, 6, 9, 13, 14, 15). Rodos Evlerinde bazı cephelerde saçak silmelerinin altında arşitrav biçiminde triglifli bordürler yer alır (bkz Katalog 6, 11). Rodos evlerinin çoğunda saçak altında ve kat silmelerinde değişik geometrik formlarda alçı kademeli uygulamalar görülmektedir.

Bazı evlerin cephelerinde yapı köşelerinde yer alan antik Dor kolonu biçimindeki pilastrlar görülmektedir. Bu cephe biçimlenişinde neo klasik mimari usluhta anıtsal bir hava verilmeye çalışılmıştır. Ana giriş kapılarının her iki yanında taş söveler kapı yüksekliğine kadar Dor ya da Toskan sütunu biçiminde düzenlenmiştir. Bazı giriş kapılarının yanlarında plastr biçiminde akantus yapraklarından oluşan antik başlıklı kolonlar da yer almaktadır (bkz katalog 3, 4, 6, 7) (Fotoğraf 5.14). Bazı örneklerde girişte yer alan kolon başlıkları Toskan sütunu biçiminde düzenlenmiştir (bkz katalog 1, 3, 5, 9, 11, 15) Bu uygulamalarda antik başlıklı kolonların balkon yanlarında ikinci katta da saçağa kadar devam ettirildiği de görülmektedir (bkz katalog 1, 2, 3, 4, 6, 7).

Rodos Evlerinde alınlıklarında antik Rodos yapılarının cephe süslemelerini anımsatan stilize edilmiş bitkisel bezemeler de kullanılmıştır (bkz katalog 1). Bir kısım örneklerde giriş kapısı içerlek girişinin iç tavanında çiçek motifli alçı rozetler bulunur (bkz katalog 11). Giriş kapılarının üzerlerinde de dökme demirden imal edilmiş bitki desenli rozetlere de rastlanmaktadır (bkz katalog 11).

Bazı yapıların ön cephelerinde üçgen alınlıklı çıkmaların kenarlarında plastr biçiminde yer alan Dor kolonlarının yanında triglifli arşitrav silmesi benzeri bir bordür kullanılmış ve antik tapınak cephelerindeki gibi anıtsal bir hava verilmeye çalışılmıştır (bkz katalog 1) (Fotoğraf 5.15). Cephe karakterini etkilen elemanlar arasındaki üçgen alınlıklar ise genellikle girişin üzerinde yer almışlardır. Bu alınlıklar içerisinde alçı ve veya kalem işinden rozet, yıldız, kıvrık dal ve çiçek gibi değişik motifler uygulanmıştır. Faralyalı Konağında üçgen alınlıklı çıkmanın üzerinde Rodos Adası sakinlerinin Yunan Güneşi diye tabir ettiği Antik Rodos yapılarının akroterlerini anımsatan taştan stilize bir lotus rozeti ve alçı çiçek motifleri bulunur (Fotoğraf 5.16, 5.17) (bkz katalog 11). Aynı uygulamayı evin selamlık girişi cephesinde bulunan çıkmada ahşaptan uygulandığını görmek mümkündür. Katalog 3'deki evin giriş cephesinde içinde S kıvrımların bulunduğu alınlık da benzer şekilde süslenmiştir. Ayrıca bu evin alınlığı üzerindeki bezemelerde geometrik formda alçı rozetler görülmektedir

Ahşap ve taş söveli pencerelerin üst ve alt bitişleri kullanılan söve malzemesine göre farklılık göstermektedir. Ahşap söveli pencerelerin üstü çoğunlukla düz lentolu ve söve üstü ahşap kademelidir. Pencerenin iki yanındaki ahşap tablalı kepenkler pencere düzenini tamamlamaktadır. Taş söveli örneklerde kademeli düz taş ve alçı silmeler kullanılmıştır. Ayrıca cepheye anıtsallık kazandırmak üzere söveler üzerindeki silmeler kat kat abartılı büyüklükte kullanılmış ve geometrik motifli bordürler uygulanmıştır (bkz katalog 4, 6, 11, 15). Taş söveli örneklerin bazılarında pencere altlarında sövenin altında kare ya da değişik motiflerde süsler görülmektedir (bkz katalog 14).

Cephesi açık çıkma şeklinde biçimlenen evlerde balkonların metal ve kargir korkulukları cepheye uygun olarak çeşitli formlarda imal edilmişlerdir. Korkuluklarda stilize edilmiş bitki motifler kullanılmıştır. Çıkmaların metal ve kargir payandalarında bitkisel ve geometrik motiflere rastlanmaktadır.

Ahşap kapalı çıkmalarda çıkma kenarlarında köşe yivli ahşap köşe dikmeleri bulunur (bkz katalog 11). Köşe dikmelerinin başlıkları ahşaptan ve kademelidir. Çıkma alınlık silmelerinde stilize edilmiş geometrik motifler kullanılmıştır. Bazı ahşap çıkmaların pencerelerinin

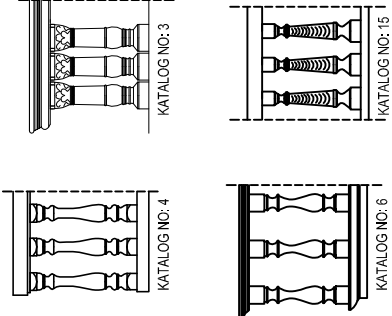
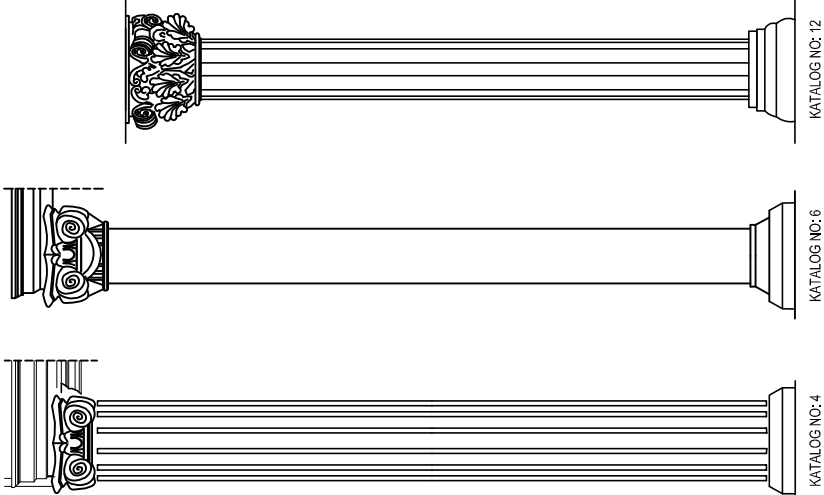
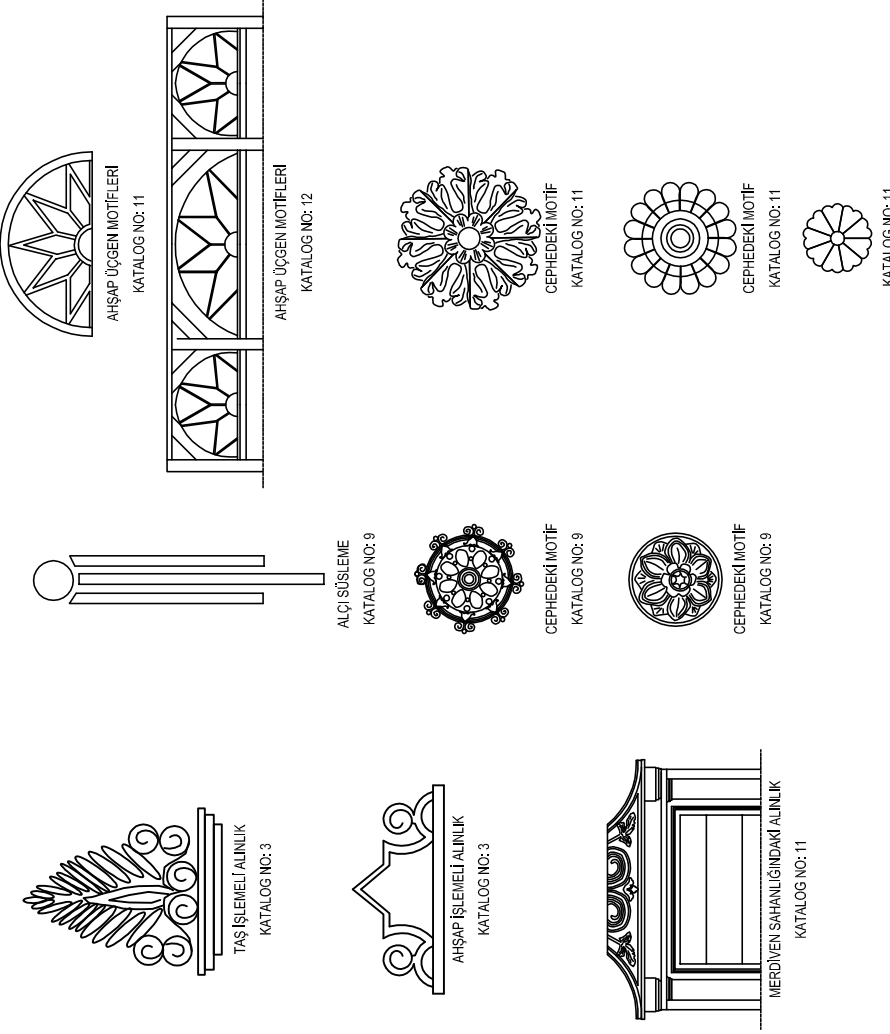
üzerlerinde yer alan tepe pencerelerinde yıldız motifleri kullanılmıştır (bkz katalog 11, 12). Rodos adasında bazı evlerde yıldız motiflerini evlerin kapı üst pencerelerinde doğramalarında renkli camlarla birlikte uygulandığını görmek mümkündür (bkz katalog 12) (Fotoğraf 5.18).

Rodos'ta bazı evlerin çıkma altlarındaki kargir payandalar üzerinde stilize edilmiş kıvrık dal, çiçek ve yaprak motifleri kullanılmıştır (bkz katalog 11, 13). Bazı evlerdeki uygulamalarda benzer motifler farklı ölçülerde kullanılmıştır (bkz katalog 11, 13). Faralyalılar Konağının harem bölümündeki çıkış merdivenin sahanlığında bulunan ahşap merdiven bitişiindeki alınlıkta yaprak deseni görülmektedir. Bitki motiflerini ahşap kapılarının kanatlarının üzerlerinde de görmek mümkündür (Fotoğraf 5.19).

Rodos evlerinde 19. yüzyılın neo klasik anlayışını yansıtan kapıların üzerinde yer alan metal parmaklıklarda kullanılan motifler stilize geometrik örgüler, stilize meanderler ve bitki motiflerinden oluşmuştur. Bazı evlerde kullanılan antik döneme ait elemanlar dikkat çekmektedir.

RODOS EVLERİ ÖN CEPHESİNDE BULUNAN BEZEME ÖRNEKLERİ

TABLO 5.6

BALKON KORKULUKLARI	GİRİŞ SAHANLIĞI SÜTUNLARI	CEPHELERDEKİ SÜSLEMELER
 KATALOG NO: 4 KATALOG NO: 3 KATALOG NO: 6 KATALOG NO: 15	 KATALOG NO: 4 KATALOG NO: 6 KATALOG NO: 12	 TAŞ İŞLEMELİ ALINLIK KATALOG NO: 3 AHŞAP İŞLEMELİ ALINLIK KATALOG NO: 3 MERDİVEN SAHANLIĞINDAKİ ALINLIK KATALOG NO: 11 ALÇI SÜSLEMESİ KATALOG NO: 9 CEPHEDEKİ MOTİF KATALOG NO: 9 AHŞAP ÜÇGEN MOTİFLERİ KATALOG NO: 11 AHŞAP ÜÇGEN MOTİFLERİ KATALOG NO: 12 CEPHEDEKİ MOTİF KATALOG NO: 11 CEPHEDEKİ MOTİF KATALOG NO: 11

Fotoğraf 5.14 Katalog 12'deki evin giriş kapısının yanında alçı sütun başlığı

Fotoğraf 5.15 Katalog 1'deki Akkavi Evinin cephesindeki üçgen alınlığı

Fotoğraf 5.16 Katalog 11'deki Türk Evinin üçgen alınlığındaki alçı motif örnekleri

Fotoğraf 5.17 Katalog 11'deki evin ana giriş kapısı üzerindeki alçıdan çiçek motifi

Fotoğraf 5.18 Katalog 12'deki evin çıkmasındaki yıldız motifli pencere

Fotoğraf 5.19 Katalog 13'deki evin giriş kapısı kanadında bitki motifleri

5.2.5 Demir Parmaklıklar

Rodos adasında bazı örneklerde çıkmalarda kıvrım dal ya da meander bordürlü konsollar görülmektedir. Bazı konsollarda bordürün altında S kıvrım arasında stilize lotuslardan oluşmaktadır (bkz katalog 17). İncelemeye alınan evlerin çoğunun giriş kapısının üzerinde S, C kıvrımlar ve dairesel motiflerden oluşturulmuş bombeli demir parmaklıklar bulunmaktadır (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 15, 20). Kanat üzerlerindeki demir parmaklıklar ve pencere üzerinde bulunan demir parmaklıklarla uyumludurlar.

Bazı evlerin demir konsollu balkonunda yine demir şebekeli balkon korkulukları bulunur. Balkonlarda kullanılan demir konsollarla aynı stilde bombeli demir korkuluklar kullanılmıştır (bkz katalog 1). Rodos Evlerinin bir kısım çıkmalarında kullanılan demir konsol S ve C kıvrımlarından üretilmiştir (bkz katalog 2). Katalog 3 de incelenen Yorgalli Evinin ana giriş kapısında geometrik örgülü metal parmaklık S ve C kıvrımlarıyla son bulmaktadır. Bazı evlerde kapı üstündeki ışıklık penceresinde papatya motifleriyle bezenmiş demir parmaklıklar bulunmaktadır (bkz katalog 3). Katalog 4 de Paulo Paulidu Evinin giriş kapısında kapı kanadı yüksekliğindeki dökme demir parmaklığında stilize lotus motifinin ve bitki motiflerinin demire uygulanmış şekildedir.

Katalog 9 deki Kurkula Evi demir işçiliğinin değişik biçimde kullanıldığı örnekler arasındadır. Bu evde yükseltilmiş evin girişine yanlarında S ve C kıvrımlarından oluşturulmuş demir korkuluklarla ulaşılır. Ana giriş kapısının alt kanadında dökme demirden imal edilmiş çiçek motifleri yer almaktadır. Giriş kapıları S ve C kıvrımlarından ve dairesel geometrik formlardan oluşan demir parmaklıklardan imal edilmiştir.

Katalog 11 de Faralyalılar Evinde de yükseltilmiş Selamlık girişi sahanlığına Kurkula Evinde uygulanan desenlerin değişik ölçülerde uygulandığı görülmektedir. Bu sahanlık korkulukları S ve C biçiminde düz demirin kıvrılarak oluşturulmuştur.

6. KARŞILAŞTIRMA

Rodos Kasabasında değerdendirilmeye alınan 20 ev aralarında büyük benzerlikler olan Anadolu'da Ege Bölgesi ve Akdeniz Bölgesindeki örnekler ile özellikle cephe düzeni, cephe oranları ve cephelerde kullanılan bezemeler olmak üzere karşılaştırılacaktır. Rodos Evleri plan şemaları ve iç dekorasyonu hakkında değerdendirilmeye alınmadığı karşılaştırmaya tutulmayacaktır. Cephenin oluşumunda plan etkisi unutulmayarak planlarına ulaşılın örneklerle plan açısından da benzer ve farklı yönler ortaya konmaya çalışılacaktır. Rodos Evleri Ege Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi evleri ile karşılaştırılırken önce bölgelerin karakteristik özelliklerini ortaya koyup sonra detaya inilerek cephelerde görülen benzerliklere değinilecektir.

6.1 Ege, Batı Anadolu Evleri

Ege Bölgesinde yapım sistemi, cephe düzeni ve plan tipi açısından iki farklı ev tipi ortaya çıkmaktadır. Biri tipik Türk Evi olarak tanımladığımız zemin katı kargir, üst katları ahşap iskelet sistemde, bağdadi sıvalı ve çıkmalı, diğeri ise “Adalar Sakız Tipi” olarak tanımlanan kargir, bir veya iki katlı, tamamen ahşap veya bağdadi sıvalı, çıkmaları bulunan, kargir veya metal payandalı ev tipidir (Urfalıoğlu,1995,2:362). Ege Bölgesinde bu türden yapılara bazı kentlerde ikisine birden rastlanmaktadır. Sedat Hakkı Eldem tarafından “Adalar ve Sakız Tipi” olarak tanımlanan kargir, iç sofalı plan tipinde ve Levanten etkiler taşıyan evler Ege Bölgesinde olduğu gibi Rodos Kasabasında da görülmektedir. Ege Bölgesinde bulunan Buca, Yeni Foça, Çeşme, Bergama, İzmir gibi yerleşmelerde bu tipte evler çoğunluktadır. Özellikle İzmir’de XVIII. yüzyılla beraber gelişen dış ticaretin yürütücüleri olan Levantenlerin oturdukları Bornova gibi bölgelerde Osmanlı Türk dokusundan ayrı, büyük bahçeli köşkların yer aldığı şehir dokusu görülmektedir (Berkant,2005:145). İzmir’de ve çevre bölgelerde oluşup gelişen bu mimari üslup İzmir’le ticaret ilişkisi olan yakın çevre yerleşmelerini de etkilemiştir.

Ege Bölgesinde görülen “Adalar ve Sakız Tipi” evlerinde cephede bezeme olarak çıkma saçaklarında, çıkma altlarında, çıkmalarda pencereleri ayıran sütunlarda dişli motif, meander motif gibi bezemelere kullanılmıştır (Tablo 5.7) (bkz katalog 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17). Bu tipteki evlerde pencereleri ayıran sütunlarda kademeli alçı plastrlar kullanılmıştır. Rodos evlerinde de bazı örneklerde pencere kenarlarında kolon biçiminde plastrlar görülmektedir (bkz katalog 1, 3, 9, 11).

Ege Bölgesi evlerinde bazı örneklerde pencere söveleri kademeli alçı sıvalıdır ve ahşap kapaklar kullanılmıştır. Rodos evlerinde de ahşap kapakların uygulandığı birçok ev vardır (bkz katalog 2, 3, 7, 8, 9, 11, 13, 15).

Ege Bölgesinde kapılar genellikle ahşap ve iki kanatlıdır (Urfalıoğlu,1995,2:363). Adalar-Sakız tipinde demir parmaklı kapılar çoğunluktadır. Rodos evlerinde kapıların kanatlarında demir parmaklıklara rastlanmaktadır (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 15, 20).

Ege Bölgesinde Tire, Buca, Ödemiş, Çeşme gibi yerleşmelerde kargir, iç sofalı, çıkmasız ve balkonlu evler de görülmektedir. Bu yerleşmelerden Buca ve Tire evleri metal parmaklıklı kapıları meander motifli metal payandaları, özellikle Buca evlerinin cephe düzeni ile Rodos Evleri gibi yeni kurulan Yunan Devleti’nin etkisiyle gelen büyük ölçüde yabancı öğelerle

desteklenmiş neo klasik stildedir. Adalar-Sakız tipi olarak adlandırılan Buca evleri özellikle kargir, iki katlı ahşap ve metal payandalı çıkmaları olan örnekleri ile Rodos evlerine benzemektedir (bkz katalog 2, 11, 12, 13, 17, 19, 20). Özellikle çıkma üzerindeki süslemeleri, çıkma saçakları ve metal payandaları ile Rodos evlerine büyük benzerlikler göstermektedirler (Fotoğraf 6.1) (bkz katalog 2). Buca'da evlerin giriş kapılarının kenarlarında yer alan kolon biçimindeki pilastrlar ve kapılarda kullanılan demir parmaklık motifleriyle Rodos evleriyle benzerdir (bkz katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15) (Fotoğraf 6.2). Giriş kapısını ve bütün cepheyi çevreleyen pilastrlar, sıklıkça kullanılan antik sütun düzenleri, konsollar üzerinde pencere söveleri ve Türk evi geleneğinden gelen çıkmaların (Fotoğraf 6.3) kargir yapıları evlerde ahşap olarak biçimlenişi sadece Ege Bölgesinde değil, Ege Adaları ve Rodos adasıyla da büyük ölçüde benzerdir. Buca evlerindeki klasik cephe ayrıntılarıyla cephelere antik bir hava verilmeye çalışılmıştır. Yapıya verilmeye çalışılan antik hava Rodos evlerinde de aynı cephe özellikleri göstermektedir.

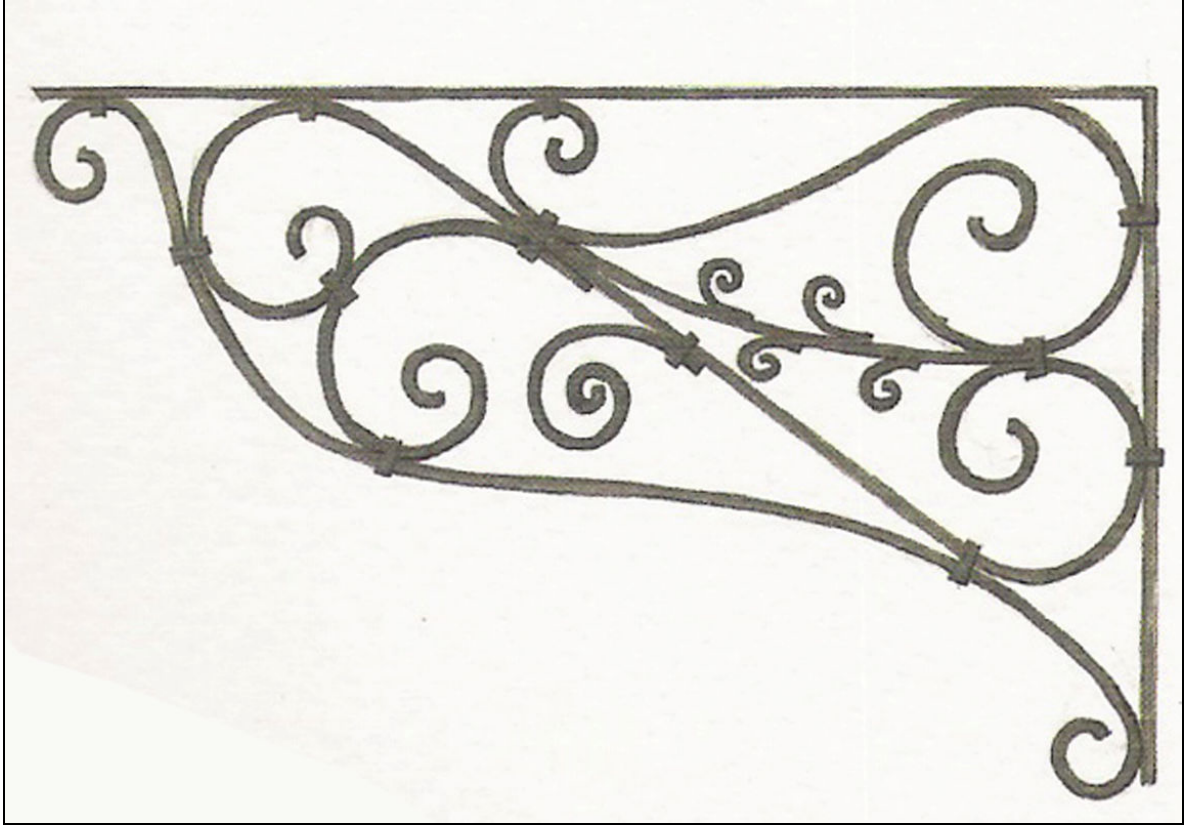
Ege Bölgesinde görülen iç sofalı, iki katlı kargir yapıların egemen olduğu İzmir'de Alsancak ve Arap Fırını semtlerindeki evler de Rodos Evleriyle benzerdir. Bu kentlerde görülen cephe öğeleri, dökme demir payanda konsol ve demir korkuluklu giriş kapılarının çokça kullanıldığı bu örnekler Rodos'taki kargir evlerdeki cephe düzeni ve planlama açısından büyük benzerlikler göstermektedir. İzmir Arap Fırını Semtindeki kargir evin ahşap çıkması ve bitkisel motifli payandası Rodos'ta Faralyalılar Konağındakine benzemektedir (bkz katalog 11) (Fotoğraf 6.4). İzmir evlerinin tamamen ahşap çıkmaları, çıkma altlarındaki meander motifli payandaları (bkz katalog 17) (Fotoğraf 6.5), kademeli taş söveli ve ahşap kepenkli pencereleri ile Rodos Evlerini andırırlar.

Çeşme evleri cephelerinde çatı hizasında Rodos evlerinde olduğu gibi üçgen alınlıklar bulunur ve içlerinde alçıdan süslemeler kullanılmıştır. Çeşme evleri de ahşap çıkmaları ve kargir örneklerde bulunan evlerdeki üçgen alınlıkları ile ahşap çıkmalardaki S kıvrımlı demir payandaları Rodos Evlerini hatırlatır. Rodos evlerinde bazı örneklerde üçgen alınlıklara rastlanmaktadır (bkz katalog 1, 4, 6, 7). Giriş kapısının cephenin ortasında bulunması ve kapı üstü ışıklık penceresinin demir parmaklı oluşu Rodos evleriyle aynı özelliktedir. Çeşme evlerin de tıpkı Rodos evlerinde olduğu gibi giriş kapısı kenarlarında Toskan kolonları görülmektedir (bkz katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15) (Fotoğraf 6.6).

Tire evlerinin cephe köşelerinde alçı sütunları veya sütun başlıkları ve bazı örneklerdeki cephede yer alan üçgen alınlıkları ve ahşap kapılarındaki demir parmaklıkları ile Rodos evlerindeki cephelerde bulunan öğelere benzerler (bkz katalog 17) (Fotoğraf 6.7, 6.8). Tire'de

ahşap çıkmalı evlerin çoğuna Rodos'ta olduğu gibi cephenin ortasından girilmektedir (Fotoğraf 6.9). Tire evlerinde görülen ahşap çıkmalarda tıpkı Rodos evlerinde olduğu gibi meander motiflerin kullanıldığı görülmektedir (bkz katalog 11) (Fotoğraf 6.10). Tire evlerinin bazılarının kapalı ahşap çıkma köşelerinde yivli kolonlar (Fotoğraf 6.11) ve çıkmadaki üçgen alınlıkta dişli motifler uygulanmıştır (Fotoğraf 6.12). Bu uygulamaya Rodos'ta bazı evlerin üçgen alınlıklı çıkmalarında ve yapı cephelerinde kullanılmıştır (bkz katalog 11). Tire evlerinde cephe elemanları cepheye simetrik bir anlayışla dizilmiştir. Giriş kapılarının üzerinde yer alan dökme demir parmaklıklar, cephe düzeninde kullanılan pilastrlar giriş sahanlıklarındaki giriş kapılarında bulunan kolon başlıkları ve pencereler üzerinde bulunan alçı silme ayrıntıları Rodos evlerindekiyle benzerdir.

İzmir'in ilçesi olan Bergama'da ise iki katlı ve bir buçuk katlı kargir evler de Rodos evleri ile büyük benzerlikler göstermektedir (Pilehverian,1995:143). Neo klasik anlayışının getirdiği yeni cephe elemanları (köşe dikmeleri neo klasik üslupta motifler içeren dökme demir kapılar, cephedeki rozetler) Bergama'daki evlerde de görülmektedir. Bazı örneklerdeki kademeli alçı sıvalı ve meander motifli saçakları, içerlek girişleri, ferforje demir parmaklıklı metal kapıları ve demir parmaklıklı alt kat pencereleri ve ahşap pencere kapakları ile Rodos evlerinde büyük oranda benzerler. Bergama evleri giriş kapılarının yanındaki kolon biçiminde uygulanan pilastrlar ve Toskan sütunu biçiminde düzenlenen taş ve alçı sövelerle Rodos evleri arasında büyük bir mimari benzerlik ortaya koyarlar (bkz katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15) (Fotoğraf 6.13). Bergama'da Levanten etkilerle yapılan kargir konutların birçoğunun giriş kapılarında S ve C kıvrımlı motifli demir parmaklıklar yer alır ve çoğu giriş kapısının üzerinde yine demir parmaklıklı ışıklık pencereleriyle Rodos'taki evlerin giriş kapısındaki biçimlenişe benzerlik gösterirler (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 15, 20) (Fotoğraf 6.14). Bergama evlerinde genellikle pencerelerin kemerli ve düz lentolu olması (bkz katalog 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 20) ayrıca pencere etrafındaki silmeler ile biçimlenişi de Rodos evleriyle benzerdir. Bergama'da bazı evlerin ahşap ve metal payandalı çıkmaları Rodos evlerinin ahşap çıkmalı, metal payandalı örneklerini hatırlatır. Balkonları taşıyan dökme demir payandalarda kullanılan stilize edilmiş palmetler, stilize çiçek motifleri ve meander motifleri ile balkonlarda kullanılan demirler Rodos evlerindeki balkon tanzimi arasında benzerlik gösterirler (bkz katalog 1, 2)) (Fotoğraf 6.13)) (Fotoğraf 6.14). Bergama'da bina köşelerinde yer alan kolon biçimindeki pilastrlar kat seviyelerindeki alçı kademeli motifli silmeler ve çatı alınlarındaki kat silmeleri aynı özellikleri yansıtır.

Fotoğraf 6.1 Buca evinde demir çıkma konsolu (Dinçer,1994:107)

Fotoğraf 6.2 Buca evleri kapılarında demir parmaklıklar, kat ve saçak silmeleri
(Dinçer,1994:106)

Fotoğraf 6.3 Buca evlerinde kapalı ahşap çıkmalar (Dinçer,1994:106)

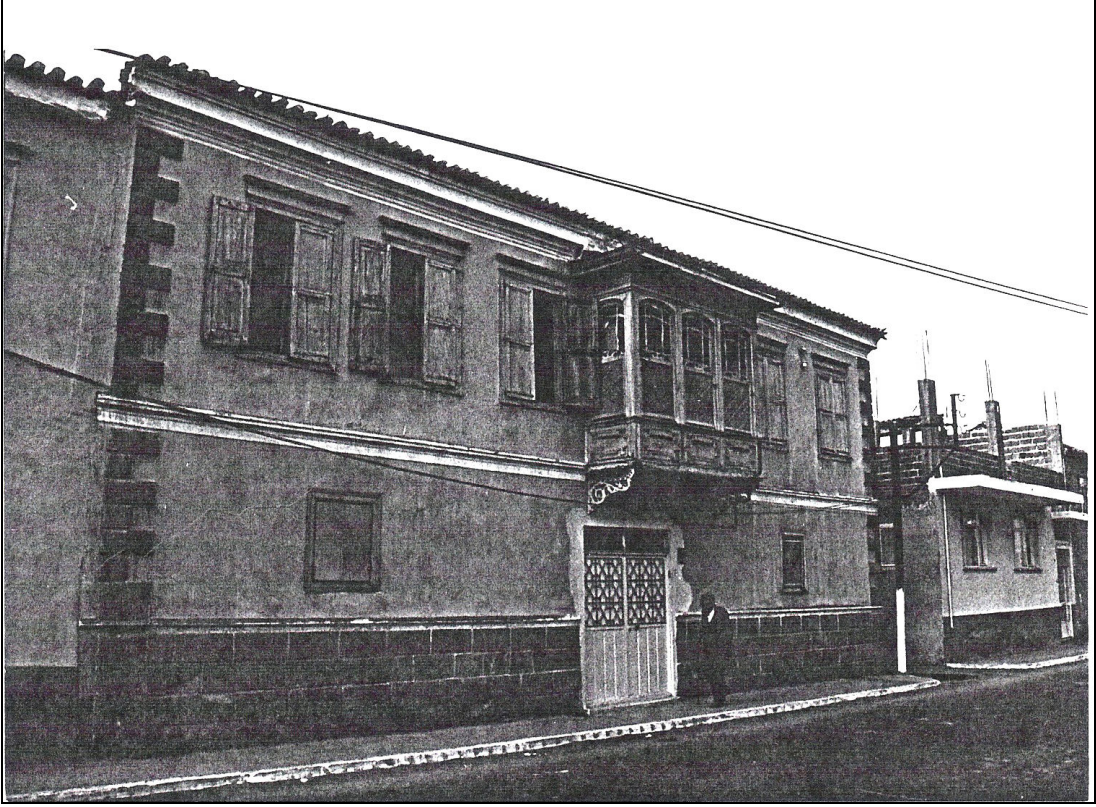
Fotoğraf 6.4 İzmir Arap Fırını Sektöründe kargir evin çıkması ve bitkisel motifli payandası (Dinçer,1994:107)

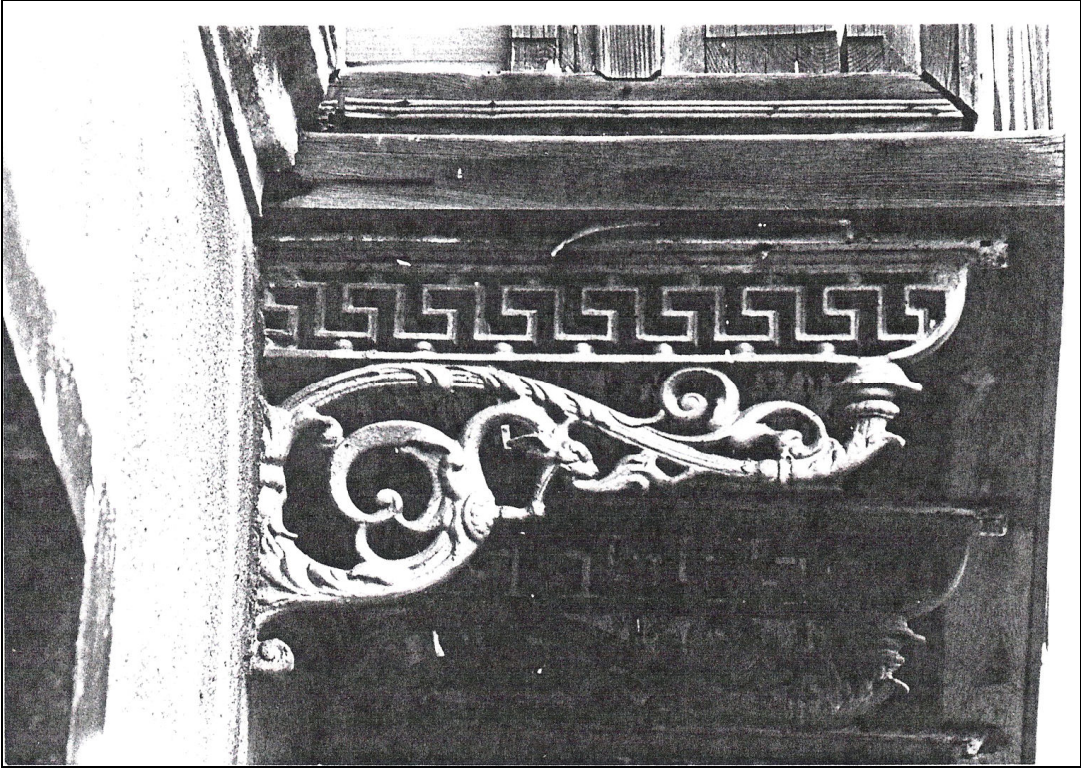
Fotoğraf 6.5 İzmir Arap fırını Sementinde kargir evin meander motifli demir döküm payandası
(Dinçer,1994:108)

Fotoğraf 6.6 İzmir Çeşmedeki bu ev üçgen alınlıklı ve giriş kapısı Toskan kolonu biçiminde düzenlenmiştir (Dinçer,1994:107)

Fotoğraf 6.7 Tire Uzunkuyu Cad. No:27'deki kargir evin ahşap çıkması ve çıkmayı taşıyan metal payandası Rodos Evlerindeki benzemektedir (Urfalıoğlu,1995,2:367)

Fotoğraf 6.8 Tire Yanıkkonak Sokaktaki evin metal payandası (Urfalıoğlu,1995,2:367)

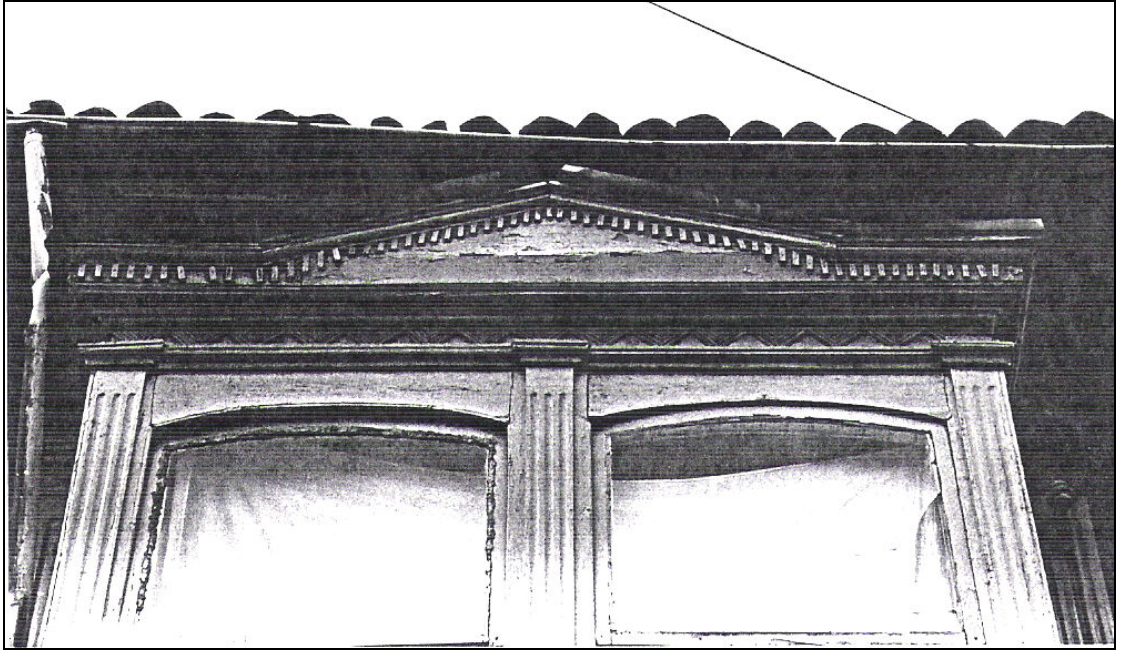
Fotoğraf 6.9 Tire evlerinde cephe biçimlenişi Rodos'a benzer (Urfalıoğlu,1995,2:463)

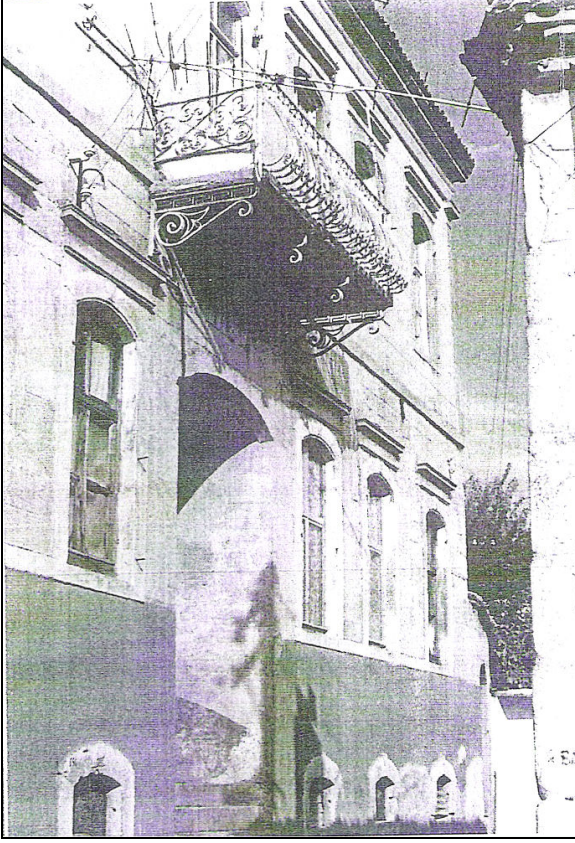
Fotoğraf 6.10 Tire'de bir evin ahşap çıkması üzerindeki meander motifler
(Urfalıoğlu,1995,2:463)

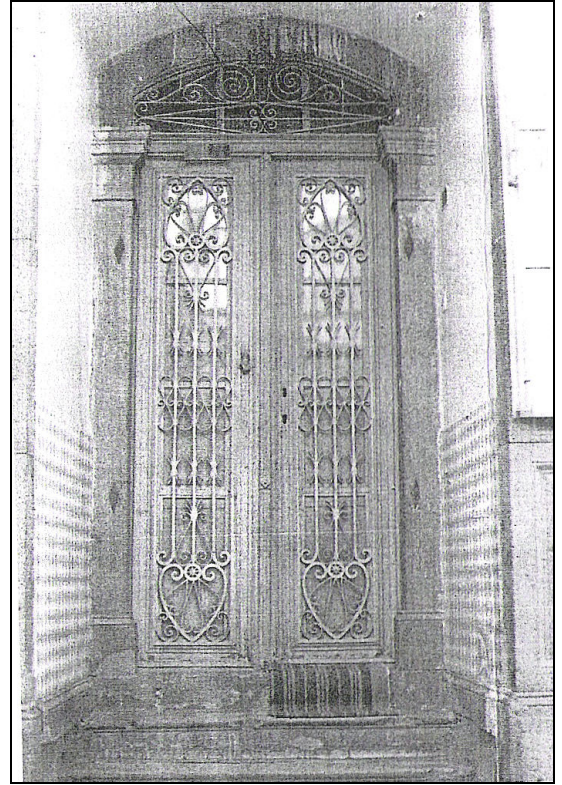
Fotoğraf 6.11 Tire evlerinde ahşap çıkmalar (Urfalıoğlu,1995,2:464)

Fotoğraf 6.12 Tirede üçgen alınlıklı ahşap çıkmadaki dişli motif Rodos evlerindeki benzer (Urfalıoğlu,1995,2:465)

Fotoğraf 6.13 Bergama Evlerinin S ve C kıvrımlı demir parmaklı giriş kapıları ve metal konsollu balkonları (Pilehverian,1995:39)

Fotoğraf 6.14 Bergama Evleri (Pilehverian,1995:48)

6.2 Akdeniz Bölgesi Evleri

Bu bölümde katalog kapsamına alınan evlerin Akdeniz Bölgesindeki örneklerle cephe kuruluşu ve cephe elemanları açısından karşılaştırılması yapılacaktır. Rodos'ta katalog kapsamına alınan evlerde cephelerin Adalar-Sakız tipinin özelliklerini yansıttıklarını söyleyebiliriz. Rodos evleri genellikle kargir yapılı ve iç sofalı plan tipine sahip evlerdir. Cephelerde kullanılan öğelerin büyük bir kısmı neo klasik etkilerle bezenmiştir. Pencere üstlerinde dekoratif taş söveler, alt kat pencerelerinde S ve C kıvrımlı demir korkuluklar bulunmaktadır. Pencerelerin büyük bir kısmında ahşap kapaklar kullanılmıştır (bkz katalog 1, 3, 5, 9, 11, 15). Değerlendirilmeye alınan Rodos Evleri giriş kapılarının kenarlarında bulunan antik düzeni çağrıştıran kolon şeklindeki plastrlar kullanılmıştır (Tablo 5.4) (bkz katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15).

Rodos Evlerinde çok sık rastladığımız giriş cephesi ortasındaki ahşap çıkma ve cephelerdeki üçgen alınlıklar Rodos'un kale içi mahalleleri adanın fetihten beri genellikle Türk ve Müslüman halkın oturduğu yerlerde yapılan evlerde çokça kullanılmıştır (bkz katalog 2, 11, 12, 13, 17, 19, 20). Rodos'ta Müslüman halkın evinde göz ardı edilemeyecek kadar olan mahremiyet etkisini, planlarda sofaların sokağa taşması şeklinde görülmektedir Böylece adadaki Türk evleri kendilerine özgü karakteristik bir tip ortaya çıkarmışlardır (Balducci,1987:20). Bu tipin en fazla göze çarpan tarafı çatısız ve saçaksız olmasıdır (Moutsopoulou, 1985:32). Özellikle erken dönem kargir yapılar olarak sınıflayabileceğimiz bu yapıların bazılarında tepe pencereleri vardır (bkz katalog 8, 10, 15, 18).

Rodos Evlerinde görülen tepe pencereleri bezeme olarak benzerlik göstermese de cephe karakterinin oluşmasında Akdeniz Bölgesi evleriyle benzerlikleri büyüktür. Alanya ve Burdur evlerinde tepe pencereleri kullanılmıştır (Urfalıoğlu,1995,2:346). Rodos evlerinde binanın örtüsü yassı ve çatısızdır. Adana ve Alanya'da evlerde kullanılan saçaklar iki pencere dizisi üstünde iken Rodos'ta saçak alt ve üst pencere arasındadır. Üst, yani alçı pencere sırası böylece duvar yüzüyle bir tutulurken, alt pencereler geniş saçak gölgesi altına sokulmuş olmaktadır. Saçaklı pencere öğesi, özellikle saçaksız evlerde güneş kontrolü sağlamak ve yağmur sularının etkisinden pencereyi bir ölçüde de olsa korumak amacıyla ortaya çıkmış, Ege'nin çeşitli yerleşimlerinde de görülen bir mimari elemandır. Çeşme, Sakız, Rodos söz konusu öğenin görüldüğü yerleşimlerden (Levi,2002:275). Rodos evlerinde kullanılan saçaklara yöredeki Türkler "tura" adını vermişler ve çoğu yapıda kullanmışlardır (bkz katalog 8, 10, 15, 18).

Isparta evleri vaziyet planı ve cephelerinin biçimlenmesi açısından Rodos evleriyle benzerlikler gösterir. Isparta evlerinin bir kısmı kargir ve iç sofalı plan tipindedir (Urfalıoğlu,1995,2:339). Isparta'da 1896 yılında yapılan Tokalar Evinde ön bahçe bulunmaktadır. Rodos Evlerinde geniş ve düz parsellere yayılan bazı evlerde Isparta'daki örneklerle benzer bahçeler vardır (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 18).

Tüm Akdeniz coğrafyasında görülen neo klasik etkinin mimariye yansıyan öğelerini Isparta evlerinin cephelerinde de görmek mümkündür. Isparta Tokalar evi giriş kapısı S ve C kıvrımlarından oluşan demir parmaklık kullanılmıştır (Fotoğraf 6.15) (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 15, 20). Isparta evlerinin bazılarında giriş kapıların üzerlerinde demir parmaklıklı ışıklık pencereleri bulunmaktadır (Fotoğraf 6.16). Rodos Evlerinde giriş kapılarının bir kısmında Isparta'da olduğu gibi demir parmaklı pencereler kullanılmıştır (bkz katalog 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 20). Ayrıca Tokalar evinde pencerelerin üstünde tıpkı Rodos evlerinde olduğu gibi (bkz Tablo 5.5) meander motifli söveler görülmektedir.

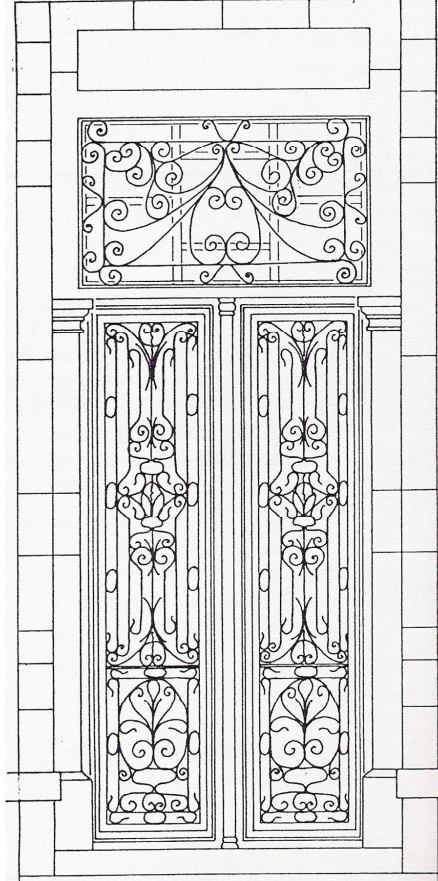
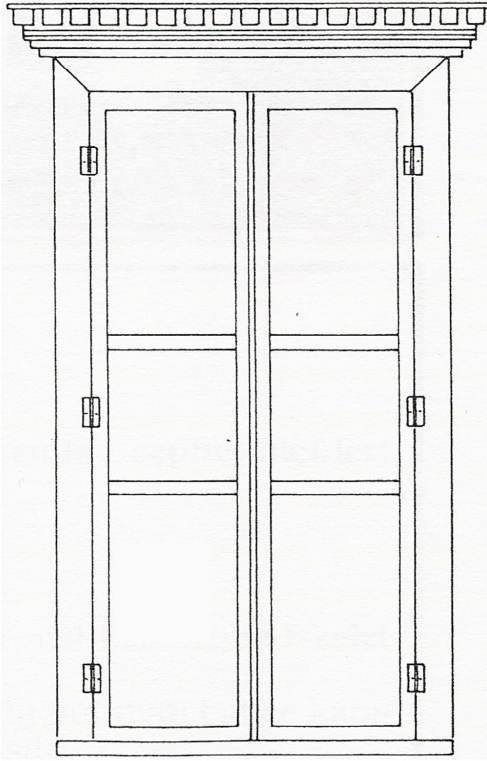
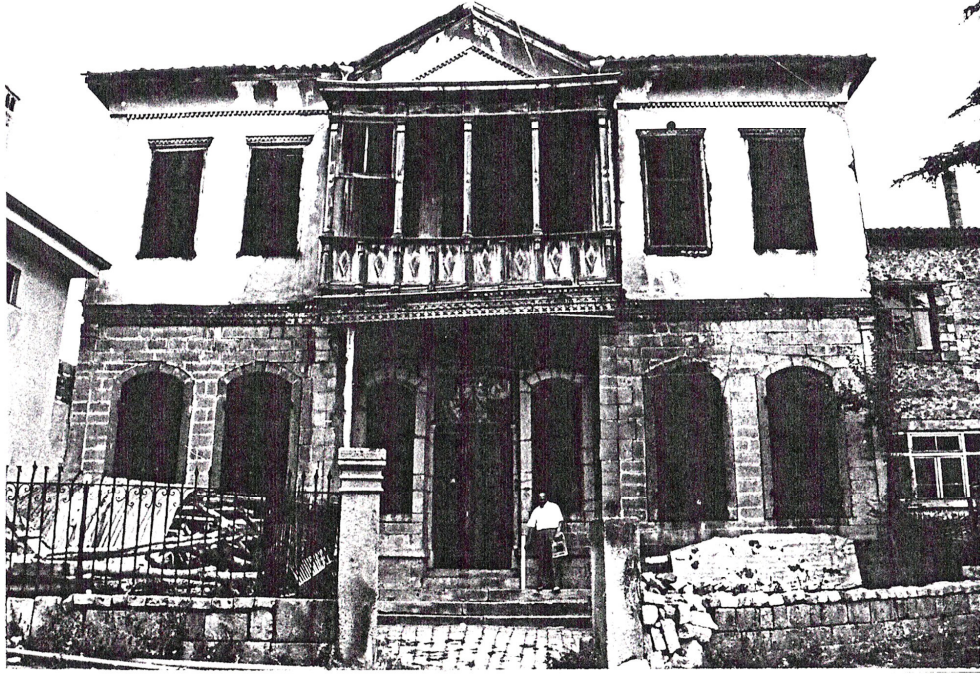
Isparta'da bazı evlerin kapılarının kenarlarında kolon biçiminde plastrlar kullanılmış ve kolonlar üst lento hizasına kadar uzatılmıştır (Fotoğraf 6.17). Rodos Evlerinde kapı kenarlarında Toskan kolonu düzenlerine rastlanmaktadır (bkz katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15). Kapılarda çeşitli motiflerde demir parmaklıklar kullanılmıştır. Bu ahşap tablalı ve dekoratif demir parmaklı kapılar Rodos evlerinde de kullanılmaktadır. Isparta evlerinin bazılarında pencere söveleri kullanılarak yapıya antik bir etki verilmeye çalışılmıştır Pencere oranlarıyla birlikte ahşap kapak kullanımı ve bazı alt kat pencerelerinin demir parmaklıkları benzer yapıdadır (Fotoğraf 6.17) (bkz katalog 2, 3, 7, 8, 9, 11, 13, 15). Cephenin ortasında bulunan kargir evlerdeki ahşap kapalı çıkmalar ve çıkmaların metal taşıyıcı payandalarıyla, çıkmalardaki yivli köşe dikmeleri Rodos'taki örneklerinden pek de farklı değildir (Fotoğraf 6.15). Isparta evlerinde cephe ortasında yer alan ve içlerinde süslemelerin yapıldığı üçgen alınlıklarla (Fotoğraf 6.18) yapıya verilmeye çalışılan antik hava Rodos evlerinden de görülmektedir (bkz katalog 1, 4, 6, 7). Saçak silmelerinde meander motifli devam eden dekorasyon Rodos evlerinde de görülmektedir (Fotoğraf 6.18). Isparta'da bazı evlerin köşe dikmelerinde antik sütun başlıklı kolonlar yer almaktadır (Fotoğraf 6.18) (Tablo 5.6).

Rodos'ta kargir evlerdeki ahşap çıkmalar (bkz katalog 2, 11, 12, 13, 17, 19, 20) Burdur Evlerinde de görülmektedir (Fotoğraf 6.19). Burdur'da bazı evlerin çıkmaları üçgen alınlıklıdır. Bu ahşap çıkmalarda dişli motifler kullanılmıştır. Çıkma köşelerinde ahşap yivli dikmeler bulunmaktadır (Fotoğraf 6.19). Burdur evlerinde görülen ahşap kapalı çıkmalarda kullanılan bezemeler Rodos Faralyalılar Konağının ahşap çıkmasıyla aynı (bkz Katalog 11).

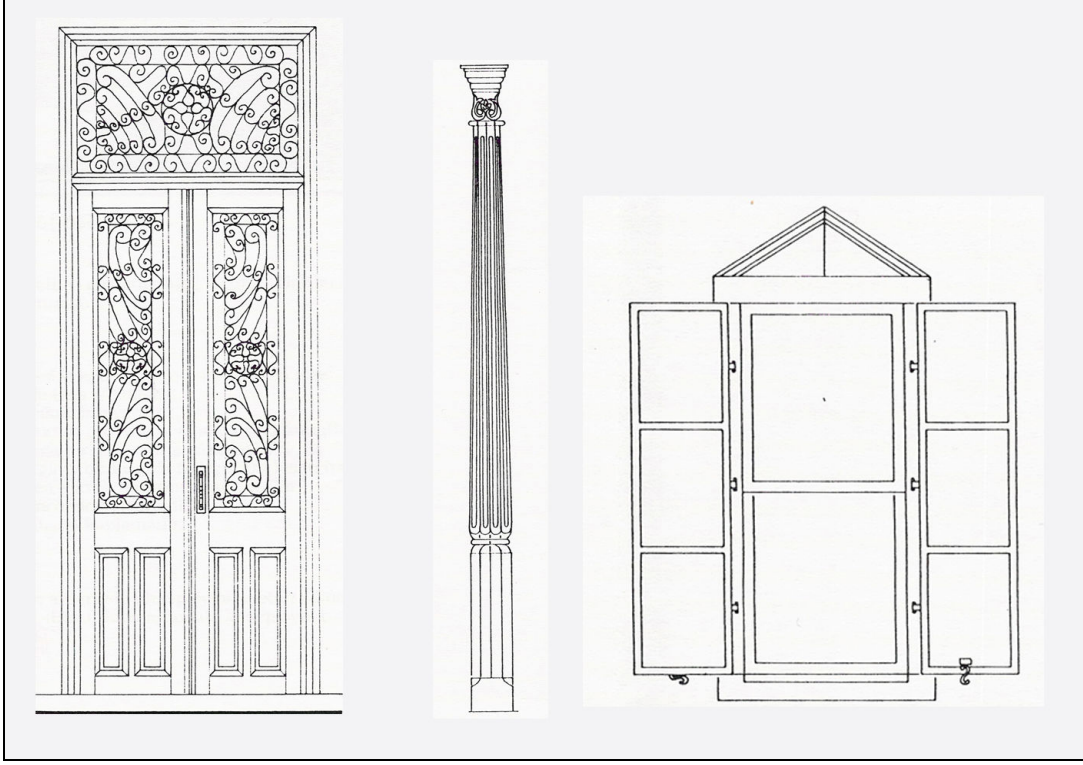
Burdur’da bazı evlerin giriş kapıları ahşap tablalıdır ve demir parmaklı pencereleri mevcuttur. Ayrıca kapı kenarlarında Rodos evlerinde görüldüğü gibi Toskan kolon düzenlemesini andıran silmeler ve kapı üstlerinde kemerli taş söveler kullanılmıştır (Fotoğraf 6.20). Rodos evlerinin giriş kapılarında görülen ferforje demir parmaklıklar Burdur evlerinde yaygın olarak kullanılmıştır (Fotoğraf 6.21). Kapıların bir kısmı da yine Rodos’taki örneklerde olduğu gibi ahşap pervazlıdır (Tablo 5.4) (bkz katalog 2, 8, 10, 14, 16).

Antalya evlerinin bir kısmı Rodos evleri ile iç sofalı plan tipi ve cephe biçimlenişi açısından büyük benzerlikler gösterirler. Kapılar üzerindeki ferforje demir korkuluklarda ve kanatlarında bitkisel motifler ve çeşitli geometrik formlarda bezemeler görülmektedir (bkz Katalog 9, 11, 13). Giriş kapısının kenarlarında bazı Rodos evlerinde olduğu gibi kolonlar vardır (Fotoğraf 6.22). Rodos’ta kargir evlerde cephenin ortasında bulunan ahşap kapalı çıkma ve çıkmayı taşıyan demirden konsollar Antalya Evlerinde de görülmektedir. Çıkma taşıyıcılarında kullanılan meander motifleri Rodos Evlerinde kullanılmıştır (bkz Katalog 17) (Fotoğraf 6.23). Rodos ve Antalya evlerinde dişli motiflerden kat ve saçak silmeleri görülmektedir. Bazı pencerelerde kademeli alçı veya taş söveler bulunmaktadır (Fotoğraf 6.24). Rodos Evlerinde bulunan yivli köşe kolonları Antalya Evlerinde de kullanılmıştır (Fotoğraf 6.24).

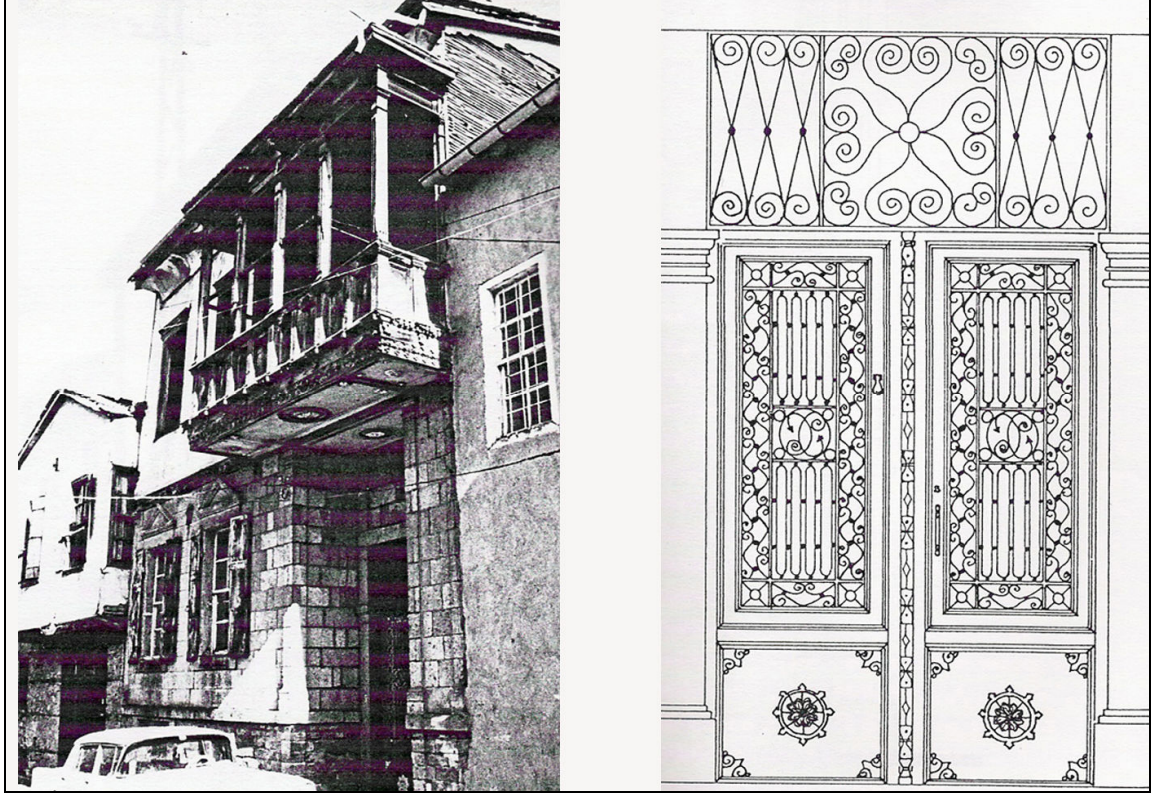
Mersin evlerinin Rodos evleriyle olan benzerlikleri arasında dikkati çeken özellikler evlerin cephelerinde görülen kapalı ahşap çıkmalar ve cephedeki mimari bezemeleridir. Pencere ve kapı sövelerinin biçimlenişi ile ahşap çıkmaların silme ve pencere düzenleri arasında benzerlikler vardır (Fotoğraf 6.25). Rodos ve Mersin evlerinin pencereleri tüm Akdeniz Bölgesinde yaygın olarak kullanılan ahşaptan yapılmış panjurlu kepenklerle örtülmektedir. Mersin Evlerinde kapaklar iki kanatlıdır ve ahşap çıtaların birbirlerine çakılmasıyla oluşturulmuştur. Mersin evlerinde “Şahnişin” olarak adlandırılan çıkmaların üst çatıyla bitişme noktalarında diş ve yumurta frizler bulunmaktadır. Rodos evlerinde de saçak altlarında dişli motifler kullanılmıştır (bkz Katalog 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17). Çıkmaların metal taşıyıcı elemanları (Fotoğraf 6.26) Rodos Evlerindekiyle (bkz Katalog 1, 2, 17) benzer özelliktedirler. Mersin evlerinde giriş kapılarının yanlarında kaide ve başlık görünümü ile zenginleştirilmiş Rodos Evlerinin giriş kapılarında da görülen (bkz Katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15) pilastrlar bulunur. Mersin Evlerin çoğunda giriş kapılarının biçimlenişi antik havayı yansıtmaktadır. Kapıların üstlerinde kemerli ya da düz demir korkuluklu ışıklık pencereleri bulunur (Fotoğraf 6.27). Kemerli kapıların bazı örneklerinde kilit taşı cepheden taşarak vurgulanmıştır. Bu özellikte Rodos’ta bazı evlerde görülmektedir (bkz Katalog 20).

Fotoğraf 6.15 Isparta Tokalar Evin giriş kapısı S ve C kıvrımlı demir parmaklıklıdır
(Urfalıoğlu, 1995, 1:255)

Fotoğraf 6.16 Isparta'da Keçeci Mah. Zafer Yolu No:7'deki evde kullanılan yapı elemanları
(Urfalıoğlu,1995,1:250)

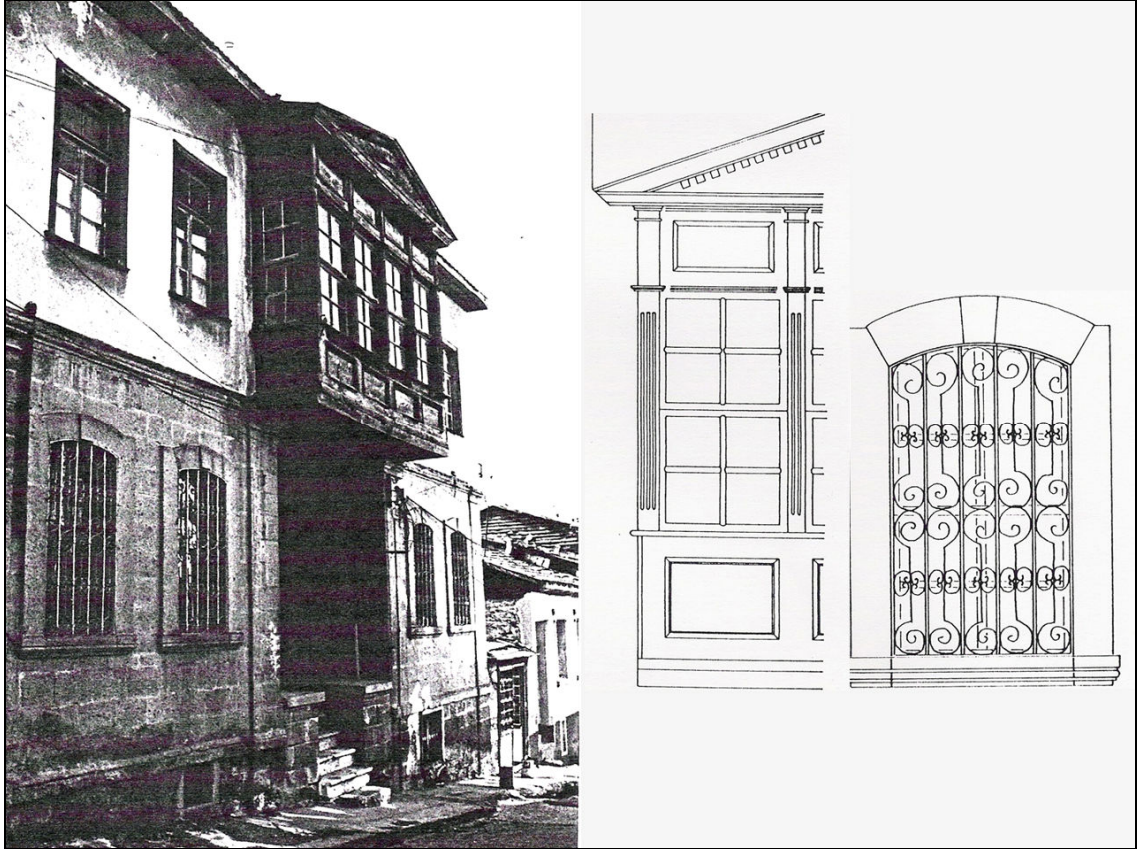

Fotoğraf 6.17 Isparta'da Keçeci Mah. Zafer Yolu No:7'deki ev

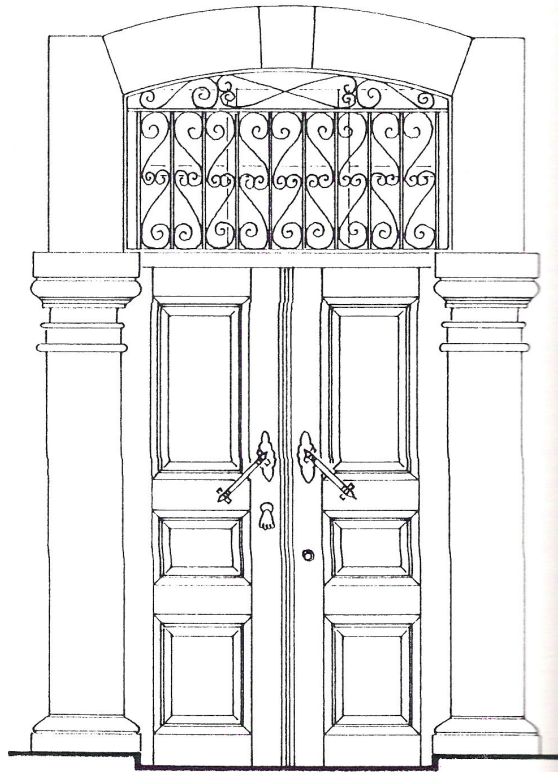
(Urfalıoğlu,1995,1:230)

Fotoğraf 6.18 Isparta’da üçgen alınlıklı ev (Urfalıoğlu,1995,1:225)

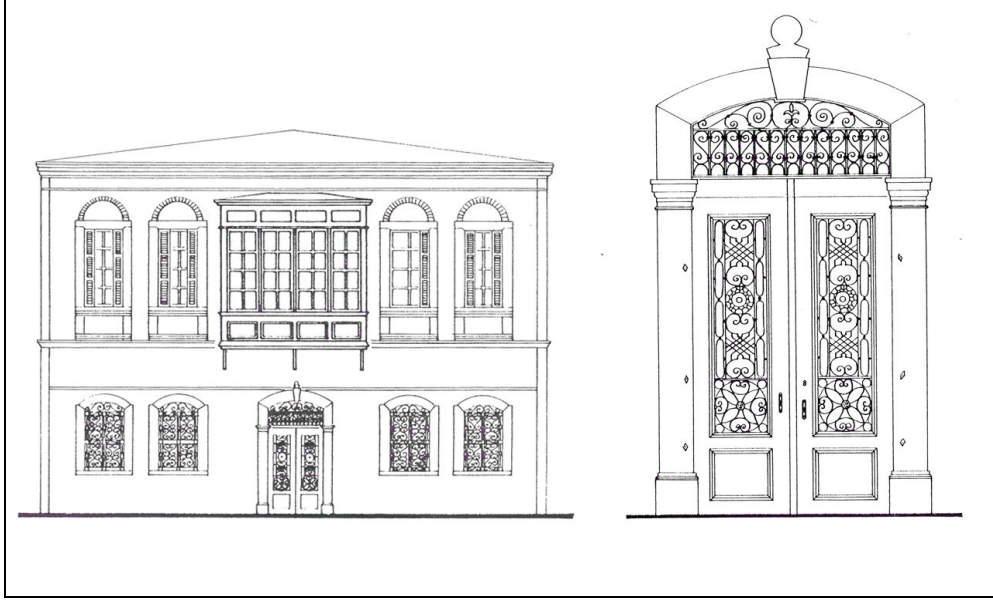
Fotoğraf 6.19 Burdur’da ahşap kapalı çıkma örneği (Urfalıoğlu,1995,1:225)

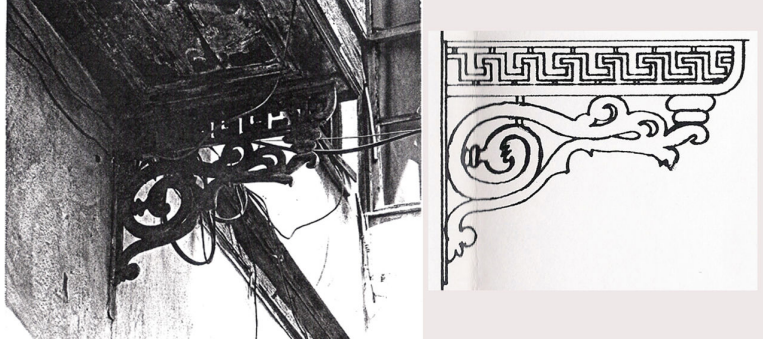
Fotoğraf 6.20 Burdur’da bir evin giriş kapısı (Urfalıoğlu,1995,1:200)

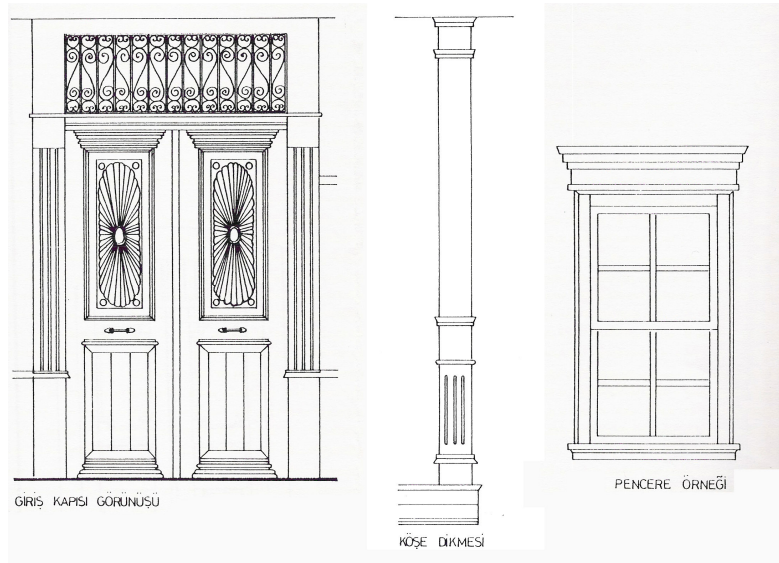
Fotoğraf 6.21 Burdur’da bir evin ahşap pervazlı demir korkuluklu giriş kapısı (Urfalıoğlu,1995,1:200)

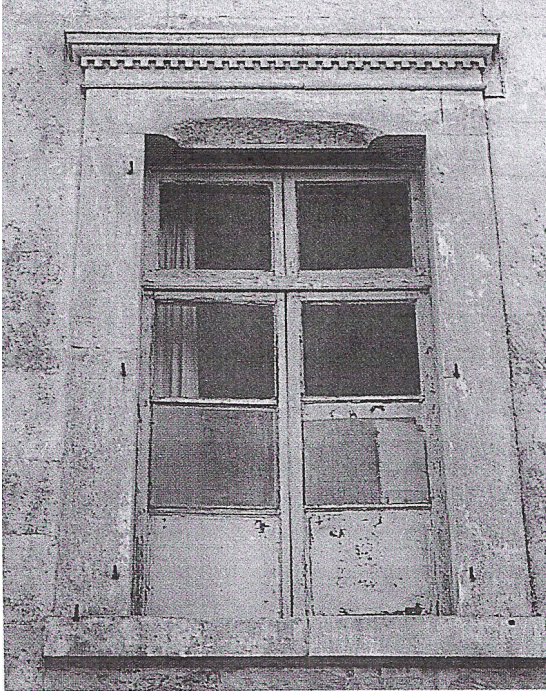
Fotoğraf 6.22 Antalya’da bir evin ahşap çıkması ve giriş kapısı kenarlarındaki kolonlar (Urfalıoğlu,1995,1:190)

Fotoğraf 6.23 Antalya’da bir evin meander motifli demir konsolu (Urfalıoğlu,1995,1:185)

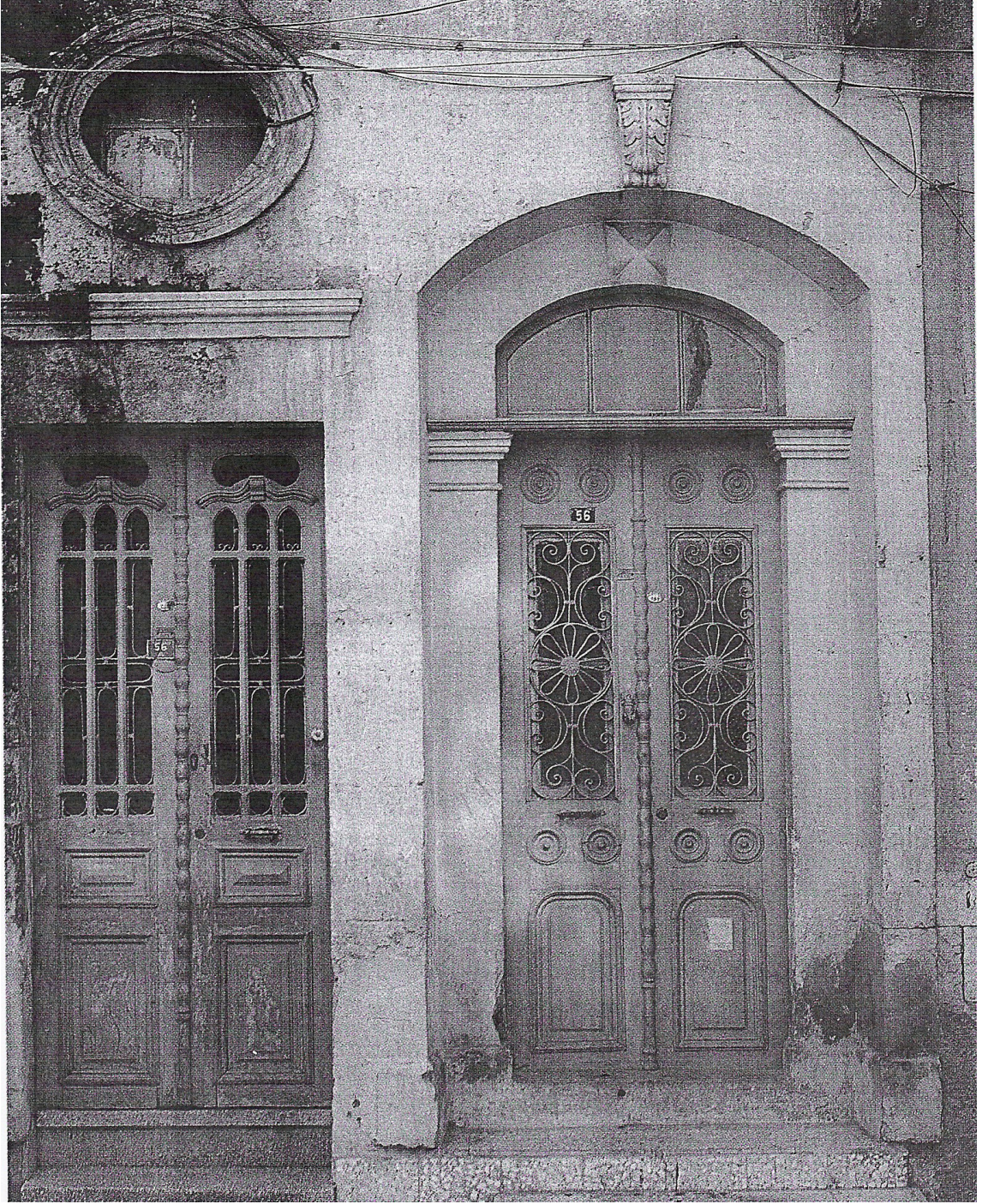
Fotoğraf 6.24 Antalya’da bir ev (Urfalıoğlu,1995,1:180)

Fotoğraf 6.25 Mersin Evlerinden söveli pencere örnekleri (Yenişehirlioğlu,1995:65)

Fotoğraf 6.26 Mersin Akdeniz Otelindeki ahşap kapalı çıkma ve çıkmayı taşıyan metal payanda (Yenişehirlioğlu,1995:63)

Fotoğraf 6.27 Mersin Evlerinde demir korkuluklu kenarlarında kolon biçiminde plastrların uygulandığı giriş kapısı örnekleri (Yenişehirlioğlu,1995:131)

7. SONUÇ

Rodos Kent dokusunun önemli bir kısmını oluşturan evler, özellikle plan ile birlikte cepheye ana karakterini veren cephe elemanları ile ilgili ayrıntılı röleveller, fotoğraflar ve yayınların incelenerek değerlendirilmesi ile şu sonuçlara varılmıştır:

Rodos Adası tarihi ve Rodos Kenti tarihi gelişimleri Osmanlı Dönemi ve Osmanlı Sonrası detaylı bir şekilde incelenerek bugüne kadar yapılan arkeolojik araştırmalarda görüldüğü gibi tarih öncesi dönemlere ait buluntularla birlikte, birçok uygarlıkların egemenlikleri altında kaldıkları merkez olmuştur. Rodos Kasabası ticari ve ekonomik yönden önemli bir kez konumunda kalmayı başarmış bir yerleşim olmayı hep korumuştur. Sosyal açıdan incelendiğinde de Rodos Kentinin çeşitli etnik grupları, aynı veya ayrı mahallelerde barındırdığı ortaya konmuştur. Türkler epeyce bir zaman Kale içinde yaşamışlardır. Evlerin yapım sistemleri aynı olsa da plan şemaları ve cephelerde kullanılan bezemelerden farklı kültürlere ait oldukları anlaşılmaktadır.

Rodos Kentinde araştırmaya alınan evlerin yapım tarihleri 19. yüzyıl başlarından 20. yüzyıl başları arasında Tanzimat'ın ilanından sonra Osmanlı yönetiminde inşa edildikleri görülmektedir. İncelemeye alınan evlerin birçoğu iç sofalı plan tipindedir. Bazı evler özellikle Türklerin sahibi olanlar da dış sofalı plan tipi görülmektedir (bkz Katalog 8, 10, 15, 18). Evlerin cephelerinde ayrıcı özellikler tepe pencereleri, saçaklar, kapılarda kullanılan kemerli pencereler, demir parmaklıklar, ahşap çıkmalar ve çıkma taşıyıcılarında kullanılan motiflerdir. Rodos Evlerinde cephede kullanılan alınlıklar ile saçak ve kat silmeleri ayırt edici özellikler arasındadır. Rodos evlerinin çoğunda kademeli kat ve saçak silmeleri mevcuttur (Tablo 5.7) (bkz Katalog 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17).

Rodos Evlerine girişler genellikle doğrudan sokaktadır. Rodos'ta bahçeden girişli evlere de rastlanmaktadır (bkz Katalog 1, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 18). Rodos evlerinin giriş kapılarının kenarlarında antik başlıklı sütunlar (Tablo 5.4) (bkz Katalog 1, 6, 7, 9, 11, 15) bulunmaktadır. Giriş kapıları ahşap ve iki kanatlıdır. Üzerlerinde ferforje demir parmaklıklı pencereler vardır. Bu parmaklıklarda S ve C motiflerinin değişik düzenlemelerinden oluşan kompozisyonları görülmektedir.

Rodos Evlerinin cephe ortasında veya cephenin yanında balkon veya kapalı çıkmalar bulunmaktadır. Giriş kapılarında antik sütun başlıklı olan evlerin balkon korkulukları ile yapıya antik hava verilmeye çalışıldığı görülür. Genellikle cephe ortasında yer alan ve sofanın cepheye yansıması olan ahşap kapalı çıkmalar Rodos evlerinde görülmektedir (bkz Katalog 2,

11, 12, 13, 17, 19, 20). Bu çıkmaların bazılarının taşıyıcılarında ahşap oyma kıvrık dal ve çiçek motifler kullanılmıştır. Bu motiflerin Anadolu'da görüldüğü bilindiğine göre bu çıkmaların özellikle Anadolu'dan buraya gelen gezici ustaların çalışmış olacağı akla getirtmektedir.

1522'de Osmanlıların adayı almalarıyla birlikte Anadolu'dan Türk göçü almaya başlamıştır. Türkler konut gereksinimi karşılamak için ilk başta şehir içinde bulunan şövalye evlerini de oturmak için kullanılmış, fakat onların planı elverişli bulunmamış ve alışlagelen Türk Evi tipinde evler inşa edilmiştir. Adadaki Türk evlerinin sayısı hiç bir zaman fazla olmamıştır, nüfus belirli bir süre sabit kalmıştır. Rodos, Anadolu'daki sanat hareketlerinden uzak kalmamıştır. Adada konut cephelerinde görülen üslup farklılıkları anlaşılır derecede etkileşimin varlığını işaret etmektedir.

19. Yüzyıl sonlarında, neo klasizm etkisi altında gelişen, zemin katı simetrik girişli, yanlarında birer kemeri olan, üst katta giriş üstünde simetri aksını vurgulayan küçük bir cumbası bulunan şehir evi görülmektedir. Ege bölgesinde Sakız tipi olarak adlandırılan bazı evlere verilen bu isim, 19 uncu yüzyıl ikinci yarısında yapılmış, diğer bir ismi de Rum olan evlere verilmiştir (Eldem,1984:65). Sedat Hakkı Eldem Anadolu ve Rumeli'nin başka hiç bir yerinde «Rum evi» diye ayırt edilen bir tip mevcut olmadığı halde, Ege ve bilhassa İzmir bölgesinde görüldüğünden bahsetmektedir. Ayrıca büyük mübadeleye kadar Anadolu ve Rumeli'nin birçok şehirlerinde küçüklü büyüklü Rum mahalleleri oluştuğunu ve bu ev tipinin Anadolu'da da geliştiğini vurgulamaktadır. Ege bölgesindeki Rum evleri başka bölgedekilerden farklı olarak Türk evlerinden ayrılmışlar ve farklı bir grupta değerlendirmiştir. Bunlar Rodos Adasında özellikle Maraş Mahallerinde görülen ev tipleridir. Rodos Kentinde konut üretiminin en yoğun yaşandığı dönem 19. yüzyıl ve 20.yüzyıl arasındır. Bu dönemde adadaki konut üretimini artıran faktörler Tanzimat'ın ilanıyla birlikte gayri Müslimlere tanınan ayrıcalıklar ve yerel yöneticilerin verdiği imar özgürlüklerdir.

“Adalar Sakız tipi” olarak adlandırılan bu evlerin cephelerinin biçimlenişi açısından Anadolu'daki örnekleriyle pek de farklı değildir. Rodos evlerinde cephelerinde kullanılan çoğu stilize edilmiş bitkisel ve geometrik motifler Levanten etkiler taşıyan Anadolu'daki kargir yapılı bu tipteki evlerde de görülmektedir. Bu çalışmada incelenen evlerin birçoğu bu etkilerin izlerini cephelerinde barındırmaktadır.

Ege konut mimarisi kıyı ve adalarıyla ayrılmaz bir bütündür (Levi,2002:275). Tarihsel süreçte kıyıları ve adalar arasında yoğun olarak görülen deniz ticareti, kültürel bir etkileşim de

yaratmıştır. Bu da, zaman içinde mimari etkileşime dönüşmüştür. Ege Bölgesinin taş mimari geleneği, Ege Adalarını ve bir ölçüde Yunanistan'ı da içine alır. Bu da bir bakıma Doğu Akdeniz'de daha büyük bir taş mimari geleneğinin yerel ifadesidir (Kuban,1994:84). Coğrafi, yaşamsal bütünlük, ticari ve kültürel etkileşimle birleşince mimaride etkilerini göstermiştir. Bu konuya değinen Mansel'de, bütünlüğün yalnızca coğrafi, kültür ve ekonomi bağlamında değil, mimari ve sanat açısından da olduğunu vurgulamaktadır. Adalar ve kıyılar, iklim, bitki örtüsü açısından da büyük benzerlikler yansıtmaktadırlar. Adaların Anadolu'ya bakan bölümlerinde nüfus yoğunluğunun fazla olması, yerleşimlerin yüzlerini Ege'ye çevirdiklerinin bir göstergesidir. Bunda doğal yapı ve topoğrafya da etkilidir. Adalarda yaşayan halkın Anadolu kıyılarında da toprakları vardır ve bu topraklarda ziraat yapmakta ve yılın bir bölümünü geçirmişlerdir. Örneğin adada uzun süre yaşayan Müderriszade Faralyalı Ailesi'nin Anadolu ile büyük ticari ilişkileri vardır (Danacıoğlu,2001:67). Bu ailenin Rodos Kentinde ve ticaret yaptıkları İzmir'de konut yaptıkları bilinmektedir.

Sonuç olarak, yaşamsal bütünlük ve ticari etkileşim, mimaride de kendini göstermiştir. Ayrıca adaların 1923 Lozan Barış Antlaşması'na dek Osmanlı egemenliğinde olduğu, dolayısıyla yönetsel bir bütünlüğün de var olduğu da bilindiğine göre bu mimaride kullanılan malzeme alışverişinde etkileşimin varlığı ve cephede kullanıldığı kesindir. Batı Anadolu kıyı yerleşimleriyle Ege adaları arasında konut mimarisi açısından benzerlikler olmadığını düşünen Yunanlı araştırmacılardan Bouras'ın görüşü doğru değildir (Philippides, 1983:143). Bouras bütün mimari üretimlerin adaya özgü olduğu ve eldeki malzemelerle üretimin şekillendirdiği görüşündedir. Ancak Rodos Adası ticaretin yoğun olarak yaşandığı bir merkezdir. Yapıda kullanılan malzemenin çeşitliğinin yanı sıra özellikle Osmanlı Mimarisinde kullanılan ahşabın Anadolu'dan getirildiği bir gerçektir. Yunanlı mimar ve araştırmacı Moutsopoulou ise Küçük Asya diye tabir edilen Anadolu'dan hem malzeme hem de mimari öğelerin Rodos Adasına getirildiğini doğrular. Meşe (Mesias) ve kemerli kalan kısım olan katrani'den (çam) yapılan büyük dayanıklılığa sahip ahşap kirişler olan korfadia Küçük Asya'dan satın alındığını belirtmektedir (Moutsopoulou,1985:30). Türk araştırmacılardan Levi adalarda yapılan evlerin bazı bölümlerinde ithal malzeme kullanımı gerekli olduğunun yapıda kullanılan ahşap ise, adadaki çeşitli ormanlardan sağlandığı veya bu tür ormanların bol bulunduğu Anadolu kıyılarından getirildiğinden bahsetmektedir (Levi,2002:279). Ayrıca yapı ustalarının Ege adalarının yanı sıra, Batı Anadolu kıyı yerleşimlerinde de çalıştığı, Ege kıyılarından Adalara yapı malzemesi taşındığı kaynaklara dayanılarak edinilen bilgilerdendir. Dolayısıyla ortaya çıkan mimari bezerlik tüm bunların doğal sonucu olarak görülebilir. Genellikle cephe elemanları ve detaylar bağlamında

benzerliklerin yoğunlaştığı belirtilebilir. Tek veya iki katlı, çokluk kargir ve üst katlan ahşap bağdadi teknikle yapılan cumbalı evlere Rodos kale içinde rastlamak mümkündür (Levi:2002:278). Böylece tarihsel süreçte konumsal yakınlık paralelinde ortaya çıkan kültürel etkileşimin konut mimarisine de yansıdığı yadsınamaz bir gerçeklik olduğu gerçeği bir kez daha ortaya çıkmış olmaktadır. Araştırmaya örnek alınan evlerin incelenmesinde sonra adada görülen konut mimarisinde yaşanan cephelerdeki gelişim de buna paralel ilerlemiş adada yaşayan bütün Rodos halkının evlerine yansımıştır. Bu gerçekleşen mimari gelişme yöresel değil bölgeseldir.

KAYNAKLAR

- Aslanapa,O., (1965), “Rodos’ta Türk Eserleri”, Türk Kültürü Dergisi, 37: 531-538
- Arseven,C., “Les Arts Decoratifs Turcs”, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul.
- Bastıyalı, M., (1999), “Rodos ve Oniki Adalar Tarihi”, Arkadaş Matbaacılık, İzmir.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, İstanbul.
- Balducci, H.,(1987), “Rodos’ta Türk Mimarisi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Bastıyalı, M., (1999), “Osmanlı İdaresinde Rodos”, Mezuniyet Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (basılmamış), Ankara.
- Berkant,C., (2005), “İzmirli Bir Mimar: Raymond Péré”, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış), İzmir.
- Bostan, İ., Kurumahmut, A., (2003), “Haritalar ve Coğrafya Eserlerine Göre Ege Denizi ve Ege Adaları”, Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi Yayınları, Ankara.
- Çam. N., (2000), “Yunanistan’daki Türk Eserleri”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Çelikel, Z., (1986), “Rodos’taki Türk Eserleri ve Tarihçe”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Danacıoğlu, E., (ocak 2001), “Rodos’tan bir fotoğraf:Müderreszede-Faralyalı ailesi”, Popüler Tarih, 8:66-69
- Darkot, B., “Rodos”, İslam Ansiklopedisi, c.IV,s.456-457
- Eldem, S.H., (1984), “Türk Evi Osmanlı Dönemi”, T.A.Ç. Vakfı, 1,3, İstanbul.
- Erinç, S., Yücel, T., (1988), “Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Gabriel, A., (1923), “La cité des Rhodes, architecture civile et religieuse”, Paris
- Karndakis, Z.G., (2005), “Rodos İ Poli Ektos Ton Tihon 1522-1947 (arhitekoniki – Polendnmia), Grafikes Tehnes Shima & Hroma, Atina
- Koumbas, E.V., (1983), “Grek Traditional Architecture (Eastern Aegean,Sporades,İonian Islands)”, Melisa Publishig House, Athens.
- Kuban, D., (1995), “The Turkish Hayat House”, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Kuban, D., (1995), “Türk Hayat’lı Evi”, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Kuban, D,Goffman, D.,Diñçer, K.,(1994), “İzmir ve Ege’den Mimari İzlenimler”, Çimentaş Yayınları, İzmir.
- Küçükerman, Ö., Güner, Ş., (1995),“Anadolu Mirasında Türk Evleri”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Küçükerman, Ö., (1985), Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- Küçük, M., (ocak 2001), “ Modern Zamanlarda Rodos”, Popüler Tarih, Popüler Tarih,8:60-63

- Levi, E.A., (1993), "Traditional Housing Architecture in İzmir", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (basılmamış), İzmir.
- Levi, E.A., (1993), "Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı Uluslar Üstü Bir Miras", YEM Yayınları, İstanbul.
- Mansel, A.M., (1971), "Ege ve Yunan Tarihi", Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Magda, İ.M., (2000), "Neoklasika Ktria Tis Rodi", Tnpografio O.E., Rodi.
- Magda, İ.M., (2002), "Tires Ke Tiromata Tis Rodi Sto Perasma Ton Aionon", Ekdosis Ziti, Rodi.
- Michaelidou, M., Kousournas, S., (2000), "Fountains in the Town of Rhodes", Technical Chamber of Greece Dodecanese Department Ministry of Culture, Rhodes
- Moutsopoulou, A., (1985), "Grek Traditional Architecture-Rhodes", Melisa Publishig House, Athens.
- Monousou, K.İ., (2001), "Mesalonlki Poli Rodon", Afi Moutsi O.E., Atina.
- Nasuhoğlu, M.S., (2004), "Rodos", Muğla Üniversitesi Basımevi, Muğla.
- Papachristtodoulou, İ., (1972), "İstoria tis Rodou", Athens
- Pilehverian, H., (1995), "Bergama XIX. Yüzyıl Sivil Mimarlık Örnekleri Üzerine Bir Araştırma", Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (basılmamış), İstanbul.
- Philippides, D., (1983), "Grek Traditional Architecture-Eastern Aegean, Sporades, İonian Islands", Melisa Publishig House, 1, Athens.
- Rodoslu, C., (1945), "Rodos ve İstanköy Adalarında Gömülü Tarihi Simalar", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Sakaoğlu, N., (Ocak 2001), "Rodos: Gül ve Güneş Adası", Popüler Tarih, 8: 64-65
- Sözen, M., (2001), "Türklerde Ev Kültürü", Doğan Kitapçılık, İstanbul.
- Turan, Ş., (1970), "Rodos ve 12 Adalar'ın Türk Hakimiyetinden Çıkışı", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Urfalıoğlu, N., (1995), "Antalya, Isparta ve Burdur Evlerinde Cephe Biçimlenişi", Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (basılmamış), İstanbul.
- Yenişehirlioğlu, F., Müderrisoğlu, F., Alp S., (1995), "Mersin Evleri", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ziver, Ahmet Paşa, (1876), "Rodos Tarihi", Rodos Vilayet Matbaası, Rodos.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 28.03.1977

Doğum yeri Tokat

Lise 1992–1995 Kayseri Fen Lisesi

Lisans 1995–2000 Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fak.
Mimarlık Bölümü

Çalıştığı kurumlar

1999–2000	Cem Mimarlık Müşavirlik Ltd.ti.
2000–2003	İSBAK A.Ş.(İstanbul Büyükşehir Belediyesi)
2003–2005	BİMTAŞ (İstanbul Büyükşehir Belediyesi)
2005-Devam ediyor	İDO (İstanbul Deniz Otobüsleri A.Ş.)